

KULTURA DE LA MESTO/ MESTO DE LA KULTURO

Ljubljana2025
Evropska prestolnica kulture
Kandidatka

Ljubljana 1905:

spektakularno odkritje
spomenika največjemu slovenskemu
pesniku Francetu Prešernu.

Ljubljana 2025:

edina prestolnica v Evropi,
ki ima namesto vojskovodij
in vladarjev v središču mesta
monumentalen kip pesnika.

KAZALO

Lepo pozdravljeni v Ljubljani!

Pred vami je knjiga kandidature Ljubljane s podporo 25 občin ljubljanske regije za naziv Evropske prestolnice kulture 2025. Kot se spodobi, smo na začetek postavili

0. Uvod	4
v zgodbo, ki bo pustila trajni pečat mestu, regiji, državi in Evropi. Tu povemo, kdo smo in kakšni so naši izzivi, cilji ter vizija razvoja kulture v regiji. Povemo, zakaj je Evropska prestolnica kulture za nas tako pomembna natanko v tem trenutku. V uvodu strastno pojasnimo tudi osrednjo temo naše kandidature, temo SOLIDARNOSTI, za katero smo prepričani, da je tema naše skupne evropske prihodnosti. Nadaljujemo s poglavjem, ki podrobno opisuje naš	
1. Prispevek k dolgoročni strategiji	13
in v katerem kulturo postavljamo v samo srž prihodnjega celovitega razvoja mesta in regije. Pokažemo, kako je kandidatura za naziv Evropske prestolnice kulture že vplivala na celo vrsto obstoječih in nastajajočih strategij: izobraževanje, trajnostna urbana strategija, urbanizem, turizem itd. V osrčju našega pristopa sta skrbno izbrani	
2. Kulturna in umetniška vsebina	22
programa LJ 2025, ki smo jo strukturirali po Ljubljanski metodi™. Vsebina je osredotočena na nove programe in projekte, na nove vsebine, ki bodo trajno spremenili kulturno krajino v mestu in regiji ter prispevali h kakovosti življenja vseh. S programom LJ 2025 gradimo skupnost solidarnih, ki je prihodnost našega mesta. Pri tem smo bili posebej pozorni, da bo iz vseh naših prizadevanj možno zaznati, kako ključna je	
3. Evropska razsežnost	35
našega programa, razumljena kot dvosmerna izmenjava, pri kateri bodo vodilo moralni kompas in vrednote naše skupnosti. Temelj vsega, kar počnemo in mislimo narediti z nazivom Evropske prestolnice kulture 2025, je SOLIDARNOST, in ta vrednota je še kako odvisna od tega, kakšen je	
4. Doseg	40
celotnega programa Evropske prestolnice kulture. Slednji je za nas kratko malo brez pomena, če se tako ali drugače ne bo dotaknil prav vsake prebivalke in prebivalca regije, če ga ne usmerja in soustvarja najširše razumljena javnost. Izvedba tako ambiciozne Evropske prestolnice kulture zahteva premišljeno in odločno	
5. Upravljanje	47
tako v smislu virov financiranja, razpoložljive infrastrukture kot v smislu organizacijske strukture. V Ljubljani vse to znamo in zmoremo. Odločenost Ljubljane in ljubljanske regije, da izpeljemo vrhunsko Evropsko prestolnico kulture, opisujemo podrobno v poglavju	
6. Zmožnost izvedbe	54
tega spoštljivega programa Evropske unije, ki bo prav leta 2025 praznoval 40 let svojega obstoja.	

Dobrodošli v Ljubljani!

Delovna skupina LJ 2025

Q0.1 Zakaj želi vaše mesto sodelovati na razpisu za naziv Evropska prestolnica kulture?

Ljubljana se kot glavno mesto Slovenije nahaja na prelomnici svojega kulturnega razvoja! Evropska prestolnica kulture Ljubljana 2025 (LJ 2025) je za prihodnost Ljubljane odločilnega pomena, ključna pa je tudi za prihodnost razvoja kulture v regiji in državi. Ljubljana in celotna osrednjeslovenska regija sta namreč pred velikimi izzivi, povezanimi z razvojem kulture in kultiviranjem tako različnih javnih politik kot družbe kot celote.

Ljubljana kandidira za naziv Evropske prestolnice kulture iz več razlogov. Za ta naziv smo se prvič potegovali pred več kot desetletjem, in sicer za leto 2012. Nismo bili uspešni, vendar smo se iz te izkušnje marsikaj naučili. Kandidatura za leto 2012 je bila v mnogih ozirih izjemno dragocena za razvoj kulture in mesta nasploh. V prvi vrsti zato, ker smo projekte, ki smo jih definirali v kandidaturi, v veliki meri do danes tudi uresničili. In drugič zato, ker smo skozi proces priprave prijave za EPK 2012 pridobili številna znanja in izkušnje, ki smo jih pozneje s pridom izkoristili pri načrtovanju in izvajanju različnih mestnih kulturnih strategij. Tako je Ljubljana leta 2008 dobila prvo *Strategijo razvoja kulture*, od takrat kulturne strategije pripravljamo vsaka štiri leta. Dolgoročne koristi niso bile omejene zgolj na uveljavljanje strateškega pristopa k upravljanju kulture, temveč so se jasno pokazale tudi v številnih programskih in infrastrukturnih projektih, ki so bili uspešno realizirani v preteklem desetletju. Še več, interdisciplinarni pristop, značilen za prejšnjo prijavo, je močno navdihnil naše aktivnosti tudi na drugih področjih, ki so tesno povezana s kulturo. Kot primer lahko navedemo pridobitev naziva *Zelena prestolnica Evrope* leta 2016, s katero so bili udeleženi številni okoljevarstveni cilji, katerih zametki so bili zastavljeni že v prijavi za EPK 2012.

Številne prostorske in programske izboljšave, ki so bile izvedene v preteklem desetletju (Kino Šiška, Ljubljanski grad, Kinodvor, novi prostori za nevladne organizacije, Plečnikova hiša, rezidenčni center Švicarija, preko 10 % proračuna za kulturo, sistem večletnega financiranja nevladnih organizacij itd.), so utrdile položaj Ljubljane na mednarodnem kulturnem zemljevidu. Danes se to nazorno kaže v povečanju števila obiskovalcev kulturnih prireditev, v povečanem obisku turistov, kakor tudi v vrsti prejetih mednarodnih nagrad, med katerimi velja izpostaviti zlasti Unescov naziv Svetovna prestolnica knjige (2010) in stalni naziv Unescovo mesto literature (2015). Ta priznanja potrjujejo, da smo predani izboljševanju kakovosti življenja prebivalcev in prebivalk mesta, hkrati pa pomenijo našo zavezo, da si nenehno zastavljamo nove ambiciozne cilje, ki utrujejo

mednarodno podobo Ljubljane kot odprtega, svetovljanskega in multikulturnega mesta ter odlične in odgovorne gostiteljice največjih mednarodnih kulturnih dogodkov.

Slovenija potrebuje ambiciozno, vključujočo in v trajnostne dosežke usmerjeno Evropsko prestolnico kulture 2025. Evropa potrebuje uspešno Evropsko prestolnico kulture, ki bo gradila na moči kulture v družbi in svetu.

A v primerjavi s kandidaturo za leto 2012 obstaja še ena bistvena razlika: tokrat Ljubljana kandidira *s podporo 25 občin*, torej de facto kot regija z več kot četrtino vseh prebivalcev Slovenije. LJ 2025 je zato izjemna prilžnost za povsem nov, regijsko naravnan razvoj kulture ter povezovanja ustvarjalcev in občin, ki doslej zaradi administrativnih omejitev niso bila v ospredju.

Z LJ 2025 kulturo postavljamo na vrh lestvice prioritete vseh javnih politik, ki jih izvajajo Ljubljana in 25 občin.

Kljub vsem dosežkom se tudi Ljubljana, podobno kot druga evropska mesta, spopada s številnimi izzivi tako na področju kulture kot na drugih področjih. Za program LJ 2025 je ključnih naslednjih pet:

- s kulturo bomo dosegli še več prebivalcev;
- kultura v širši javnosti ni dovolj prepoznana kot gonilna sila gospodarskega in družbenega razvoja;
- kulturno dogajanje je zgoščeno v mestnem središču;
- Ljubljana sodi med zaradi podnebnih sprememb bolj ogrožena mesta;
- vrtočasta rast cen stanovanjskih nepremičnin predstavlja veliko težavo predvsem za mlade in druge ranljive skupine.

Pri tem se zavedamo, da so nekateri problemi, ki jih z LJ 2025 rešujemo, natančno locirani, izmerljivi, in da od nas terjajo strateški in inter-transdisciplinaren pristop. Na te probleme opozarjamo skozi celotno besedilo prijave, saj zanje ni enostavnega zdravila. Uokvirjamo dva merljiva cilja LJ 2025.

Raziskava Eurobarometra z naslovom "Dojemanje kakovosti življenja v evropskih mestih" je pokazala, da se je število prebivalcev Ljubljane, ki so bili zadovoljni s kulturno ponudbo leta 2015, v primerjavi z letom 2012 zmanjšalo za 6 % (zadovoljnih je bilo 82 %), kar Ljubljano umešča na 18. mesto med mesti, ki so predmet raziskave. Zato smo zadovoljstvo občanov s kulturno ponudbo določili kot enega ključnih kazalnikov uspešnosti, ki jih bomo merili v obdobju 2021–2026.

Z LJ 2025 bomo obrnili negativni trend in dvignili zadovoljstvo prebivalcev Ljubljane s kulturno ponudbo na vsaj 90 %.

Naziv Evropska prestolnica kulture 2025 za nas ni cilj sam po sebi. Nasprotno, je zgolj spodbuda in zaveza, da letvico pričakovanj, ki smo si jo sami postavili, dvignemo na višjo raven. Skupaj z vsemi občinami Ljubljanske urbane regije imamo ustrezne ustvarjalne, finančne, infrastrukturne, organizacijske in druge kapacitete, ki so potrebne za uspešno realizacijo projekta LJ 2025. Zato snujemo izvirni in visokokakovosten kulturni program z močno evropsko razsežnostjo, ki bo v ponos Ljubljani, Ljubljanski urbani regiji in celotni Sloveniji ter hkrati dober zgled za druga evropska mesta, za prihodnje Evropske prestolnice kulture.

Po izsledkih druge izdaje "Pregleda kulturnih in ustvarjalnih mest" 2019 se Ljubljana glede na seštevke 29 kazalnikov med 40 srednje velikimi evropskimi mesti (250.000-500.000 prebivalcev) uvršča na 16. mesto. S tem nismo zadovoljni.

Naš cilj je, da se do leta 2026 uvrstimo med pet najboljših "kulturnih in ustvarjalnih mest" v svoji kategoriji. LJ 2025 je korak na tej poti.

Uspešna realizacija projekta LJ 2025 nam bo omogočila uresničitev tega ambicioznega cilja. Še posebej veliko pozornost v programu zato namenjamo področjema, na katerih smo dosegli slabše rezultate: ustvarjanju novih delovnih mest v ustvarjalnem sektorju ter kakovosti upravljanja.

LJ 2025 je priložnost za radikalen preboj in kompleksne dolgoročne strateške poteze, ki bodo trajno spremenile podobo kulturne krajine mesta in regije, vplivale pa tudi na vse javne politike, od izobraževanja, sociale, zdravja, okolja do urbanizma, javnega prometa in športa.

Vemo, kje iskati odgovore na izzive v kulturi. Osredotočili se bomo na razvoj kulture, ki bo temeljil na oblikovanju različnih občinstev, večji participaciji občanov in občanov v kulturi in novih modelih kulturne mobilnosti, ponudil možnost vstopa v kulturne sisteme mladim ustvarjalcem, vzpostavil inovativne povezave med sektorji kulture, šolstva, okolja, gospodarstva in predvsem gradil na evropski razsežnosti prihodnjega kulturnega razvoja mesta in regije.

V regiji potrebujemo svežo kulturo, zato z Ljubljano – Evropsko prestolnico kulture 2025 gradimo novo kulturno identiteto celotne regije in ustvarjamo novo podobo slovenske kulturne krajine.

Ljubljana z regijo je ambiciozno somestje. Evropska prestolnica kulture 2025 je del širše vizije razvoja Ljubljane in regije, ki želi postati eno vodilnih svetovnih mest kulture, globalni eksemplarični primer kulturnega mesta prihodnosti. Z LJ 2025 zato zarisujemo pot do tega cilja. To je pot, po kateri Ljubljana kot sodobno kozmopolitsko mesto stopa že sedaj in po kateri želimo še odločneje stopati v prihodnje. To je pot, ki jo narekuje osrednja tema programa LJ 2025: tema vrednot, ki tvorijo mesto in povezujejo njegove prebivalce. Ljubljana bo z LJ 2025 evropskim mestom zgled v prvi vrsti z vrednotami, ki bodo gradile mesto, pripravljeno na izzive prihodnosti.

Knjižnica pod krošnjami; Foto: Matej Perko

Q0.2 Ali namerava vaše mesto vključiti svoje okoliško področje? Prosimo, pojasnite to odločitev.

13. septembra 2019 je 26 občin Ljubljanske urbane regije podpisalo sporazum o podpori kandidaturi Ljubljane za Evropsko prestolnico kulture 2025

Ljubljana kandidira za naziv Evropska prestolnica kulture 2025 s podporo 25 občin osrednjeslovenske regije:

Borovnica, Brezovica, Dobrepolje, Dobrova – Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Domžale, Grosuplje, Horjul, Ig, Ivančna Gorica, Kamnik, Komenda, Litija, Ljubljana, Log – Dragomer, Logatec, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trzin, Velike Lašče, Vodice, Vrhnika.

Ponosni smo na kandidaturo s tako široko podporo v regiji – v naši državi takšno sodelovanje med občinami ni pogosto. Z drugimi besedami: za naziv Evropske prestolnice kulture se poteguje geografsko območje, ki zajema več kot četrtino vseh prebivalcev Slovenije (535.000). V tej regiji ima 35 % prebivalcev visoko ali višjo izobrazbo,

v regiji deluje 46 % vseh podjetij v državi, BDP na prebivalca je najvišji v državi in znaša 27.644 EUR, povprečna neto plača pa je leta 2018 znašala 1.118 EUR. Stopnja brezposelnosti znaša 6,5 %, stopnja tveganja revščine pa 12,5 %. V regiji je 58 % vseh študentov v državi, izmed vseh regij v Sloveniji ima najnižjo povprečno starost prebivalcev (41,5 leta).

Ne glede na administrativno ločenost občin in odsotnost pokrajinske ravni v državi je odločitev za kandidaturo s podporo regije naravna, saj se prestolnica razvija policentrično, kot metropolitanska regija. Ljubljana kot glavno mesto se zaveda potenciala regije, regija se zaveda potenciala glavnega mesta. Zato je program kandidature drzno in globoko zaznamovan z razvojem regije kot celote.

Občine v osrednji Sloveniji med seboj odlično sodelujejo na številnih področjih, od okolja do javnega prometa, Evropska prestolnica kulture bo temu sodelovanju dala nov zagon in ga usmerila v:

- ustvarjanje trajnih in inovativnih povezav ter mobilnost umetnikov,
- skupno ustvarjanje novih občinstev,
- dolgoročno povezovanje kulturnih producentov v regiji (koprodukcije, izmenjave programov).

Regija kot celota je kulturno bogata, a bi morala biti bolj prepoznavna, je brez jasne kulturne identitete, s šibko splošno zavestjo o kulturi kot pomembnem dejavniku kakovosti življenja posameznika in z neizkoriščenimi

potenciali kulturnega turizma. To bomo spremenili s skupnim nastopom in se s kulturo dotaknili vsakega posameznika v regiji.

LJ 2025 je tudi priložnost za uresničenje dveh ciljev, ki segata onkraj kulture:

- Učinkovitejši javni prevoz znotraj regije – EPK Ticket za javni avtobus in vlak, nove linije in nova frekventnost javnih prevozov, EPK BUS, *kultiviranje* javnega prevoza z Mobilnim press centrom LJ 2025 in Evropskim mobilnim festivalom na mestnih avtobusih; nosilci: LPP d.o.o., Slovenske železnice itd.
- Preusmeritev turističnih tokov iz preobremenjenega središča prestolnice v regijo, odkrivanje potencialov kulturnega turizma v regiji.

LJ 2025 bo zarezal tako v utečeno ustvarjanje kulturne ponudbe kot v obstoječe načine recepcije kulture v regiji. Cilji so: vzpostavitev nove kulturne identitete v regiji, graditev vezi na solidarnosti, radikalen preskok v prepoznavnosti kulture v regiji, vpeljava novih oblik participacije v kulturi, premik od konzumentov kulture k udeležencem, povečanje mobilnosti obiskovalcev in ustvarjalcev ter razvoj kulturnega turizma. To so premiki, ki bodo trajno spremenili podobo kulture v regiji in dejansko vplivali na kakovost življenja prebivalcev.

LJ 2025 spreminja podobo regije in države. Gradi na vrednotah, ki napovedujejo boljšo družbo. Zato bo LJ 2025 regiji vdahnil novo identiteto.

Ob vsem tem Ljubljana kot glavno mesto države s projektom Evropska prestolnica kulture prevzema odgovornost tudi na nacionalni in mednarodni ravni. Zato daje zaveze, s katerimi bo glede na lokacije izvedbe dogodkov v okviru LJ 2025 dosledno sledila deležu dogodkov, ki bodo izvedeni v prestolnici (50 %), v regiji (33 %) ter v državi (17 %).

LJ 2025 je vseslovenski projekt

Kot glavno mesto države ima Ljubljana posebno odgovornost glede zagotavljanja kulturnih dobrin za vse prebivalce Slovenije. Posebno odgovornost ima tudi glede zagotavljanja ustreznih pogojev za delo umetnikov in kulturnih producentov. Je zagovornik vrednot solidarne in pravične družbe. Zato LJ 2025 snujemo ne le kot regionalni, temveč kot vseslovenski projekt. Vanj bodo vključene javne kulturne ustanove, nevladne kulturne organizacije, umetniki, posamezniki, ustvarjalna podjetja in druge organizacije iz vse države. Pozitivni učinki LJ 2025 bodo tako zagotovljeni za vse državljane

Slovenije. Ob infrastrukturnih, kadrovskih in produkcijskih kapacitetah, s katerimi razpolaga Ljubljana, sorazmerna majhnost Slovenije omogoča operativno izvedljivost LJ 2025 kot vseslovenskega projekta. K temu cilju se torej zavezujemo tudi na konkretni in merljivi ravni, z deleži izvedbe dogodkov v Ljubljani, v regiji in v državi ter mednarodnem okolju.

*Kultura ni strošek, je investicija.
Vlagamo v kulturo, vlagamo v vrednote,
spreminjamo filozofijo mesta.*

Q0.3 Na kratko pojasnite splošni kulturni profil svojega mesta.

Zgodovina in zgodba Ljubljane v 10 stavkih

Ko je arhitekt Jože Plečnik sanjal Ljubljano kot *nove Atene*, je Ljubljančane zavezal k temu, da svoje mesto vedno znova mislimo v razmerju do antične zibelke evropske civilizacije. Vsakič ko v podzemlju Ljubljane ali v rečnem toku Ljubljanice naletimo na ostanek stare Emone, se odpre nov dialog s starim Rimom. Napoleon nam je skupaj z drevesi Ilirskih provinc zapustil tudi domačo nalogo vsakokratnega ponovnega premisleka tradicije razsvetljenstva. Tisti, ki so ga premagali, so si Ljubljano izbrali za prizorišče kongresa Svete alianse leta 1821, ki je evropsko geografijo premešal vsaj tako silovito kot procesi evropskih integracij skoraj dve stoletji pozneje. In v času, ko so v drugih evropskih mestih izumljali film ter odkrivali skrivnosti sanj, je leta 1895 Ljubljano stresel uničujoč potres. A prav ta potres je Ljubljanji odprl prostor za vstop v 20. stoletje in razvoj njenih potencialov.

Svojo današnjo mednarodno kulturno relevantnost Ljubljana črpa iz kontinuitete avantgard 20. stoletja – od historičnih avantgard, študentskega upora 1968–1972, preko punka v sedemdesetih in skupine Laibach oziroma Neue Slowenische Kunst od 1980 dalje, neodvisnega Radia Študent, časnikov Mladine in Tribune, do propulzivnih in v mednarodnem prostoru uveljavljenih ustvarjalcev na področjih sodobnega plesa, video umetnosti in

digitalne kulture. Osemdeseta leta so bila čas oblikovanja, devetdeseta pa čas institucionaliziranja ljubljanske nevladne kulturne scene, ki – kakor je tedaj vzniknila – še danes tvori prevladujočo strukturo nevladnih organizacij v mestu in državi. Ta progresivna kulturna linija vzpostavlja trdovratno tradicijo družbeno kritične in vsakič sveže umetniške produkcije. Tudi danes.

Pregled kulturnih in ustvarjalnih mest 2019
Ljubljano med 40 evropskimi mesti v kategoriji
250.000–500.000 prebivalcev umešča na
13. mesto po številu kulturnih prizorišč.

Gostoljubje

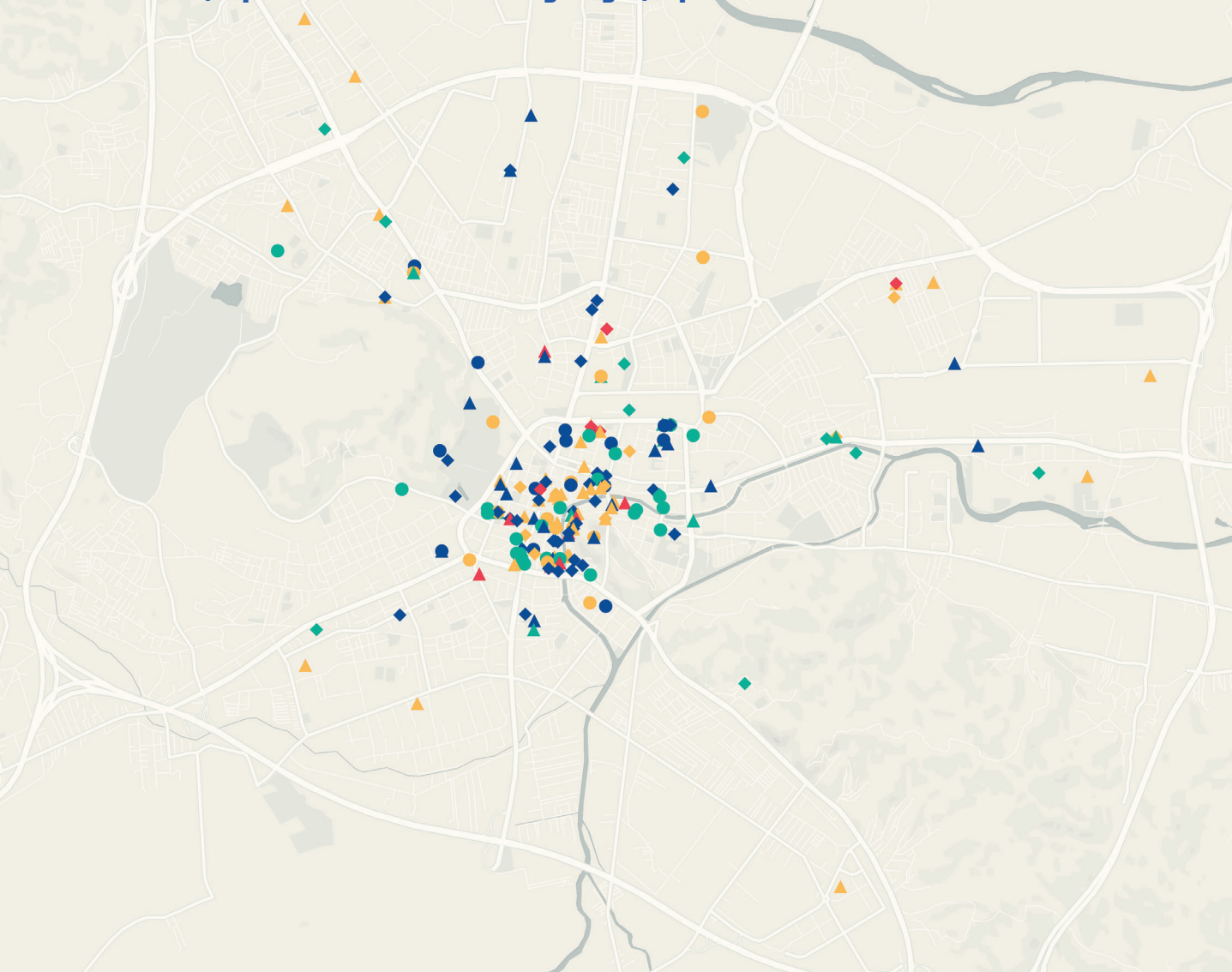
Druga pomembna dimenzija kulturnega profila Ljubljane je v dvosmernih migracijah. Tako kot so ljubljanski ustvarjalci sooblikovali kulturo Dunaja, Prage in Berlina, ljubljansko kulturo danes v pomembni meri sooblikujejo v Sloveniji živeči umetniki iz Hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine, pa tudi iz držav Zahodne Evrope. Dragoceno simbolno mesto v tej konstelaciji ima mednarodna rezidenca za preganjane pisatelje mreže ICORN, katere članica je tudi Ljubljana. Zagovarjati pravico do svobodnega izražanja, braniti demokratične vrednote in promovirati mednarodno solidarnost: to je ICORN. In to so tudi vrednote Ljubljane.

Ljubljana Festival je eden najpomembnejših festivalov na ozemlju med Salzburgom, Dunajem, Zagrebom, Beogradom in Verono. Klasičen, razgiban, a vselej tudi drzen in velikopotezen. Na fotografiji je spektakularna izvedba Mahlerjeve 8. simfonije, imenovane Simfonia tisočev, leta 2011, otvoritveni dogodek festivala in otvoritev prenovljenega najpomembnejšega ljubljanskega trga (prenova je bila ovenčana z nagrado Gubbio), ki je tudi največje prizorišče na prostem: Kongresnega trga. Projekt je združil preko 1100 vrhunskih slovenskih, hrvaških in ruskih glasbenikov. Gustav Mahler je nekaj let kot dirigent deloval v Ljubljani, zato je ta monumentalna uprizoritev njegovega dela tudi prikaz, kako Ljubljana živi svojo dediščino.

Gustav Mahler, Simfonia tisočev, Kongresni trg, Ljubljana Festival; FOTO: Miha Fras.

Kultura v Ljubljani: prostori kulture, prostori za kulturo, prostori ustvarjanja, prostori svobode

5x Kino	45x Galerija	14x Gledališče	13x Mladinski center
26x Umetniški atelje	28x Splošna knjižnica	16x Rezidenca	16x Koncertno prizorišče
24x Muzej	44x Knjižarna	11x Kulturni center	10x Mednarodni kulturni inštituti

Danes

Ljubljano in regijo odlikujeta izreden obseg kulturne produkcije ter veliko število organizacij s področja kulture in samostojnih kulturnih ustvarjalcev. Mesto zagotavlja pogoje za kulturne ustvarjalce s kar 93 lokacijami javne kulturne infrastrukture. Ob tem pa mesto nevladnim organizacijam in posameznikom za namen kulturne dejavnosti brezplačno oddaja kar 248 prostorskih enot v izmeri 17.000 m². Tudi zato je dejavnost nevladnih organizacij v mestu živahna in raznolika, saj je bilo samo v letu 2018 izvedenih:

- **49** večletnih kulturnih programov NVO
- preko **100** kulturnih projektov NVO in
- **137** projektov ljubiteljskih kulturnih društev

V Ljubljani se letno zgodi okoli 20.000 kulturnih dogodkov, pri čemer so v to številko zajeti tako veliki in množično obiskani dogodki, kot je vsakoletna otvoritev Ljubljana Festivala z več kot 10.000 obiskovalci, kot tudi pogovori o pesniških prvencih v različnih enotah Mestne knjižnice Ljubljana, ki pritegnejo nekaj deset obiskovalcev. Mreža splošnih knjižnic v Slovenji sicer sodi med najuspešnejše v Evropi, samo v Ljubljanski urbani regiji deluje 56 izposojevališč splošnih knjižnic in 47 postajališč Bibliobusa, knjižnice pa so središča kulture, znanja in lokalnega dogajanja.

- Mestna knjižnica Ljubljana ima **20** enot (**5** območnih enot s **15** krajevnimi knjižnicami) in **21** postajališč Potujoče knjižnice

- **1.760.196** enot knjižničnega fonda Mestne knjižnice Ljubljana, **84.592** članov
- **70** specialnih knjižnic v Ljubljani
- **2.863.675** enot v zbirki knjižnega gradiva v Narodni in univerzitetni knjižnici.

Mesto festivalov

V letu 2018 je bilo v Sloveniji izvedenih 182 festivalov, od tega večina del v Ljubljani, po čemer je tudi mednarodno znana. V Ljubljani in okolici lahko strokovna javnost in občinstva preko celega leta spremljajo serijo festivalov, med katerimi izpostavljam tiste, ki v širši regiji in Evropi zaznamujejo ustvarjalne preboje in so mednarodno produkcijsko, konceptualno in umetniško omreženi. Najstarejši je **Ljubljana Festival**, festival klasične glasbe, gledališča in plesa. **MENT Ljubljana** je mednarodni predstavitveni festival nove urbane glasbe in konferenca, leta 2018 je bil razglašen za najboljši evropski manjši in klubski festival, **Druga godba** je večkrat nagrajeni mednarodni festival glasb sveta, **Ljubljana Jazz festival** je eden najpomembnejših festivalov v širši regiji z bogato tradicijo, **SONICA** je mednarodni festival tranzitorinih umetnosti, **Grounded** festival elektronske glasbe, kritične misli in aktivizma, **INDIGO** festival sodobnih idej, **Mesto žensk** festival sodobnih ženskih umetnosti (leta 2019 je prejel nagrado European Cultural Foundation), **Mladi levi** festival sodobne odrske umetnosti, **Ana Desetnica** festival pouličnega gledališča, **CoFestival** festival sodobnega plesa, **Spider festival** radikalnih teles, festival **Hiša strpnosti** preizprašuje aktualne družbene teme, **Grafični bienale Ljubljana** velja za enega najstarejših na svetu, **U3** je trienale sodobne umetnosti, **BIO** bienale industrijskega oblikovanja, **TINTA** festival stripa, **Svetlobna gverila** festival svetlobnih intervencij, **Fabula** največji literarni festival v Sloveniji, **LIFFE** največji filmski festival, **FEKK** festival kratkega filma, na avdio-vizualnem področju so posebnost še **Animateka**, mednarodni festival animiranega filma, pa **Festival dokumentarnega filma** in **Festival LGBT filma**. Izpostavljamo

še dve festivalski posebnosti in sicer **Parado ponosa** (Ljubljana Pride) in **Kamfest**, enega redkih regionalno prepoznavnih večžanrskih festivalov, ki se dogaja v Kamniku.

Ljubljana z LJ 2025 postaja mesto, v katerem je kultura gradnik družbenih vrednot in investicija v ljudi.

Univerzitetno mesto

Ljubljana je tudi univerzitetno mesto. Univerza v Ljubljani prav v letu 2019 praznuje 100-letnico delovanja. Danes se Univerza v Ljubljani uvršča med 3 % najboljših univerz na svetu. Na eni najpomembnejših akademskih lestvic – ARWU lestvici (Academic Ranking of World Universities) se že vrsto let uvršča med 500 najboljših, CWUR (The Center for World University Rankings) zaseda 370. mesto, na THE (Times Higher Education) pa v skupino 601-800.

Univerzo v Ljubljani sestavlja 23 fakultet in 3 umetniške akademije. Študij poteka na vseh področjih – naravoslovje, družboslovje, humanistika, tehnika, medicina, umetnost. Na njej študira skoraj 40.000 študentov. Univerza v Ljubljani je tudi največja in osrednja znanstveno-raziskovalna ustanova v Sloveniji.

Drzna kultura

Ljubljana je kulturno bogato mesto z močno zgodovino. V njej ima kultura veliko simbolno težo, kultura je utemeljitelj naroda in države. S štiriletnimi kulturnimi strategijami spreminjamo kulturno krajino in odgovarjamo na izzive kulturnega razvoja. Pri tem znamo biti drzni in vizionarski. Leta 2009 smo tako dokončali prenovu nekdanjega Kina Šiška v sodoben produkcijski in prireditveni, pretežno glasbeni center, ki je po desetletju delovanja kulturna točka mesta s svežo in progresivno kulturo in ki je v mesto pripeljal povsem novo ponudbo in sprožil razmah glasbene kulture.

Po zaprtju edinega še delujočega umetniškega kina smo leta 2008 ustanovili mestni kino Kinodvor kot javno institucijo, ki je povsem redefinirala filmsko kulturo v mestu ter nato tudi v državi (vzpostavitev

mreže art kinematografov) in je zgled številnim art kinematografom v Evropi. Novembra 2019 je Kinodvor prejel nagrado Europa Cinemas za najboljši program med vsemi 1194 kinematografi v 43 državah oziroma 724 mestih, ki so del te mednarodne mreže. Ljubljana je s Kinodvorom dobila kino, ki ga letno obiše več kot 100.000 gledalcev.

Zanimivo je, da sta obe potezi, ustanovitev tako Kina Šiške kot Kinodvora, v kulturni in širši javnosti na začetku vzbujali veliko dvomov in nezaupanja, toda njun inovativni način delovanja, ki vključuje tudi neodvisno kulturno-umetniško produkcijo, je presegel pričakovanja. Danes sta oba javna zavoda nepogrešljivi kulturni središči tako za kulturno panogo kot za prebivalce in sta ne le ponos mesta, temveč tudi močni mednarodno priznani instituciji. Kar pomeni, da Ljubljani ne manjka vizije, pa tudi ne poguma in znanja pri njenem uresničevanju.

Zakaj omenjamo izkušnji Kinodvora in Kina Šiške? Zato, ker nas z LJ 2025 čakajo še večji izzivi, tudi takšni, ki v delu javnosti vzbujajo pomisleke (Center Rog) ali pa se njihovih učinkov na razvoj vizualnega področja v državi še ne zavedamo dobro (Galerija Cukrarna).

Kulturni dogodki v Ljubljani v letu 2018

- **14.607** dogodkov so izvedli javni zavodi
- **3889** dogodkov je izvedlo **49** profesionalnih NVO
- **1300** dogodkov je na ravni regije izvedlo **530** ljubiteljskih kulturnih društev in skupin

Z LJ 2025 svoje cilje postavljamo visoko. Gradimo na doseženem in odgovarjamo na izzive prihodnosti. Zato, ker bomo s kulturo premislili in spremenili mesto in regijo.

Q0.4

Pojasnite idejno zasnovo programa, ki bi se začel izvajati, če bi bilo mesto imenovano za Evropsko prestolnico kulture.

Ljubljana je mesto, ki se nenehno spreminja, ki ima izjemen preobrazbeni potencial vgrajen v svoji DNK. Dinamiko njenega razvoja narekujejo znanstvena, tehnološka in umetniška ustvarjalnost. V idejno središče našega programa postavljamo ključna vprašanja prihodnosti našega mesta in vseh evropskih mest. Pri tem stavimo na in verjamemo v osrednjo vlogo kulture pri ustvarjanju humanega mesta prihodnosti z visoko kakovostjo življenja za vse uporabnike mesta. Z LJ 2025 uvajamo nove perspektive, ki bodo postale referenčne vrednosti za trajnostni razvoj mest po vsej Evropi.

Prihodnost je na strani mest, katerih razvoj sloni na kulturi. To je naše izhodišče, ki ga tematiziramo skozi naslednja vprašanja:

- *Kako bosta umetnost in kultura sooblikovali prihodnost evropskih mest in s tem tudi prihodnost EU?*
- *Kakšne odgovore na ključne socialne, politične, okoljske, prostorske, prometne, zaposlitvene in stanovanjske izzive, s katerimi se soočajo številna evropska mesta, lahko ponudita kulturni in ustvarjalni sektor?*

- *Kakšna je vloga kulture kot mesto-tvornega dejavnika?*

Kultura dela mesto – mesto dela kulturo. Idejna zasnova programa LJ 2025 izhaja iz dolgoročne vizije Ljubljane kot mesta, ki želi biti globalno prepoznavno po tem, da je kultura v pomembni meri sestavni del življenja njegovih prebivalcev. To je vizija mesta, v katerem kultura bistveno prispeva k visoki stopnji socialne kohezije, gospodarske rasti in splošne blaginje. Mesta, v katerem je kultura ključni dejavnik trajnostnega urbanega razvoja.

Program LJ 2025 temelji na vrednoti, ki je ključno vezivo sleherne družbene skupnosti: **SOLIDARNOST.**

Zakaj solidarnost? Med drugo svetovno vojno je bila Ljubljana edino okupirano evropsko mesto, ki je bilo obdano z bodečo žico. Kot simbol nasilnega ločevanja je žična ovira, nasprotno, še bolj povezala občane v skupnost solidarnih ljudi. Pol stoletja pozneje je Ljubljana pokazala svojo odprtost in solidarnost kot pribežališče in nov dom za številne begunce z območja nekdanje Jugoslavije. Danes je del mreže zatočišč za preganjane pisatelje (ICORN). Ob izbruhu migrantske krize je bila Ljubljana edino mesto v Sloveniji, ki

je na politični ravni brez glasu proti izglasovalo podporo migrantom in vzpostavitev treh migrantskih centrov. To je tudi razlog, da za razliko od nekaterih drugih slovenskih mest v Ljubljani ni prevladal sovražni protimigrantski diskurz. *Da, Ljubljana je solidarna, in vidi v solidarnosti svojo prihodnost. Ljubljana je eno najbolj strpnih in varnih mest na svetu.*

Z LJ 2025 gradimo **skupnost solidarnih!** V času naraščajoče politike sovraštva in skrajnih populističnih gibanj tematiziramo vlogo kulture

pri obrambi skupnih vrednot, ki povezujejo evropske družbe, vrednot, kot so demokracija, človekove pravice, enakost in nediskriminacija, vladavina prava, strpnost in solidarnost. Kultura v sodobni družbi ni omejena zgolj na ustvarjanje estetskih učinkov, temveč ima tudi širšo družbeno vlogo, vključno z zagovorom in zaščito demokratičnih vrednot. Skozi solidarnost tematiziramo nujen družbeni angažma umetnosti in kulture za nenehno dvigovanje demokratičnih standardov.

“ESTETIKA BREZ ETIKE JE KOZMETIKA”

Ulay, prebivalec Ljubljane, umetnik

Z LJ 2025 sistematično spodbujamo aktivno udeležbo občanov v njihovi lokalni skupnosti in soustvarjanje programa LJ 2025. Medkulturni dialog je naše orodje za vključujočo demokratično udeležbo in krepitev vloge občanov, zlasti v odnosu do javnih prostorov in skupnih dobrin.

Podobno kot velja za številna evropska mesta, je tudi pred Ljubljano velik izziv izboljšanja odpornosti na podnebne spremembe in zmanjšanja emisije toplogrednih plinov. Silovite podnebne spremembe terjajo takojšnji angažma znanstvenega, kulturnega in ustvarjalnega sektorja z namenom ozaveščanja, zlasti političnih odločevalcev, kakor tudi sprejetja konkretnih ukrepov, ki bodo privedli do drugačnega

Pametnega mesta ni brez pametnih državljanov. Pametnega mesta ni brez zdravega okolja za vsakega prebivalca. Pametnega mesta ni brez skupnosti solidarnih. Mesto, ki neguje vrednoto solidarnosti, je mesto prihodnosti. LJ 2025 zato s svojim programom odpira ključna vprašanja mesta, pripravljenega na prihodnost (*future proof*).

Skupnost solidarnih je danes postavljena pred še en pomemben izziv, ki lahko prinaša velike koristi, vključuje pa tudi številne pasti: razvoj digitalne in komunikacijske tehnologije. Ljubljana se razvija kot mesto **pametnih državljanov**. Pametni državljani so tisti, ki se zavedajo prednosti (informiranost, vključenost, odzivnost) in nevarnosti informacijskih in komunikacijskih tehnologij (od vpliva družbenih medijev na družbene procese, preko ogromne kapitalske moči tehnoloških korporacij, do implementacije 5G tehnologij kot sprožilca vprašljivih političnih aktivnosti na globalni ravni). Ljubljana se razvija kot pametno mesto, ki vpeljuje digitalne tehnologije na vse ravni svojega delovanja. Pri tem se odpirajo številna etična vprašanja, vključno z vprašanji varovanja osebnih podatkov kot temeljne pravice vsakega posameznika.

Mladi za podnebno pravičnost – okoljski protest pred Državnim zborom 27. 9. 2019;
FOTO: Nejc Trampuž

1. PRISPEVEK K DOLGOROČNI STRATEGIJI

Q1.1 Opišite kulturno strategijo, ki je vzpostavljena v času prijave, vključno z načrti za ohranjanje kulturnih dejavnosti po letu naziva.

LJ 2025 premišljeno in strateško celovito odgovarja na razvojne izzive mesta in regije.

Eden ključnih postulatov programa LJ 2025 je dolgoročnost njegovih učinkov in spreminjanje kulturne identitete regije, vključno z učinki kulture na druga področja (okolje, javni promet, izobraževanje, sociala, gospodarstvo ...). Strategija kandidature LJ 2025 se tako naravno prepleta z oblikovanjem treh strategij dolgoročnega razvoja mesta in regije. V prvi vrsti je duh LJ 2025 na delu v **Trajnostni urbani strategiji Ljubljane 2014–2020**. V njej ima kultura vlogo enega od temeljnih stebrov razvoja mesta.

Ob tem dodajmo, da je kandidatura LJ 2025 bistveno vplivala tudi na razvojne dokumente posameznih občin, ki so v tem času v procesu nastajanja – denimo na *Strategijo kulturnega razvoja občine Dobrova – Polhov Gradec*.

Strategija razvoja kulture v MOL 2020–2023 je bistveno zaznamovana s programom LJ 2025. Ta strategija, ki jo Ljubljana od leta 2008 sprejema na vsaka štiri leta, je za naslednje obdobje izmed vseh dosedanjih najbolj ambiciozna. V prvi vrsti ta strategija Ljubljano vzpostavlja kot rezidenčno mesto umetnikov in umetnosti ter načrtno spodbuja mobilnost v kulturi.

V novo strateško obdobje stopamo z zavestjo o nujnosti transdisciplinarnega kulturnopolitičnega pristopa, ki presega tradicionalne meje

med umetniškimi, kulturnimi in ustvarjalnimi področji. Posledično nadgrajujemo obstoječo strategijo z vsebinami, ki še posebej krepijo evropsko razsežnost kulturnega življenja v mestu in regiji. Še več, v novo mestno kulturno strategijo že vgrajujemo tudi nekatere povsem nove mehanizme, ki izpričujejo našo povečano skrb za delovanje kulturnega in ustvarjalnega sektorja.

Ljubljana za Evropo ne bodo več samo Laibach, Laibach bodo sledi prihodnosti. LJ 2025 bo za mesto in regijo točka preloma!

Regijska dimenzija na eni strani, usmerjenost v oblikovanje občinstev na drugi strani, na tretji pa uresničitev štirih kapitalnih investicijskih projektov na področju kulture po izgradnji največjega kulturnega središča v mestu, Cankarjevega doma leta 1980:

- *Galerije Cukrarna* kot enega večjih razstavnih prostorov v tem delu Evrope;
- *Centra Rog* kot središča kreativnih in kulturnih industrij;
- *Minipleksa mestnega kina* s 6 dvoranami v najožjem središču mesta;
- *Baragovega semenišča* kot novega središča za uprizoritveno umetnost, za nevladne organizacije in središča za kulturno-umetnostne programe otrok in mladih. In

kar je zelo pomembno, Baragovo semenišče bo zagotovilo tudi 120 novih stanovanj mladim perspektivnim kadrom.

Vse te investicije nastajajo bodisi na degradiranih območjih (nekdanji industrijski objekti Cukrarne in Roga) bodisi na območjih, kjer mesto potrebuje novo energijo in novo vsebino (Minipleks v podhodu Ajdovščina, Baragovo semenišče). Vse štiri kulturne poteze bodo nepovratno spremenile vizuro mesta. *In, kar je še pomembneje, v mesto bodo prinesle novo in trajno vsebino, ki jo je Ljubljana pogrešala, saj odgovarjajo na izzive mesta (participacija, skupnost solidarnih) in negativne trende (zaposlovanje mladih, zadovoljstvo občanov s kulturno ponudbo).*

Proces oblikovanja prijave za Evropsko prestolnico kulture 2025 sovпада tudi s pospešenim delom na novi **Strategiji Mestne občine Ljubljana na področju izobraževanja**, ki bo sprejeta v letu 2020 in ki daje veliko težo inovativnim oblikam povezovanja kulture in vzgoje ter izobraževanja, zlasti predšolskega in osnovnošolskega. LJ 2025 odpira nove premisleke, kako lahko področje kulturno-umetnostne vzgoje prispeva k še bolj kakovostnemu izobraževalnemu procesu. Pri tem smo posebej pozorni na populacijo zadnje triade osnovne šole, pri kateri interes za kulturo radikalno upada, ter na mlade od 14. do 29. leta, ki imajo pri udejstvovanju v kulturi slabše možnosti. Iščemo sistemske rešitve, ki bodo prinesle dolgotrajne

pozitivne učinke in med učečo se populacijo širile veselje do kulture ter spodbujale njeno radovednost.

Na podlagi kulturne strategije iz leta 2016 so bile leto pozneje sprejete **Strateške smernice kulturnega turizma v Ljubljani (2017–2020)**. V tem dokumentu je LJ 2025 postavljen v kontekst povečanja deleža domačih in tujih turistov, ki Ljubljano obiščejo zaradi kulturne ponudbe.

Kultura kot razvojna kategorija pa je s kandidaturo Ljubljane tudi za ostalih 25 občin Ljubljanske urbane regije odprla povsem nov prostor v novem **Regionalnem strateškem dokumentu za celotno Osrednjeslovensko regijo – RRP LUR 2021–2027**. LJ 2025 je namreč vitalnega pomena tudi za uresničitev te regijske strategije, priložnost, da se na novo premisli kulturo in da se z razvojno usmerjenimi projekti regijo dolgoročno poveže v eno najbolj ustvarjalnih regij v Evropi.

Ob tem ne pozabljamo, da so prav investicijski projekti LJ 2025 bistveno vplivali na **urbanistične plane** mesta in občin, saj gre pri pomembnem delu novih kulturnih objektov za spreminjanje javnega prostora (Minipleks, Galerija Cukrarna, Center Rog, Baragovo semenišče v Ljubljani, Kulturni center Grosuplje, Kulturno središče v Ivančni Gorici itd.).

Večdimenzionalnost in večpodročnost, ki si ju zavestno zastavlja kandidatura LJ 2025, napovedujeta novo obdobje kulture v Sloveniji, ki bo v življenju prebivalcev našega mesta, regije in države pustilo trajne sledi. Ta dediščina bo ostala in bo mestu prinesla nove programe in novo kakovost življenja. Zato nam je ključno vodilo spreminjanje obstoječega stanja v kulturi na način, da kultura sproži nov razvojni cikel mesta in regije. Le tako bo dediščina LJ 2025 trajna in živa. Ljubljana, regija in Slovenija bodo po LJ 2025 drugačni, boljši.

Q1.2 Opišite načrte mesta za krepitev zmogljivosti kulturnega in ustvarjalnega področja, vključno z razvojem dolgoročnih povezav med tema področjema ter gospodarskim in socialnim področjem v mestu.

Kulturni in ustvarjalni sektor dajeta utrip razvoju sodobnih mest, Ljubljana pa bo z LJ 2025 aktivirala vse svoje potenciale na tem področju.

Kulturni in ustvarjalni sektor sta pomembna vira zaposlitev in gospodarskega napredka, še zlasti velja to za zaposlitve mlajše generacije. Imata potencial ustvarjanja dodane vrednosti in sta bolj odporna na gospodarske krize kot ostali sektorji.

Ljubljana ima na tem področju velik potencial, saj po številu zaposlitev v regiji izstopa: ima največji delež zaposlitev v ustvarjalnem sektorju med slovenskimi mesti. Tudi v mednarodnem kontekstu se Ljubljana na ravni deleža prebivalcev z ustvarjalnimi poklici lahko primerja z razvitimi mesti, kot so Rotterdam, Oslo, Manchester itd. Po podatkih *Pregleda kulturnih in ustvarjalnih mest* je Ljubljana izjemno razvita po številu delovnih mest, ki temeljijo na znanju in ustvarjalnosti, manj razvita pa po številu novih delovnih mest v kreativnem sektorju. In na ta izziv odgovarja s programom LJ 2025.

Čas je zdaj!

Ljubljana je nacionalno in mednarodno regionalno središče ustvarjalnosti, njene ambicije pa sežejo precej dlje. Poleg tega, da se lahko pohvali z najvišjim deležem prebivalcev z ustvarjalnim poklicem, je Ljubljana tudi izobraževalno in kulturno središče države. Nacionalne, regionalne in mestne ustanove, ki spodbujajo razvoj ustvarjalnega sektorja, so razvite, poleg tega pa je v Ljubljani tudi nekaj pomembnih iniciativ – platform, ki so se razvile iz samih ustvarjalnih skupnosti. Ustvarjalni sektor v Ljubljani je bil deležen pomembnih mednarodnih priznanj:

- *Center urbane kulture Kino Šiška* je prejel nagrado za najboljši klubski in najboljši manjši festival Ment.
- *Roglab* je prejel nagrado Eurocities za inovativnost.
- *Poligon* je bil nagrajen kot eden boljših coworking prostorov v regiji in celo na svetu (*The Remote Nomad*).
- *Ljubljano je za svoj sedež izbrala ARTERIA, kreativna mreža, ki povezuje kulturne akterje Zahodnega Balkana.*

Ne glede na to pa ima Ljubljana z regijo na področju razvoja kreativne ekonomije največje potrebe prav po ustrezni sodobni infrastrukturi in novih produkcijskih prostorih, zato se LJ 2025 odločno sooča s tem izzivom in si postavlja visoke cilje.

Čas za povezovanje!

LJ 2025 je priložnost za razvoj ljubljanskega ustvarjalnega ekosistema. Usmerjamo se v sistemsko povezovanje nacionalnih, mestnih in lokalnih ustanov, ki spodbujajo razvoj ustvarjalnega sektorja z organizacijami, ki so se razvile iz skupnosti *bottom up*. Primeri prvih in drugih so navedeni v *Strategiji razvoja kulture v Mestni občini Ljubljana 2016–2019*, kjer je kot smiselni cilj opredeljen razvoj partnerstva s temi vozlišči. Naziv LJ 2025 bo Ljubljana izkoristila za oblikovanje modela partnerstva z obstoječimi in novimi vozlišči ter spodbujanjem razvoja kulturnih in ustvarjalnih območij v mestu. Razvoj modela partnerstva je pomemben tudi z mednarodnega vidika, saj je sodelovanje med nevladnimi in javnimi *hubi* na področju ustvarjalnega in kulturnega sektorja izziv tudi za druga mesta, še posebej za mesta Zahodnega Balkana. LJ 2025 bo prenesel te izkušnje Ljubljane v širšo regijo JV Evrope.

LJ 2025 odpira nove prostore za ustvarjalnost in prinaša nove dimenzije ustvarjanja. Solidarnost, družbena odgovornost, pravica do zdravega okolja, podnebna pravičnost, vključevanje in pametni državljan pa so tista vodila LJ 2025, ki bodo izhodišča tudi za prepoved ustvarjalnega sektorja prihodnosti.

LJ 2025 bo priložnost za razvejanje ustvarjalnega ekosistema na raven regije.

Z LJ 2025 se bo ljubljanski ustvarjalni ekosistem bolje povezal z regijo – spodbujali bomo razvoj lokalnih centrov ustvarjalnosti. Proces bo temeljil na sodelovanju z lokalnimi akterji in z Regionalnim centrom kreativne ekonomije, ki razvoj ustvarjalne regije že predvideva v Regionalnem razvojnem programu Ljubljanske urbane regije.

Prav zato Ljubljana in sodelujoče občine z *desetimi* velikimi investicijami, povezanimi z uresničevanjem vizije programa LJ 2025, zagotavljajo novo infrastrukturo in vpeljujejo nove programe, ki bodo temeljito redefinirali regijsko kulturno krajino.

[<Podrobneje o desetih ključnih investicijah programa LJ 2025 pišemo v točki 6.3.>](#)

Čas za navzkrižja!

Ustvarjalni sektor je nasičen z navzkrižji, ta so njegov nepogrešljiv in konstruktiven sestavni del. Občasno prihaja v kolizijo s kulturo, ker naj bi ustvarjal ekonomski dobiček, drugič z gospodarstvom, ker je ustvarjalni sektor pogosto nagnjen k ustvarjanju družbene in okoljske vrednosti, ki je onkraj neposrednega ekonomskega dobička. Zaradi tega bomo z LJ 2025 spodbujali ustvarjalnost in inovativnost, ki prinese novo ekonomsko, družbeno

in okoljsko vrednost. Temu je namenjen tudi novi **Center Rog**, središče kulturnih in kreativnih industrij, ki je bil v desetletju svojega nastajanja zaznamovan s konflikti z začasnimi uporabniki (skvoterji) degradiranega območja nekdanje tovarne koles, ki je v lasti mesta in s katerim ima mesto pomembne razvojne načrte v smeri novega ustvarjalnega središča.

Center Rog v viziji razvoja ustvarjalnega sektorja v Ljubljani predstavlja vzpostavitev velikega javnega prostora, ki prav z vidika navzkrižij med razpoložljivostjo produkcijskih prostorov in potrebami ustvarjalcev pomeni ogromen korak naprej.

A ne le Center Rog, znotraj LJ 2025 bo nasploh ključen programski sklop povezovanje prostorov in ustvarjalnosti. Na ravni regije bomo identificirali primerne produkcijske prostore za ustvarjalnost in ustvarjalce, ki iščejo prostor, ter hkrati spodbujali nastajanje novih ustvarjalnih vsebin za te prostore. Tako bodo ustvarjalci lažje prišli do prostora za produkcijo, hkrati pa se bo oživljalo izbrana območja na ravni regije. Projekt LJ 2025 bo pozornost usmeril na prostore, katerih neuporaba zmanjšuje živost izbranih območij – na primer pritlične prostore, ki se odpirajo v javni prostor, prostore v soseskah itd. V ospredju bosta dva programska pristopa:

- *Prostori razvoja ustvarjalne vsebine:* novi prostori s poudarkom na regeneraciji pod-izkoriščenih prostorov, tako na ravni večjih, *flagship* projektov kot na ravni manjših dostopnih produkcijskih prostorov na ravni regije.

- *Ustvarjalnost za družbeni in trajnostni razvoj:* projekti na presečišču različnih sektorjev, s katerimi kreativne industrije ustvarjajo rešitve za sodobne in prihodnje družbeno-okoljske izzive.

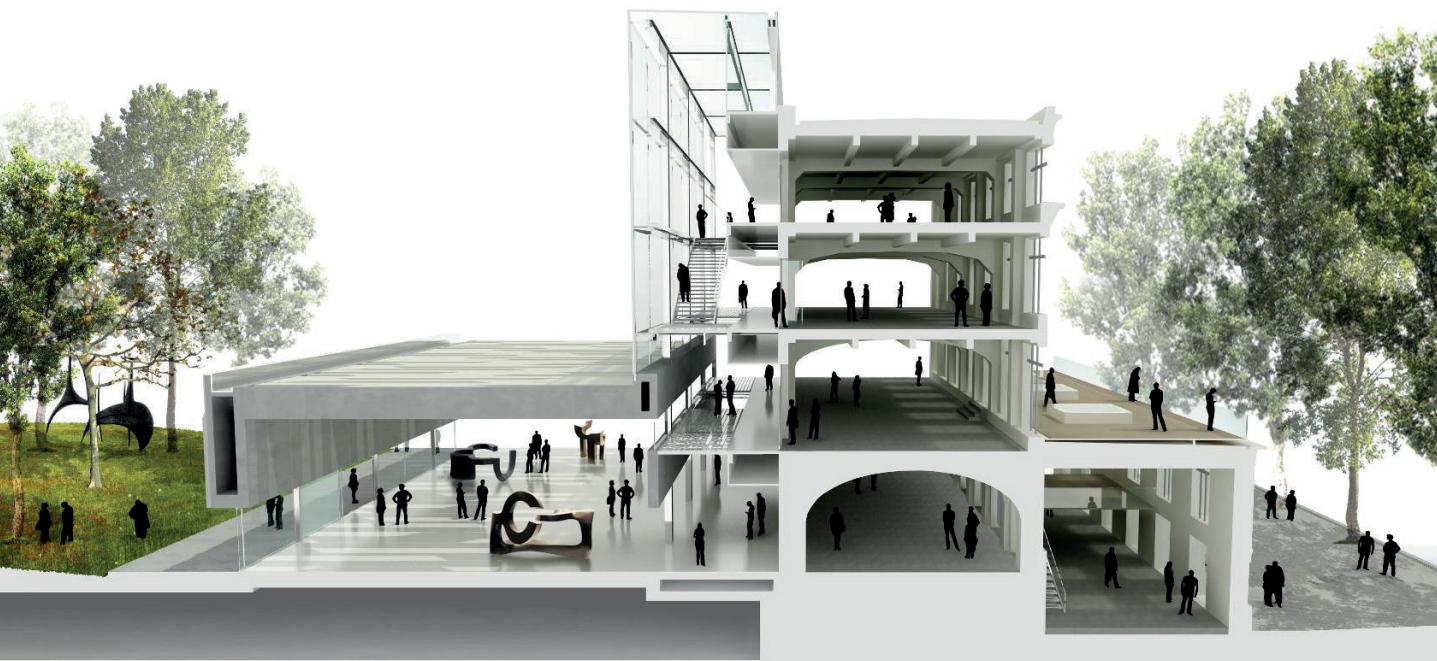
Čas za prevajanje!

LJ 2025 bo priložnost za prevajanje ustvarjalnosti v nove zaposlitve v ustvarjalnem sektorju. Nova delovna mesta bodo med drugim ustvarjena preko *spin off* podjetij iz modulov, ki bodo oblikovani za potrebe LJ 2025 – na primer medijski center. Hkrati bo mehanizem javnega naročanja v LJ 2025 usmerjen tako, da bo spodbujal lokalni ustvarjalni sektor. Poudarek bo na socialnem podjetništvu in zadrugah.

Razvite bodo nove oblike izobraževanja mladih ustvarjalcev. LJ 2025 bo tudi nova priložnost za spodbujanje izvoznega potenciala ustvarjalnega sektorja regije. Ta sektor v primerjavi z drugimi ni zelo izvozno orientiran – predstavlja le 4 % izvoza malih in srednje velikih podjetij v regiji, vseeno pa izvoz kulturnega in ustvarjalnega sektorja narašča hitreje kot izvoz vseh malih in srednje velikih podjetij. (State of Art of the CCI Sector in Ljubljana Urban Region, IER, Ljubljana, januar 2017)

LJ 2025 odgovarja na ključne težave ustvarjalnega in umetniškega sektorja: prinaša nove produkcijske prostore ter večja dostopnost do ustvarjalnosti, pri tem pa se osredotoča natanko na premalo izkoriščene potencialne stičišče kulture in gospodarstva, kulture in izobraževanja, kulture in znanosti, kulture in sociale, kulture in varovanja okolja, kulture in sodobne tehnologije.

Center Rog –
središče kulturnih in
kreativnih industrij,
bo nova ustvarjalna
duša mesta.

Q1.3 Kako je v to strategijo vključena aktivnost Evropska prestolnica kulture?

Kultura in ustvarjalnost sta dejavnika kakovosti življenja vsakega posameznika. Z LJ 2025 si postavljamo izziv, kako povečati moč kulture kot vira socialne kohezije in kako povečati gospodarsko moč kulture, vključno s konkretnim povečanjem števila delovnih mest v ustvarjalnem sektorju.

Mestni svet Mestne občine Ljubljana je 21. 3. 2016 sprejel Strategijo kulturnega razvoja 2016–2019, v kateri je kot eden ključnih ciljev opredeljena kandidatura Ljubljane za Evropsko prestolnico kulture. Strategija je dobila soglasno podporo mestnih svetnikov, kar pomeni tudi politično zavezo za uresničitev strateških ciljev in projektov na področju kulture.

Od tega trenutka dalje oblikovanje programa LJ 2025 učinkuje kot vezivo, ki stimulira vse strateške premisleke v mestu. Naj gre za razvoj ustvarjalnega sektorja in povezovanje ustvarjalnosti z gospodarstvom, za pogoje za stabilno delovanje nevladnega sektorja v kulturi ali za krepitev mreže javnih zavodov, za ustvarjanje novih povezav med kulturo in drugimi sektorji, LJ 2025 napoveduje novo ambicioznost in intenzivnost. Ker vemo – in prav je tako –, da se od vsake Evropske prestolnice kulture pričakujejo razvojni preboji, na te preboje stavi tudi LJ 2025.

Kandidatura za naziv Evropske prestolnice kulture 2025 je namreč že doslej vplivala na številne vsebinske novosti, ki bodo sistematično vgrajene v novo Strategijo razvoja kulture v Ljubljani in v strategije občin, in prinaša naslednje otipljive premike:

- tesnejšo povezanost kulture z drugimi sektorji;
- krepitev regionalnega kulturnega sodelovanja;
- okrepljene mednarodne aktivnosti;
- podporo participativnim kulturnim programom v četrtnih skupnostih, kakor tudi programom za ranljive družbene skupine;
- izboljšave pri zbiranju in analizi statističnih podatkov s področja kulture za kakovostno odločanje in učinkovitejšo kulturno politiko;
- večjo skrb za učinke digitalne preobrazbe v kulturi;
- preseganje administrativnih meja med kulturnimi dejavnostmi z uvedbo transdisciplinarnega pristopa.

LJ 2025 bo tako sistemsko in dolgoročno prispeval h krepitvi zmogljivosti kulturnega in ustvarjalnega sektorja, predvsem pa k trajnim povezavam med kulturo in gospodarstvom ter večjo socialno vključenostjo občanov in občanov.

Sorazmerno visoka stopnja urejenosti kulturne politike nam omogoča, da se začnemo intenzivneje ukvarjati ne samo z vprašanji delovanja kulturnega in ustvarjalnega sektorja, temveč tudi z medresorskim povezovanjem, tudi takšnim, ki doslej morda ni bilo v ospredju (denimo med kulturo in zdravjem). Za kulturno politiko mesta in regije je to svojevrstna sprememba paradigme v smislu veliko širšega pristopa k razumevanju fenomena kulture kot doslej.

In natanko to počnemo že v času oblikovanja kandidature za Evropsko prestolnico kulture! Poleg Trajnostne urbane strategije Ljubljane 2014–2020 se v letu 2020 iztekajo tudi nekatere druge področne mestne strategije: za vzgojo in izobraževanje, turizem, kulturni turizem, socialno varstvo itn. Nastajanje novih strategij na vseh naštetih področjih je povezano s programom LJ 2025 in z inovativnimi pristopi k oblikovanju mestnih politik, ki smo jih vpeljali, predvsem pa s proaktivno vlogo kulture, ki z LJ 2025 postaja prioriteta javnih politik mesta in regije. [<Več o vplivanju LJ 2025 na druge področne in občinske strategije v 1.1>.](#)

Q1.4 Če bi bil vašemu mestu podeljen naziv Evropska prestolnica kulture, kakšen bi bil po vašem mnenju dolgoročni kulturni, družbeni in gospodarski vpliv na mesto (vključno z razvojem mesta)?

Najpomembnejše dolgoročne kulturne, družbene in gospodarske učinke naziva LJ 2025 na razvoj Ljubljane in Ljubljanske urbane regije lahko strnemo v petnajst točk:

1. Oblikovali bomo novo regionalno kulturno identiteto z novimi povezavami kulturnih producentov in razvijanjem novih občinstev prek večje mobilnosti umetniških ustvarjalcev in obiskovalcev kulturnih dogodkov.
2. S povečanjem participacije prebivalcev in prebivalcev v kulturi bomo razvijali skupnost solidarnih.
3. Izboljšali bomo dostopnost kakovostne kulture za vse prebivalce in prebivalke Ljubljane in regije.
4. Okrepili bomo socialno kohezijo in vključenost ranljivih skupin v družbeno življenje prek participativnih in skupnostnih projektov (mladi, starejši, marginalizirane skupine, osebe z oviranostmi ...).
5. Kulturno ponudbo bomo obogatili z novimi in trajnimi programskimi vsebinami, zlasti z vrhunskimi mednarodnimi umetniškimi dogodki in izmenjavami.
6. Ustvarili bomo nove povezave kulture z drugimi področji, kot so na primer okolje, zdravje, sociala, izobraževanje in šport.
7. Okrepili bomo ustvarjalne potenciale naših umetnikov in umetnic (novi prostori za produkcijo, rezidence, stanovanja za mlade) ter s tem tudi ekonomske potenciale kulturnega in ustvarjalnega sektorja.
8. Povečali bomo mednarodno prepoznavnost Ljubljane in celotne regije.
9. Ustvarili bomo najmanj 500 novih trajnih delovnih mest v ustvarjalnih poklicih.
10. Povečali bomo število turistov, ki prihajajo k nam v prvi vrsti zaradi bogate kulturne dediščine in raznovrstnih kulturnih dogodkov.

11. Spodbudili bomo razvoj inovativnih partnerskih odnosov med javnimi, civilnodružbenimi in zasebnimi organizacijami tako na lokalni kot na regionalni ravni.
12. Z Galerijo Cukrarna in Centrom Rog bomo ustvarili novo kulturno ponudbo, nova medsektorska povezovanja in nova občinstva.
13. Z Minipleksom mestnega kina bomo programsko revitalizirali del mestnega središča in širili filmsko kulturo.
14. Z Baragovim semeniščem bomo zagotovili nove produkcijske pogoje za gledališko dejavnost in odgovorili na perečo stanovanjsko situacijo mladih.
15. In nenazadnje ter kot rezultat vsega zgoraj navedenega, povečali bomo delež občanov, zadovoljnih s kulturno ponudbo v mestu in regiji.

LJ 2025 bo ustvaril novo dodano vrednost medsektorskega povezovanja. Spremenil bo medčloveške odnose v mestu in regiji. Ustvaril bo skupnost solidarnih.

Ponovno velja poudariti, da naziv LJ 2025 za nas ni končni cilj sam na sebi, temveč odlična spodbuda za še hitrejše uresničevanje strateške vizije, ki sloni na kulturi kot pomembnem stebru trajnostnega razvoja mesta in regije. V ospredju ni zgolj kakovost kulturnega programa v letu 2025, temveč tudi dediščina, ki jo bo projekt LJ 2025 pustil za sabo. Z dolgoročno dediščino imamo v mislih tako posodobljeno kulturno infrastrukturo kot uvedbo novih programskih vsebin, ki bodo živele tudi po letu 2025. Jamstvo za ohranjanje pozitivnih učinkov LJ 2025 vidimo v tesnejši povezanosti kulturnih politik mesta in regije s prostorskimi, okoljskimi, socialnimi, gospodarskimi, turističnimi in drugimi politikami.

Q1.5 Na kratko opišite načrte za spremljanje in oceno.

Osnovni sistem spremljanja in evalvacije, vključno s ključnimi kazalniki uspešnosti, bo izdelan skladno s cilji LJ 2025. Kazalniki bodo nedvoumni, ustrezni in merljivi, razviti v skladu s pristopom Teorije sprememb: aktivnosti, vložki, učinki, rezultati in (dolgoročni) vplivi. Spremljanje bo potekalo na ozemelskih ravneh Ljubljane, Ljubljanske urbane regije in Slovenije. Spremljanje določenih posebnih vidikov programa bo potekalo tudi v okviru manjših enot, npr. na ravni sosesk, četrtnih skupnosti, organizacij in na ozemlju nevezanih skupnosti.

Med evalvacijskimi pristopi bodo na teoriji osnovana evalvacija vplivov (theory-based impact evaluation) in evalvacija vplivov nasprotnih dejstev (counterfactual impact evaluation). Zahvaljujoč prednostim Ljubljane kot regijskega vozlišča akademskih in izvenakademskih raziskovalnih ustanov, ki aktivno merijo in ocenjujejo kulturne procese, bo lahko LJ 2025

ob uporabi standardnih modelov evalvacije in spremljanja promoviral in uporabljal tudi obstoječe modele, kot sta akcijsko performativno raziskovanje in podatkovno rudarjenje. Tak kombinirani pristop bo zahteven, a bo lahko s pomočjo konvencionalnih (kvantitativnih in kvalitativnih) in nekonvencionalnih (eksperimentalnih in kreativnih) strategij in praks priskrbel obilico podatkov, ne da bi ob tem zapadel goli statistiki.

Cilji spremljanja in evalvacije

Glavni cilj vseh ukrepov za evalvacijo in spremljanje bo ocena vplivov kulturnih dejavnosti na resnično življenje in premagovanje izzivov, ki so že znani oziroma vidni, zahvaljujoč bodisi kvantitativnim kazalnikom bodisi kvalitativnim raziskavam, med njimi zlasti:

- izzivov, povezanih z neenakostjo udeležbe v kulturnem življenju, predvsem v povezavi z etničnimi, spolnimi, generacijskimi in razrednimi razlikami;

- izzivov centralizacije in neravnovesij med urbano, predmestno in ruralno populacijo ter kulturnim vozliščem;
- izzivov, povezanih z neenako prostorsko organiziranostjo in posledično neenakomerno porazdelitvijo vplivov turizma v Ljubljanski urbani regiji;
- izzivov, povezanih z merjenjem in razumevanjem zaposlitvenih trendov v kreativnih industrijah ter s položajem delavcev v ustvarjalnem sektorju nasploh;
- pomanjkljivosti v jezikovni in kulturni integraciji priseljencev in beguncev.

Časovnica spremljanja in evalvacije

Kot je prikazano na sliki spodaj, se načrti spremljanja in evalvacije nanašajo na časovno obdobje od leta 2021 do 2030:

2021	2024	2025	2026	2030
IZHODIŠČNA RAZISKAVA 1 (preliminarno poročilo)	IZHODIŠČNA RAZISKAVA 2 (pred začetkom EPK)	SPREMLJANJE POUDAREK NA DEJAVNOSTIH SPREMLJANJA Spremljanje dogodkov Spremljanje udeležbe Spremljanje zadovoljstva Spremljanje medijev in družbenih medijev Spremljanje procesov	NAKNADNA EVALVACIJA 1 (po EPK) – Kulturni vplivi – Družbeni vplivi – Ekonomski vplivi – Urbanistični vplivi NAKNADNA EVALVACIJA PROCESOV	NAKNADNA EVALVACIJA 2 (Evalvacija dolgoročnejših vplivov in zapuščine EPK) – Kulturni vplivi – Družbeni vplivi – Ekonomski vplivi – Urbanistični vplivi
VZPOSTAVITEV SISTEMA SPREMLJANJA Statistični podatki Obstoječe analize Dodatne raziskave	POSODOBITEV SISTEMA SPREMLJANJA Statistični podatki Obstoječe analize Posodobitev raziskav			

SPREMLJANJE

Zbiranje podatkov:

- Kvantitativnih (npr. raziskave, ankete, vprašalniki, statistični podatki)
- Kvalitativnih (npr. razgovori, fokusne skupine, objektne analize, vzorčenje in analiza dokumentov, analize diskurzov)
- Postkvantitativnih in postkvalitativnih (npr. big data, GPS-kartiranje)
- Kreativne metode (npr. javni pedagoški dogodki, transformativne metode)

Evalvacijski postopek bo stekel po letu izbire (2021), s pripravo preliminarne poročila, ki bo omogočilo vzpostavitev sistema spremljanja, vključno s ključnimi kazalniki uspešnosti, izhodiščnimi vrednostmi, metodološkimi smernicami in organizacijami, zadolženimi za upravljanje s podatki. Morebitne manjkajoče referenčne podatke bodo sistemu spremljanja priskrbele dodatne raziskave, prilagojene konkretnim potrebam LJ 2025. Sistem spremljanja bo vodstvu projekta omogočil spremljanje napredka v smeri teh ciljev tako v štiriletnem pripravljalnem obdobju kot tudi v letu naziva EPK in pozneje.

V letu pred nazivom (2024) bo Temeljna raziskava 1 iz leta 2021 posodobljena z novopridobljenimi podatki. V letu 2025 se bodo obstoječi procesi spremljanja okrepili, posebej pa se bodo osredotočili na spremljanje dogodkov, spremljanje udeležbe, spremljanje zadovoljstva ter spremljanje medijev in družbenih medijev. Nadalje bo sredi leta izvedena evalvacija procesov, s katero bomo ocenili in nato predlagali izboljšave izvajanja programskih aktivnosti.

Po letu naziva bo izvedena prva naknadna evalvacija, v okviru katere bomo ocenjevali kulturne, družbene, ekonomske in urbanistične vplive LJ 2025. Istega leta (2026) bo izvedena tudi naknadna evalvacija procesov.

Zavoljo prepoznavanja dolgoročnejših vplivov Evropske prestolnice kulture bo leta 2030 izvedena še ena naknadna evalvacija.

Organizacijska struktura

Organizacijska struktura za evalvacijo in spremljanje sestoji iz treh povezanih, a samostojnih enot:

- **Stalna evalvacijska komisija**

Sestavlja jo 5 do 9 članov: predstavniki mestne uprave, neodvisni domači in tuji strokovnjaki ter predstavnik javne inštitucije LJ 2025, zadolžen za evalvacijo. Stalna evalvacijska komisija vodi vse dejavnosti spremljanja in evalvacije, skrbi za usklajevanje, usmerjanje in podporo. Komisija razpravlja, podaja predloge in vodi z evalvacijo povezane javne razpise ter svetuje v zvezi z njihovimi rezultati. Nadalje stalna evalvacijska komisija daje predloge v zvezi s sestavo in zaposlovanjem skupin strokovnjakov za delo v manjših pilotnih študijah, načrtovanje eksperimentalnih sestavljenih indeksov in druge naloge. Komisija pomaga pri dostopanju do obstoječih javnih podatkov, poroča deležnikom o rezultatih preliminarne in končne evalvacije, skrbi za komunikacijo med deležniki itd.

- **Koordinator spremljanja v okviru javne inštitucije LJ 2025**

Koordinator spremljanja je zadolžen za spremljanje in evalvacijo (vključno z interno evalvacijo procesov) LJ 2025 ter načrtovanje ukrepov ob nepredvidljivih dogodkih. Koordinator skrbi za usklajevanje med skupinami in posamezniki, zadolženimi za različne z evalvacijo in spremljanjem povezane dejavnosti, nadzira notranje spremljanje in evalvacijo ponudnikov programa ter pripravlja poročila za vodstvo in stalno evalvacijsko komisijo. Koordinator spremljanja je član stalne evalvacijske komisije, a glede vprašanj, povezanih z javnimi razpisi za zunanje ocenjevalce ter rezultati zunanjih evalvacij, nima glasovalne pravice.

- **Neodvisni zunanji ocenjevalci in strokovne skupine**

Tovrstne organizacije, skupine, konzorciji oziroma posamični strokovnjaki bodo izbrani z javnimi razpisi oziroma natečaji, skladnimi z zakonodajo o javnem naročanju. Pričakujemo, da bodo naknadne evalvacije izvajali konzorciji domačih/tujih univerz, raziskovalnih organizacij in svetovalnih agencij. Ti zunanji ocenjevalci bodo poskrbeli za celovito, dosledno in neodvisno kvantitativno in kvalitativno oceno vseh dejavnosti, predvsem na podlagi priporočenih kazalnikov ter s pomočjo standardnih metod kvantitativne in kvalitativne evalvacije. Razpisi za zunanje ocenjevalce bodo slednje poleg tega spodbujali k uporabi nekonvencionalnih in inovativnih nadgradenj in rešitev, določenih na podlagi vnaprej dogovorjenih metodoloških smernic in inovativnih kazalnikov in indeksov, oziroma bodo njihovo uporabo do neke mere celo zahtevali. Ker so bistveni kriteriji v tem oziru neodvisnost, transparentnost in izogibanje navzkrižjem interesov, zunanji ocenjevalci ne bodo povezani z javno inštitucijo LJ 2025.

Glavni kazalniki

Kulturne dogodke, institucionalne in zunajinstitucionalne procese ter projekte v okviru LJ 2025 se bo ocenjevalo glede na:

1. Udeležbo in sestavo občinster oziroma uporabnikov (kvantitativna in kvalitativna ocena števila udeležencev, usmerjenosti in aktivnega angažmaja ter, kjer bo to relevantno, strukture občinster z ozirom na regionalni, generacijski in spolni vidik ter morebitne druge vidike).
2. Zadovoljstvo občinster oziroma uporabnikov (kvantitativna in kvalitativna ocena neposredne

uspešnosti dogodkov, procesov in projektov po mnenju lokalnih občinster in uporabnikov).

3. Kreativno delo (kvantitativni kazalniki redne, začasne in prekarne zaposlitve, kvalitativna ocena in samoocena položaja delavcev v ustvarjalnem sektorju).
4. Dostopnost in ustvarjalno udeležbo ranljivih in zapostavljenih skupin (ocenjeno v sodelovanju z "vratarji", ki omogočajo in kontrolirajo dostop do posameznikov ali skupin, in skladno s strogimi zakonskimi standardi zasebnosti in varstva podatkov).
5. Upravljanje s podatki in njihovo posredovanje (evalvacija dobrih praks zbiranja podatkov, transparentnosti, odprtosti in enakosti dostopa).
6. Kratkoročne in dolgoročne skupnostne vplive (merjene z ozirom na predhodno prepoznane manke in zaželeno družbene cilje v smislu kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih vplivov).

Poleg obstoječih in že uporabljenih sestavljenih indeksov, kakršna sta *Zeleni indeks* in *Indeks socialne kohezije*, ki so pri razumevanju težko zaznavnih kulturnih in družbenih procesov ter sprememb pogosto pomanjkljivi, bo naš sistem spremljanja in evalvacije vključeval tudi nekaj novih, na podlagi usmerjenega metodološkega dela razvitih **indeksov, osredotočenih na kulturo**, ki bodo temeljili na kombinaciji kvantitativnih, kvalitativnih in inovativnih kazalnikov ter bodo neposredno podpirali glavne programske stebre LJ 2025:

Zeleni kulturni indeks bo kot kombinacija več kazalnikov meril kulturne trende z ozirom na življenje v naravnem okolju in z njim ter pripomogel k izboljšavam na tem področju.

Indeks pametne kulture bo kot kombinacija več kazalnikov meril kulturne trende z ozirom na digitalno razširjeno življenje posameznikov in skupnosti ter na avtomatizacijo zasebnega in družbenega življenja in pripomogel k izboljšavam na tem področju.

Na kulturo osredotočeni indeks družbene blaginje bo kot kombinacija izbranih zelenih in pametnih kazalnikov predstavljal nadgradnjo obstoječih *Indeksa socialne kohezije* in *Indeksa sreče* z ocenami kulturne participacije, kreativnih zmogljivosti, *empatije* in *strpnosti do različnosti* ter kazalnikov, povezanih z *evropsko razsežnostjo skupnostnega življenja in kulturnih procesov*.

Sklep

Naš načrt za spremljanje in evalvacijo sestoji iz standardnega nabora metod in kazalnikov, ki pa so jim dodani elementi metodoloških inovacij in na metodologiji utemeljenega kulturnega ustvarjanja. Celoten sistem bomo dodelali v drugi fazi izbirnega postopka, v kateri bomo predstavili tudi kazalnike uspešnosti za LJ 2025. Naši načrti za spremljanje in evalvacijo temeljijo na lokalnih zmogljivostih in znanju ter upoštevajo dosežke in izzive nedavnih EPK (od leta 2013 dalje), razvijamo pa jih v konstruktivni komunikaciji z našimi evropskimi partnerji.

O svojih dosežkih in izzivih, kot tudi o vsem strokovnem znanju, razvitem v zvezi s področjem spremljanja in evalvacije v okviru projekta LJ 2025, bomo intenzivno poročali zainteresiranim deležnikom po Sloveniji in Evropi, zlasti pa drugim slovenskim občinam, a tudi občinam v državah naše jugovzhodne sosesčine (območje Zahodnega Balkana), in tako podpirali dobre prakse v javnem upravljanju na področju umetnosti in kulture, vodenju akterjev ustvarjalnega sektorja ter izboljševanju vloge kulture (in njene evropske razsežnosti) med državljani in skupnostmi v regiji.

2. KULTURNA IN UMETNIŠKA VSEBINA

Q2.1 Kakšni sta umetniška vizija in strategija za kulturni program leta?

Umetniška vizija in strategija programa LJ 2025 sta fokusirani na ustvarjanje novega umetniškega in kulturnega diskurza, ki odgovarja na izzive prostora in časa, v katerem se nahajamo. Pri tem sledimo trem nosilnim metaforam, katerih sosledje tvori Ljubljansko metodo.

NAVZKRIŽJA

Katera so danes nasprotja sodobnih družb in kaj v mestih lahko razumemo kot neujemljivo navzkrižje?

Živimo v času, ki ga zaznamujejo velika družbena nasprotja. Po eni strani nismo državljani EU še nikoli

družbenih nasprotij prispeva veliko, a vendar od nje pričakujemo več kot zgolj veliko: z LJ 2025 od kulture pričakujemo nove modele solidarnosti za mesto prihodnosti.

Svet umetnosti in kulture funkcionira po lastnih zakonitostih, ki

Navzkrižja razumemo v postmodernem, lyotardovskem smislu (fr. *le différend*), ki kulturo in teorijo sooča tudi s tistim, česar ni mogoče konceptualizirati, tistimi točkami razhajanja, glede katerih ni mogoče dati pravične sodbe, a si je zanjo nujno prizadevati.

NAVZKRIŽJA

Motrimo skupnost in vrednote
fenomenologija

PREVODI

Vzpostavljamo dialog
komunikacija

VEZI

Kreiramo trajno povezanost
sodelovanje

prej v zgodovini tako uživali sadov znanstvenega in tehnološkega napredka. Glede na večino ostalega sveta omenjeni sadovi v povezavi z materialno blaginjo in delovanjem institucij demokratične in pravne države omogočajo visoko kakovost življenja. Po drugi strani se v Evropi povečujeta družbena in ekonomska neenakost. Vzpostavljajo se razmere za ideološke polarizacije in politične radikalizacije vseh vrst. Družbena nasprotja vse pre pogosto preraščajo v konflikte, ki ogrožajo skupne vrednote, na katerih temelji EU. Institucije na vseh ravneh upravljanja si prizadevajo, da bi rešile in gladile konflikte ter nas na ta način zavarovale pred nevarnostjo družbenega razkroja. Vsaj večinoma. Kultura lahko k razumevanju in odpravljanju

se izmikajo vsakršnemu omejevanju domišljije in svobode ustvarjanja. Umetniška in teoretska ustvarjalnost se tako pogosto napajata prav pri nesoglasjih in nasprotjih. Različni pogledi, naj so si še tako nasprotujoči, lahko svojo sinergijo najdejo v polju umetnosti. Skozi estetske predelave in metaforične pristope se lahko neizogibna nasprotja med različnimi pozicijami prelevijo v ustvarjalni proces, ki privede do zblizanja na videz nezdržljivih pozicij.

Toda ključna vloga umetnosti, kulture in teorije je nenehno ubesedovanje tistega, česar (še) ni mogoče ubesediti: pojavov, ki imajo velike etične in družbene posledice in so povezani s krivicami, za katere besed (še) ne poznamo. To so navzkrižja.

LJ 2025 je priložnost, da se vzpodbudi kritični premislek, da se izpostavijo teme, ki so vržene iz tečajev časa in prostora, da se raziščejo področja, ki vzbujajo nelagodje, so potlačena ali pa preprosto danes ne pridejo do besede in prostora v javnem diskurzu. Navzkrižja so prostor preizpraševanja, zaostrovanja, disonanc, v katerem se reflektira in preizkuša potenciale robov v razmerju do središča, robnih tem v razmerju do mainstreamovskih umetniških, filozofskih in obče-teoretskih konceptov.

Lahko rob postane središče? Kako prepoznati navzkrižje in ga razumeti? Kdaj si priznati, da nečesa ne moremo ubesediti?

PREVODI

Slišimo, razumemo govorico drug drugega? Dojemamo različnost diskurzov?

Sodobna mesta so čedalje bolj kompleksne strukture. Njihovo učinkovito upravljanje terja strokovno znanje in politično voljo, pa tudi aktiven angažma meščanov v procesih odločanja in izvajanja projektov, ki so bistvenega pomena za razvoj mesta in regije ter države. Vzporedno s tem narašča potreba po prevajanju zapletenih družbenih pojavov v vsem razumljivo govorico, ki sloni na preverljivih dejstvih, in ne zgolj na domnevah, ugibanjih ali celo predsodkih. Hkrati svet umetnosti s samosvojimi izraznimi sredstvi prevaja stvarnost v metaforični jezik zvokov, besed, podob in situacij. Jezik umetnosti je po svoji spoznavni moči in posledično vplivu na naše doživljanje in razumevanje stvarnosti nemalokrat močnejši od vsake trditve, temelječe na dejstvih. Se umetnost zaveda te svoje moči? Se družba zaveda te moči umetnosti?

Medkulturni prevodi so pogoj za razumevanje pripadnikov drugih kultur, enako kot so na primer medgeneracijski prevodi podlaga za povezovanje različnih generacij. Jezik revnih, jezik gluhih, jezik dementnih, jezik mladih itn. – vsaka družbena skupina govori specifičen jezik, ki je veliko več kot sistem jezikovnih znakov. Družbeni odnosi temeljijo na prepoznavanju in sprejemanju teh specifik kot podlage za razvoj strpnosti in medsebojnega spoštovanja. Ustrezne prevode nadalje potrebujemo za razumevanje ideološko obarvanih diskurzov, kot je na primer sovražni govor. Vemo, da lahko kulturna raznolikost cveti le v okoljih, kjer so prevodi sestavni del vsakdanjega življenja na institucionalni ravni in na ravni posameznika. Danes so še kako pomembni prevodi znanosti in tehnologije v razmerju do okolja, prevodi, ki temeljijo na etični postavki in ne podlegajo maksimi kratkotrajnih dobičkov na račun uničevanja okolja.

Umetnost in kultura sta naše orodje za prevajanje zunanjih in notranjih svetov v govorico, ki je gradnik odnosov med ljudmi kot člani skupnosti.

Prevajamo zato, da bi se bolje razumeli. Umetnost je najbolj univerzalen modus prevajanja različnih diskurzov. Umetnost je umetnost prevajanja!

VEZI

Postati globalno prepoznavno mesto kulture – vizija, ki terja nove vezi.

Vezi, ki so inovativne in drzne, vezi, ki z novimi diskurzi ustvarjajo doslej neznano kvaliteto, formo in vsebino. Ključni vzvod za uresničitev te vizije so vezi tako na vertikalni kot na horizontalni ravni različnih družbenih podsistemov. Pri prvih gre za nove forme regionalnega, nacionalnega in mednarodnega povezovanja, pri drugih za integriranje kulture v vse segmente življenja posameznika in družbe. To med drugim pomeni vključevanje kulturne politike v vse mestne in regionalne politike.

Ne gre več za vprašanja, kako lahko kultura prispeva k razvoju drugih sektorjev. Ne gre več za iskanje medsektorskih povezav. Z vezmi meje med disciplinami in področji izginejo, njihov zastavek je iskanje nove kvalitete. Razvoj v najčistejši obliki, razvoj, ki se zaveda kompleksnosti sedanjega trenutka in ki mu meje kateregakoli sektorja niso več pomembne. Premesčanje vseh mej kot ultimativni imperativ!

Vezi, ki bodo aktualne v naslednjem desetletju, so tiste, ki vzpostavljajo nova razmerja med kulturo in naravo, kulturo in tehnologijo, kulturo in bivalnim okoljem, kulturo in zdravjem, kulturo in izobraževanjem, kulturo in kakovostjo življenja posameznika. A najprej in predvsem vezi med različnimi kulturami, ki še vedno prehitro zdrsnejo v konflikte.

Vezi so gradniki teh novih razmerij. Vezi so temelj nove kulturne identitete. Tudi naše regije.

6 platform programa LJ 2025

Program LJ 2025 je preplet premislekov in aktivnosti, ki sledijo *Ljubljanski metodi*, naporu ustvarjanja sosledja med tremi metaforami, od katerih ima vsak člen točno določeno vlogo:

- **NAVZKRIŽJA zarežejo** v kritični premislek o vsebinah, ki vzbujajo nelagodje, so potlačene ali nimajo prostora v javnem diskurzu.
- **PREVODI povezujejo** aktivni angažma občanov, umetniško izkušnjo, strokovno znanje in politično voljo v demokratičen in trajnostni razvoj mesta in njegove okolice.
- **VEZI združujejo** ambicije in ustvarjalne potenciale.

LJ 2025 s svojo umetniško vizijo stremi k razvojnim prebojem, k strateškemu novemu pozicioniranju mesta prihodnosti. Stremi k razvojnim prebojem, ki skozi nosilno temo **SOLIDARNOSTI** ustvarjajo novo vrednost in nove vrednote, novo kakovost bivanja in nove diskurze, nova občinstva in prostor za novo ustvarjalnost. Vizija ima dve ključni točki:

- Ljubljana želi z LJ 2025 postati globalno prepoznavno mesto kulture in ustvarjalnosti, mesto, katerega razvoj bo utemeljen na kulturi in na vrednotah solidarnosti.
- Regija bo z LJ 2025 postavila temelje novi kulturni identiteti.

Ta vizija bo uresničena tako, da bo LJ 2025 sprožil strateške premike v naslednjih problemskih žariščih in izzivih Ljubljane:

- subtilni premislek **SOLIDARNOSTI** in prakticiranje novih oblik **SOLIDARNOSTI** v mestu, gradnja prihodnje nove skupnosti solidarnih in vključujočih skupnosti;
- oblikovanje občinstev se dogaja večplastno in sistematično, vključuje vse generacije in posebej skrbi za ranljive skupine;
- odpiranje kulture mladim ustvarjalcem;
- kultura na presečišču znanosti, izobraževanja, tehnologije, gospodarstva, zdravja, sociale in urbanizma;
- novi prostori za ustvarjalnost odpirajo nove dimenzije estetike.

Z Ljubljansko metodo vstopamo v polje šestih aktivnosti

1. Misлити

Refleksija je osnova vsake akcije in reakcije. Filozofska refleksija je najčistejša forma refleksije. Ljubljana kipi od filozofije, različnih tradicij in smeri, pri katerih izstopa Ljubljanska lacanovska šola z eminentnim filozofom Slavojem Žižkom. Refleksija se ne ozira na jezikovne bariere in pregrade nacionalizmov, je najbolj univerzalna govorica, kar jih premore človeštvo. Refleksija je PREVOD, Slavoj Žižek je tisti, ki v filozofsko govorico PREVAJA širok spekter dogajanj v družbi. Zato gradimo najbolj propulzivni del programa na krepitvi refleksije na različnih ravneh in področjih življenja ter z njim nagovarjamo slehernika, ne glede na starost, družbeni status ali svetovnonazorsko usmerjenost. Z refleksijo ustvarjamo sledi prihodnjih korakov, izpostavljammo izzive, ki so pred Evropo in svetom, in odpiramo perspektive prihodnosti. Hkrati vstopamo v kompleksen premislek javnega diskurza in zvišujemo kakovost javnega dialoga. Refleksija dialoga kot vrednota. Misлити mesto. Pre-misliti svoje mesto.

2. Trajati

Dediščina. Tradicija. Kaj nam zgodovina pove o sedanjosti in kako lahko z dediščino mislimo prihodnost? Ljubljana razkriva sledi različnih zgodovinskih obdobj. Zaznamovanost regije z Ljubljanskim barjem in prazgodovinskimi kolišči, najstarejše kolo z osjo na svetu, reka Ljubljanica kot arheološki spomenik, urbanistični razvoj Ljubljane od Rimljanov dalje, pa srednji vek, protestantizem in razsvetljenstvo, II. svetovna vojna, socializem, samostojna država ... Današnja Ljubljana diha z urbanistično in arhitekturno vizijo Plečnika, ustvarjalca, ki je znal vizionarsko POVEZATI preteklost s prihodnostjo. Koliko tega duha Plečnika zmoremo danes? Sklop slavi dediščino, snovno in nesnovno, in išče njene sodobne kontekstualizacije ter inovativne načine prezentacije. Dediščina za jutri. Ustvarjamo dediščino prihodnosti.

3. Pripadati

Mesto. Regija. Država. Balkan. Evropa. Svet. "Kozmopoliti vseh dežel, še en napor!" so besede Jacquesa Derridaja, ki Ljubljani, ICORN-ovemu mestu zatočišču za preganjane pisatelje, služijo kot vrednostna maksima. Mesto je svobodnejši prostor, kot je država, in Ljubljana je – zavoljo svoje pokončne in uporne drže med drugo svetovno vojno – *mesto heroj*, ki ni sprejela niti bodeče žice okupatorja niti danes ne sprejema rezilne žice na meji države in schengena. Ljubljana je mesto gostoljubja, kar je dokazala v času balkanskih vojn, dokazuje pa tudi v sedanjem času globalne migrantske krize. Sklop, v katerem je treba razumeti veliko ali skoraj vse, sicer nisi v resnici razumel ničesar: od še vedno tlečih nevarnih NAVZKRIŽIJ Balkana prek PREVAJANJA govoric in diskurzov do tkanja ustvarjalnih globalnih VEZI. Zato se v tem sklopu na široko odpirajo vrata mednarodnemu sodelovanju, rezidenčnim programom gostujočih umetnikov in mednarodnim gostovanjem. Živimo skupaj, spoštujemo različnost. "Ustvarjalci vseh dežel, še en napor!"

4. Preoblikovati

Ulica. Soseska. Četrto. Mesto. Regija. Pripadanje lokalnemu okolju jemljemo resno in odgovorno. Urbano središče prestolnice, nova soseska na obrobju mesta ali staro jedro hribovske vasi – za kakovost življenja posameznika je pomemben vsak od teh prostorov. Kakovost javnega prostora (arhitektura, program, socialna vključenost itd.) je pomembna za celotno regijo. Potrebujemo več aktivnih državljanov, potrebujemo pametne državljane, da bi vplivali na vse javne politike. Sklop raznolikih projektov angažiranja občanov pri odločanju o razvoju lokalnega okolja, tako prostora kot programov, se ne bo ustrašil NAVZKRIŽIJ, prisegal bo na PREVAJANJE različnih govoric, pogledov in interesov, a na koncu bodo šteje le nove VEZI, ki jih bodo ti procesi vzpostavili. Navdahnjeni z uspehom Ljubljane – Zelene prestolnice Evrope 2016, gremo še odločneje v smer zelenega in trajnostnega izboljšanja kakovosti življenja v mestu in regiji, preizkušamo in se učimo različnih oblik participacije občanov in občanov. Bomo stkali novo dojemanje javnega?

5. Ustvarjati

Ljubljana je umetniško bogata in raznolika, na kar smo zelo ponosni! A mislimo dlje in odpiramo nove prostore svobode. Sklop, kjer je edino merilo umetniška ustvarjalnost, ki je ob vrhunskih produkcijskih pogojih prosta vseh materialnih omejitev. Ustvarjalnost v čistih in raznoterih oblikah. Odkrivanje novih estetik in novih govoric. Mapiranje novih družbenih kontekstov in iskanje odgovorov za prihodnost. Pa tudi eksperimenti, kako kultura in umetnost spremljata posameznika od zibelke do groba, eksperimenti, kako se umetnost danes dotakne posameznika. Sodobna umetnost in spreminjanje mesta. Ustvarjalnost umetnikov vseh generacij (s poudarkom na mladih, šele prihajajočih ustvarjalcih) in profilov (umetnost, kultura, aktivizem, ljubiteljstvo, socialno vključevanje ...). Sklop, kjer se razmišlja in daje prostor Ustvarjalnosti z veliko začetnico, ne da bi od nje nujno pričakovali rezultate in učinke. Sklop odpiranja prostorov novim NAVZKRIŽJEM, PREVODOM in ne nujno VEZEM. Pozdravljena, umetnost!

6. Blesteti

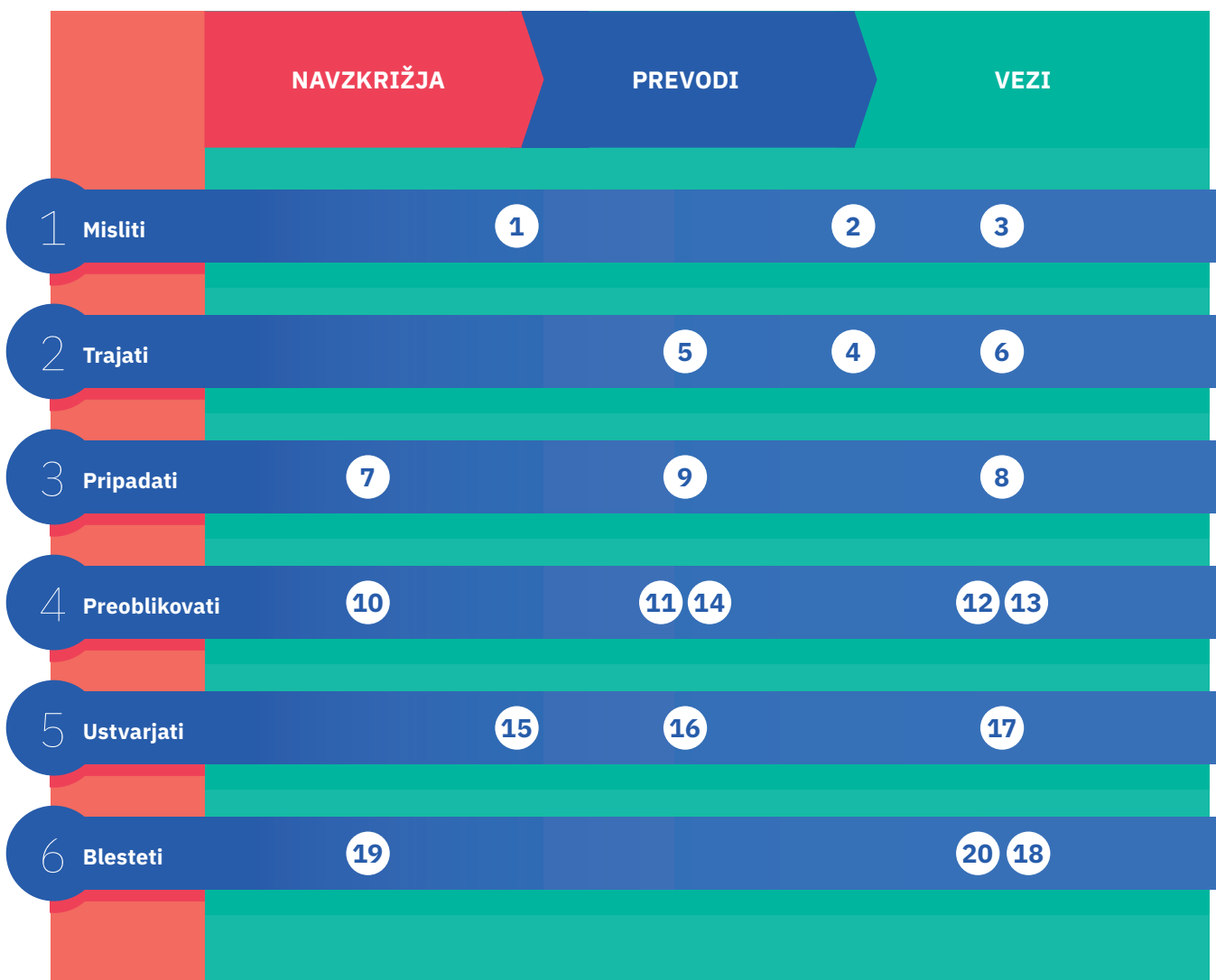
Emona. Ljubljana. Laibach. Najboljše od najboljšega, vrhunsko umetniško doživetje, ki vzbudi pričakovanja in sproži emocije pri najširšem domačem in mednarodnem občinstvu. Akt predsedovanja prinaša tudi umetniške presežke, toda izbrane in takšne, ki nosijo sporočilo vrednot Evrope in Ljubljanice. Seveda, to NAVZKRIŽJE ideologij, jezikov in konceptov najbolje ponazarja skupina Laibach, sinonim za ambicije tega sklopa programa, v katerem spektakli PREVAJAJO neprevedljivo in POVEZUJEJO nepovezljivo.

Q2.2 Podajte splošni pregled strukture svojega kulturnega programa, vključno z obsegom in raznolikostjo dejavnosti/glavnih dogodkov, ki bodo obeležili leto.

Kompleksnost programa LJ 2025 narekuje diferenciran pristop k načrtovanju, razvoju in izvajanju programov, zato v prijavi sledimo konceptu ter viziji LJ 2025 in programe navajamo tudi v drugih poglavjih (ranljive skupine, razvoj občinstev, ustvarjalni sektor, evropska razsežnost, investicije itd.). Ključno vrednost programa LJ 2025 sami vidimo v množici projektov, v katerih aktivno sodelujejo občanke in občani, ter v programih, ki povezujejo regijo in ji ustvarjajo novo identiteto. LJ 2025 se hoče dotakniti prav vsakega prebivalca mesta in regije!

V tem poglavju se osredotočamo na oris ožjega, umetniškega dela programa, na tiste največje programske sklope, ki vključujejo množico aktivnosti na različnih ravneh in med katerimi vsak odgovarja na NAVZKRIŽJA, išče PREVODE različnih diskurzov in ustvarja nove VEZI. Vsi navedeni programski sklopi se začenejo v letu 2021 in trajajo do leta 2026 ter bodo vsaj delno ostali trajna dediščina LJ 2025.

V letu 2020 načrtujemo razvoj 20 programskih sklopov, tako z vključitvijo tujih strokovnjakov, angažmajev umetniškega vodje LJ 2025 kot s skupnim oblikovanjem končnih programov in projektov s potencialnimi izvajalci in partnerji.

Matrika prikazuje programske sklope programa LJ 2025 na presečišču Ljubljanske metode in šestih akcijskih platform.

Misliti

1 Ljubljanski kongres: lacanovska šola in Slavoj Žižek. Svetovni filozofski kongres v Ljubljani bo združil vrhunske filozofe in psihoanalitike v razmisleku o največjem slovenskem filozofu in krogu lacanovcev iz Ljubljane, ki so dosegli svetovno slavo (Žižek, Dolar, Zupančič). Cilj je, da se filozofija odpre prostoru in času, vključuje intervencije v javnem prostoru, išče nove poti do vplivanja na kakovost javnega diskurza, išče nova občinstva in skrbi za ohranjanje dediščine miselnega horizonta Ljubljane. *Ljubljanski kongres* ne bo le akademski in znanstven dogodek, temveč pravi festival filozofije, saj bo filozofija po vzoru festivala filozofije v Modeni stopila na trge, ulice in zasedla parke z dogodki, publikacijami in intervencijami (nosilci: LJ 2025, ZRC SAZU, Univerza v Ljubljani, založbe, NVO ...).

2 KoLJokvij – misliti mesto in prihodnost. O mestu, razvoju in perspektivah razmišljajo najeminentnejši domači in tuji družboslovci in humanisti. Pri tem debata iz akademskih okvirov prehaja v konkretna lokalna okolja, urbana in podeželska, išče se stik in aktiviranje občanov ter *in situ* odpiranje aplikativnih refleksij okoljskih in socialnih problematik. Od nevarnosti gentrifikacije mestnega središča prek podnebne pravičnosti, neposredne demokracije in prostorskega načrtovanja pa vse do vprašanj socialne kohezivnosti in vključevanja ranljivih skupin: dobro mesto je mesto stalnih premislekov in konkretnih dejanj. Programski sklop bo zaobjel tudi aktivnosti nevladnih organizacij na področju teorije, saj je polje neodvisnega mišljenja močno vpeto v estetske tokove sodobne umetniške produkcije (nosilci: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, LJ 2025, Zavod Maska, humanistične založbe, NVO ...).

3 Kontinuitete in diferenciacije. Ljubljanska neodvisna, nevladna scena je bogato intelektualno in ustvarjalno vozlišče. Vseskozi pa jo zaznamuje dihotomija avtonomno vs. odvisno; avtentična scena vs. industrija prostega časa; kontrakultura (subkulture, posegi umetnikov v družbenost) vs. dominantna kultura. LJ 2025 premišlja vlogo neinstitucionalne kulture v mestu in s serijo projektov (okrogle mize, seminarji, predavanja, založniški projekti, arhivske prakse) vzpostavlja diskurziven in podporen NVO ekosistem (nosilci: Zavod Maska, Emanat, kolektiv revije ŠUM, SCCA-Ljubljana, Društvo Igor Zabel za kulturo in teorijo, Mesto žensk, Zavod Kersnikova, Aksioma, Atol, Bunker, Škuc, Ljudmila in druge NVO, javni zavodi, mreža Asociacija ...).

Trajati

4 Ljubljana – reka, ki povezuje. Struga reke Ljubljanice je arheološki spomenik, a hkrati reka, ki od nekdaj navdihuje Vrhniko in Ljubljano. Ena od rek na svetu, ki ima svoj muzej. LJ 2025 bo Ljubljano mislil skozi dediščino, znanost, ekologijo in umetnost. Keltsko-rimski deblak iz 2. stoletja pred našim štetjem, najden v Ljubljani, s projektom Deblak odpira polje gradnje zgodovinskih plovil kot atraktivno zgodbo s potenciali kulturnega turizma. Slovenski znanstveni dosežki konserviranja in restavriranja mokrega lesa sodijo v sam vrh svetovnih raziskav na tem področju in bodo del mednarodnih izmenjav. Ekologija je pereča tema življenja v in ob Ljubljani, ki zahteva interdisciplinarni pristop. In če ima Ljubljana pomembno mesto v delih največjega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja, pa z LJ 2025 postaja predmet sodobne umetniške interpretacije s Plavajočo agoro ter prizorišče sodobnoplesnih intervencij na vodni površini (nosilci: MGML, Zavod za podvodno arheologijo, Aksioma, Občine Vrhnika, Brezovica, Borovnica, Ig, Ljubljana, En-Knap, šole).

5 Dediščina je tu! Vzpostavitev systemskega presečišča kulturne dediščine in dediščinske znanosti, ki lastnikom kulturne dediščine na interdisciplinaren način pomaga z njo upravljati, jo ohranjati in jo programsko izkoriščati. Participatorno soupravljanje s kulturno dediščino je v lokalnem okolju ena ključnih tem, ki neposredno vpliva na kakovost življenja občanov in trajnostni razvoj lokalnega okolja. Cilj je urbana regeneracija, ki bo izhajala iz kulture okolja in kulturne dediščine (heritage-led urban regeneration) (nosilci: Zavod za varstvo kulturne dediščine RS, občine, RRA LUR, muzeji, Turizem Ljubljana, Urbanistični inštitut Slovenije, šole ...).

6 Kulturno močvirje – naravna in kulturna dediščina
Ljubljanskega barja. Celovit razvoj kulturne krajine in krajinskega parka, neločljiva prepletenost narave in kulture, ekološke tematike (vodni viri) in kmetijskega obdelovanja, izredne flore in favne ter seveda Unescove kulturne dediščine prazgodovinskih kolišč. Tudi prostor izjemne najdbe najstarejšega kolesa z osjo na svetu.

FOTO: Andrej Peunik

Vse to je Ljubljansko barje, ki obsega 160 km² in sega na 7 občin. Čas je za inovativne oblike prezentiranja naravne in kulturne dediščine tega območja, preudaren razvoj kulturnega in naravnega turizma na Barju in hkrati za ohranjanje ekosistema. Prostor priložnosti in hkrati prostor, ki terja celovit in občutljiv pristop ter sodelovanje vseh akterjev. Velik potencial za oblikovanje novih občinstev s Centrom za prezentacijo kolišč (Ig) in inovativnim ter v Sloveniji edinstvenim Koliščarskim interaktivnim muzejem na prostem, zgrajenim po načelih eksperimentalne arheologije. A tudi priložnost za vprašanja: koliko močvirja je danes v nas? (Nosilci: ZRC SAZU, MGML, Zavod Stik, Krajinski park Ljubljansko barje, 7 občin Ljubljanskega barja, Zavod za varstvo narave RS, Unesco).

Pripadati

7 Osemdesetletnica konca druge svetovne vojne – kaj nam pomenijo mir, sožitje in sobivanje? Leta 2025 bomo obeležili 80-letnico konca II. svetovne vojne, ki je Ljubljana kot edino z bodečo žico obdano mesto v Evropi in mesto upora ne pozablja. Premisliti fašizem skozi optiko umetnosti, teorije, zgodovine. Nikoli več! (Nosilci: MGML, Muzej novejša zgodovine Slovenije, Park vojaške zgodovine Pivka, Narodni muzej Slovenije idr.).

8 Rezidence mest: 27+27. Spoznavati nove umetniške izraze, spoznavati druge kulture! Vsaka država EU bo imela v LJ 2025 svojo rezidenco in prostor za umetnika po svojem izboru. V vsaki od preostalih 27 držav EU bo rezidenca slovenskega umetnika. Del programa se bo nanašal na izmenjevanje domačih in tujih umetnikov na področju kulturno-umetnostne vzgoje in neposrednega vključevanja v programe šol, kar bo spodbudilo tudi širši premislek o različnih praksah povezovanja izobraževanja in kulture. Umetnost ustvarja vezi med evropskimi umetniki, mesti in državami. Mobilnost, kot jo razume Agenda 21 (nosilec: LJ 2025).

9 Balkan. Prostor ločevanja ali povezovanja? Balkan in geografski ter mentalni prostor jugovzhodne Evrope bosta imela v LJ 2025 posebno mesto. V letu 2020 bomo v Ljubljani gostili konferenco držav jugovzhodne Evrope in z različnimi pristopi izluščili teme tega kompleksnega prostora, ki jih bomo premislil z LJ 2025. Kooperativa, regionalna platforma za kulturo, ki povezuje kulturne producente nekdanje Jugoslavije in Balkana, bo svoje letno srečanje leta 2020 v Ljubljani pripravila in dala drugi del odgovora na vprašanje, kam bomo zapluli z našimi tematikami (nosilci: LJ 2025, Kooperativa, Arteria Creative Network, Balkan Express Network, veleposlaništva regionalnih držav).

Preoblikovati

10 Center Rog: ustvarjalna duša mesta. Center Rog bo duša razvoja mesta in najbolj razvojni propulziven program LJ 2025. Razvoj kulturnega in ustvarjalnega sektorja v Ljubljani dobiva izjemno podporno okolje za ustvarjanje in produkcijo na presečišču umetnosti, kulture, znanosti, gospodarstva in izobraževanja. Nove tehnologije, družbena odgovornost, socialna kohezivnost, razvojni potenciali kulture. Center Rog je prostor, kjer bo kultura de facto dokazovala, da je razvojna kategorija. Gostoljubje za vsaj 300 novih ustvarjalcev, od zasebnega do nepridobitnega sektorja, 38 novih produkcijskih prostorov, interdisciplinarnost, novi modeli upravljanja in financiranja kulture, revitalizacija stavbe kulturne dediščine in revitalizacija degradiranega območja Ljubljane: vse to bo združeval Center Rog. Pričakovanja Ljubljane glede te nove infrastrukture in novega programa so velika. V Centru Rog se bo snovala prihodnost mesta. (Nosilci: Center Rog, nevladne organizacije, ustvarjalni sektor, LJ 2025, Univerza, raziskovalne ustanove).

11 Četrtna 17. V vsaki izmed 17. četrtih skupnosti se po načelih skupnostnih pristopov raziščeno želje in potrebe po kulturnem ustvarjanju kot elementu socialne kohezivnosti. Na tej podlagi občani sami oblikujejo kulturni program, ki odpira nove oblike poistovetenja z življenjem v četrtih skupnosti. Vez med programi bo 17 novih paviljonov, odprtih prostorov za izvajanje vsakovrstnih programov, druženje in hkrati kot novih arhitekturnih potez posameznih območij (nosilci: LJ 2025, občina, javni zavodi, NVO, samostojni ustvarjalci).

12 Mesto kot v filmu. Z investicijo v degradiran predel mesta na samem robu najožjega središča Ljubljane in izgradnjo Minipleksa mestnega kina dobiva mestno jedro nov kulturni program, dobiva obiskovalce in novo vizuro. Uspehi delovanja Mestnega kina Kinodvor s 120.000 prodanimi vstopnicami letno so spodbudili to pogumno potezo, ki ima več ciljev: Minipleks mestnega kina bo s 6 dvoranami omogočil kontinuirano predvajanje najboljšega, kar nastaja v svetovni filmski produkciji, izvajal bo

programe za razvoj številnih občinstev ter postal stičišče za vse ustvarjalce s področja filma, novo središče filmske in avdiovizualne kulture v Sloveniji. LJ 2025 tako vpeljuje filmsko kulturo kot način revitalizacije degradiranega območja mesta. Minipleks mestnega kina bo nova energija mesta (nosilec: Kinodvor).

13 Ljubljana, zelena prestolnica 2.0. Po raziskavi Agencije RS za okolje iz leta 2018 (Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja) se bo

Onkraj gradbišča

segrevanje mest nadaljevalo, ob zmerno optimističnem scenariju izpustov RCP4.5 bo do leta 2040 povprečna letna temperatura v Ljubljani višja za približno 2 °C. Okoljski izzivi torej zahtevajo ukrepanje že danes! Pitna voda iz pipe, 107 km² oziroma 46 % gozda v Mestni občini Ljubljana, visoki standardi energetske obnove javnih stavb (v petih letih 61 saniranih šol, vrtcev in zdravstvenih domov ...), do leta 2021 98-odstotna priključenost na kanalizacijo, preko 100 ha novih urejenih zelenih površin na prej degradiranih območjih, 40.000 novih dreves, za 70 % nižje emisije črnega ogljika z vzpostavitev peš cone na Slovenski cesti, Borza lokalnih živil – povezanost lokalnih pridelovalcev z naročanjem živil, vsakoletno sajenje dreves, ki ga izvaja celotna občinska uprava, razvejane čistilne akcije, urbano čebelarjenje, projekti trajne rabe (Knjižnica reči, vrtovi Onkraj gradbišča, za katere skrbi NVO sektor, itd.) itd. so le nekateri od številnih projektov, ki potrjujejo zavezanost Ljubljane zelenemu. S kulturo in LJ 2025 gradimo dediščino Ljubljane – Zelene prestolnice Evrope 2016, tako na področju inovativnih pristopov (ozaveščanje posameznikov, institucij, podjetij) kot novih vsebin (trajnostna raba, Citizen Science ...). Metode enakopravnega vključevanja vseh deležnikov za spodbujanje socialnih inovacij in izboljšanje socialne kohezije skupnosti so tiste, ki imajo za cilj iskanje multifunkcionalnih rešitev (NBS – Nature-Based Solutions). Gre za celostno naslavljanje družbenih, okoljskih, še posebej podnebnih izzivov mesta in vnašanje še več zelenih rešitev v mesto s poudarjanjem estetske vrednosti, kjer ponovna raba sledi trajnostnemu razvoju in družbeni pravičnosti. Kultura bo v LJ 2025 duša teh sprememb in sama zgled: zato bomo nadgradili *Zeleno knjigo* za zeleno kulturo in oblikovali zavezujoč dokument za izvajanje kulturnih in športnih prireditev, sledeč najvišjim standardom ekološke zavesti – brez uporabe plastike, zero waste, krožna ekonomija, povečanje uporabe javnega prometa za 20 %.

Serija dogodkov, od umetniških tematiziranj okoljskih tem, zelene zvočne umetnosti (Cona), vzpostavitev Muzeja kranjske čebele v Višnji Gori

(občina Ivančna Gorica) in širjenja urbanega čebelarjenja pa vse do spodbujanja okoljskega aktivizma med mladimi (nosilci: LJ 2025, Inštitut Jožef Stefan, občine, LUR, kulturne institucije, ProstoRož).

V letu 2020 pripravljamo konkretizacijo tega programskega sklopa, pri kateri bodo imele ključno vlogo tri kustosinje: klimatologinja in nobelovka Lučka Kajfež Bogataj, sociologinja in aktivistka Marta Gregorčič in kulturna producentka Nevenka Koprivšek.

14 Razširjamo sedanost. Izhajajoč iz teoretskega koncepta Boaventure de Souse Santosa gledamo na prihodnost prek razširjanja sedanosti in tudi skozi kritiko evropocentričnosti. Danes rešujemo okoljske, socialne in druge probleme prihodnosti. Z LJ 2025 kultura postaja izhodišče za temeljito spreminjanje mesta in regije. Programski sklop sestoji iz štirih aktivnosti:

MEDGENERACIJSKO PREVAJANJE vpeljuje sodelovanje osnovnošolskih

otrok in starejših občanov z namenom medgeneracijskega ekološkega opismenjevanja. Kako povezati aktivizem otrok in starejših?

MEDSEKTORSKI PREVODI V POLJU KULTURE vzpostavlja kooperative prekarnih delavcev v kulturi, ki bodo iskale razloge za trenutni položaj ter izboljšave. Prekarnost v kulturi ne sme biti prevladujoča forma!

MEDKULTURNO PREVAJANJE bo izhajalo iz kulturnega življenja samoorganiziranih avtonomnih skupnosti iz avtonomnega območja Rojava (zahodni Kurdistan) in iskalo paradigmo njihovega delovanja, ki bi jo lahko aplicirali na sodobna evropska mesta.

PREVAJANJE “NIKDAR-PRIORITET” je projekt vzpostavitve stanovanjske kooperative kot nove bivanjske skupnosti na podlagi medgeneracijskega povezovanja (Marta Gregorčič, nosilci: LJ 2025, KD Gmajna, ZRC SAZU, Javni stanovanjski sklad MOL ...).

Slovenija je znana po čebelah in čebeli. V Višnji Gori je čebela, kranjska sivka, dobila obeležje, kmalu pa dobi še svoj muzej. **FOTO:** Bojan Rajšek / Delo

Ustvarjati

15 Kultura kot virus digitalnega.

Kultura spreminja nove tehnologije in se hkrati spreminja z novimi tehnologijami (umetna inteligenca, internet reči, kritična medijska umetnost). Digitalne tehnologije so privedle do novih oblik umetniškega izražanja, kakor tudi do novih načinov produkcije, distribucije in konzumiranja kulturnih dobrin, ob tem pa silovit tehnološki napredek spreminja samo naravo in pomen umetnosti in kulture. Ljubljana je v mednarodni strokovni sferi znana po kritični medijski umetnosti (Aksioma, Kapelica, Vuk Čosić, Marko Peljhan, Miha Turšič ...). Namen programskega sklopa *Kultura kot virus digitalnega* je raziskati, katera so tista polja v prihodnosti, kjer lahko kultura in tehnologija sodelujeta v obojestransko korist. Odpiramo prostor za inovacije in ustvarjanje novih umetniških izkušenj na presečišču umetnosti in tehnologij (Center Rog). Z LJ 2025 povečujemo digitalna znanja in sposobnosti umetniških in kulturnih organizacij skozi razvoj partnerstev s tehnološkim sektorjem. Z vidika smart city z LJ 2025 krepimo ozaveščenost in angažirane državljane. Dediščina tega programskega sklopa bo dvojna: poglobljena retrospektiva razvoja internetne umetnosti, v kateri je Ljubljana pustila neizbrisen pečat, in nove platforme na stičišču kulture, znanosti in tehnologije, ki neposredno vplivajo na razvoj mesta. Pri tem sodelujemo s ključnimi mednarodnimi akterji na tem področju in s pomembni akterji iz zasebnega sektorja. Dodajamo, da v letu 2020 Ljubljana pod okriljem Unesca dobiva prvi globalni center za umetno inteligenco (IRCAI). (Nosilci: Aksioma, Kapelica, Center Rog, Ars Electronica, ZKM Karlsruhe, Merz Akademie, RHIZOME, Katedra za nove medije na Akademiji za likovno umetnost, nakupovalno središče BTC city ...).

16 Ljubljana – umetniški laboratorij.

Cilj je umeščanje Ljubljane v mednarodnem prostoru kot iniciatorja progresivnih produkcijskih pristopov. Programski sklop ni definiran v svoji vsebini, ampak se osredotoča na metodologijo. Ponuja infrastrukturo za umetniške

Maja Smrekar, prejemnica Zlate Nike na festivalu Ars Electronica v Linzu in državne nagrade v kulturi (Nagrada Prešernovega sklada). Trenutno najbolj prisotna slovenska sodobna umetnica v mednarodnem prostoru.

FOTO: Borut Peterlin

eksperimente, ko je dovoljen neuspeh, umik, nekončano delo, čas za razmislek – ali po drugi strani umetniški presežek. Prostor za *out-of-the-box* ideje. Prek mednarodnih natečajev in z neposrednimi povabili bomo dali priložnost umetnikom z nekonvencionalnimi in progresivnimi idejami. Umetnikom bodo na voljo prostor, bivanje, raziskovalec, podporni producent in proračun za izbrano obdobje. Eksperimentalni kuratorski pristop bomo realizirali fazno (podpora razvoju ideje, raziskava, produkcija).

V središču širše revitalizacije centra četrtne skupnosti Šiška je investicija v stavbo bivše občinske stavbe v Šiški v neposredni bližini Centra urbane kulture Kino Šiška, največjega urbanega umetniškega središča v Sloveniji. Šiška Hub bo postal ključna točka mreže rezidenčnih prostorov v Ljubljanski urbani regiji in žariščna točka mreže rezidenc v Jugovzhodni Evropi. Ob tem je v nastajanju tudi Kulturna četrt Šiška, pilotni projekt decentralizacije kulturne ponudbe na območju Ljubljane. Z nadgrajenimi arhitekturnimi in vsebinskimi rešitvami bo Šiška Hub dal prostor za 69 produkcijskih prostorov (studii, ateljeji in pisarne), 3 galerije, 20 rezidenčnih in nastanitvenih prostorov (50 postelj) in

produkcijsko-prireditveni prostor za uprizarjanje sodobnih umetniških del neodvisnih nevladnih profesionalnih producentov. Revitaliziran bo tudi trg v neposredni bližini. Dediščina LJ 2025 bo tako trg kot javni prostor, in ne več parkirišče (nosilci: Kino Šiška, Vodnikova domačija, Turizem Ljubljana, NVO, Inštitut Divja misel, Mladi zmaji, Računalniški muzej ...).

17 60 + 25 = 100 Lokalni izbruhi.

Ljubljana se urbanistično razvija kot policentrično mesto. V skladu s to vizijo krepimo lokalna središča kot žarišča družbenega življenja na ravni sosesk in naselij. Vključevanje občanov in občanov v program LJ 2025 je pomembna maksima, ki je bistvo tega programskega sklopa. *Lokalni izbruhi* so projekt revitalizacije skupnih površin in prostorov v lokalnih skupnostih. V vseh 17 četrtnih skupnostih in 25 občinah bodo občani po načelu *bottom-up* sami izbrali lokacije, ki bodo okrepljene kot središča kulturnega in družabnega življenja. Vse lokacije bodo izbrane na podlagi predlogov občanov, zato njihovo število ni vnaprej določeno. Cilj je nova mreža lokalnih ustvarjalno-skupnostnih žarišč po celotni regiji, tudi z ambicijo povezovanja mestnih, primestnih in podeželskih območij (nosilci: LJ 2025, občine, četrtne skupnosti, NVO).

Blesteti

18 Galerija Cukrarna: rafinirati sodobno umetnost. Srce umetniškega programa LJ 2025. Cukrarna je nekoč rafinirala sladkor, jutri bo rafinirala vizualno umetnost. Programska izhodišča Cukrarne v obdobju 2021–2026 bodo zaznamovali projekti in razstave, ki bodo odkrivali nove pozicije prihodnosti: novi mainstream – boljše prihodnosti. Ljubljana je že do sedaj dajala velik poudarek jugovzhodno- in vzhodnoevropski sodobni umetnosti. S Cukrarno tej usmeritvi dodajamo koprodukcijske projekte s partnerji in umetniki z zanimivih področij, ki jih v Ljubljani v zadnjem obdobju ni bilo moč videti. Tu mislimo predvsem na ustvarjalce in institucije iz držav tretjega sveta – Afrike, Azije in Južne Amerike. In seveda propulzivne umetnostne sisteme v zahodnem svetu, ki razpirajo pomen sodobne umetnosti kot katalizatorja za razumevanje problemov današnjega sveta. Vloga umetnosti v evropskem prostoru je, da spreminja pogled. Cilj Galerije Cukrarna je *nov* gledalec, ki razume kompleksne procese in težave današnjega sveta in jih je zmožen s pomočjo umetnosti lažje detektirati in razrešiti. Kot izrazito mednarodno usmerjen program bo Cukrarna prisegala na čaščenje moči umetnosti (nosilci: MGML, tuji producenti, NVO, galerije).

19 Laibach – Tanz mit Laibach. Skupina Laibach (nemški naziv za Ljubljano) je od svojega nastanka leta 1980 eden najbolj provokativnih, najbolj prepovedovanih in najbolj prebojnih slovenskih in evropskih glasbenih kolektivov. Rammstein je morda velik bend, a Laibach je večji. Konceptualno se Laibach poigrava z ideološkimi sistemi socializma, komunizma, nacizma, fašizma in kapitalizma, estetsko preigrava različne oblike historične avantgarde (retrogarda),

ironizira oblike popularne kulture in opozarja na stranpoti utopij/distopij civilizacije. Kot Laibach Kunst in kot gonilni motor gibanja Neue Slowenische Kunst je razpet med zgodovino in bodočnostjo. Zato si zasluži svoj monument v Ljubljani. Čas je, da Laibach: 1. razglasimo za spomenik; 2. mu zgradimo muzej; in 3. mu izkažemo čast z otvoritvenim glasbeno-vizualnim spektaklom Evropske prestolnice kulture 2025 na velikem odru, nameščenem na Trgu republike, nekdanjem Trgu revolucije, ki ga je z okoliškimi objekti zasnoval pionir slovenske modernistične arhitekture Edvard Ravnikar. Ne brez razloga ob revolucionarnem trgu s spomeniki, posvečenimi socialistični revoluciji, in grobnico narodnih herojev domuje slovenski parlament. Laibachovo sporočilo za leto 2025: “Naj ljudstvu spregovori umetnost. Politiki se je čas iztekel.” (nosilec: Laibach, Kino Šiška).

20 Katedrala svobode – Plečnik, umetnost, ki se sprehaja po Ljubljani. Neuresničene brezčasne ideje arhitekta Plečnika v sodobnem umetniško-tehnološkem projektu doživijo prostorsko-lasersko-hologramsko vizualizacijo. Katedrala svobode v originalnih izmerah nad Ljubljanskim gradom (120 m višine), na prvi predvideni lokaciji za izgradnjo. Priložnost za celovit premislek Plečnikove dediščine in za oblikovanje novih orodij revitalizacije in prezentacije njegove dediščine in njegovega vpliva na arhitekturo, sakralno polje in umetniške prakse, zlasti na modernizem. Pričetek izvajanja sklopa: ob 150-letnici rojstva Jožeta Plečnika leta 2022 (nosilci: MGML, Kino Šiška, Muzej za arhitekturo in oblikovanje, NVO).

REKAPITULACIJA

0.1 IZZIVI

Kultura ne dosega vseh prebivalcev	Kultura ni prepoznana kot gonilna sila razvoja	Kultura je zgoščena v mestnem središču	Ogroženost zaradi podnebnih sprememb	Rast cen nepremičnin – težava za mlade
------------------------------------	--	--	--------------------------------------	--

0.1 CILJI

Dvig zadovoljstva prebivalcev s kulturno ponudbo na vsaj 90 %	Do leta 2026 med 5 najboljših “kulturnih in ustvarjalnih mest”	Gradimo novo kulturno identiteto celotne regije
---	--	---

0.4 VREDNOTA / TEMA

SOLIDARNOST

2.1 LJUBLJANSKA METODA

NAVZKRIŽJA Motrimo skupnost in vrednote <i>fenomenologija</i>	PREVODI Vzpostavljamo dialog <i>komunikacija</i>	VEZI Kreiramo trajno povezanost <i>sodelovanje</i>
--	---	---

2.1 6 PLATFORM

Misliti	Trajati	Pripadati	Oblikovati	Ustvarjati	Blesteti
---------	---------	-----------	------------	------------	----------

2.2 20 PROGRAMOV

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Q2.3 Na kratko pojasnite, kako bo kulturni program združeval lokalno kulturno dediščino in tradicionalne umetniške oblike z novimi, inovativnimi in eksperimentalnimi kulturnimi izrazi.

Imena

Ljubljana je mesto, ki mu je urbano podoba začrtal znameniti arhitekt *Jože Plečnik*, ki je sledi svojega dela pustil tudi na Dunaju in predvsem v Pragi.

Ljubljana je dom svetovno znanega filozofa *Slavoj Žižka*, ki akademsko razsežnost filozofije uspešno posreduje najširšemu občinstvu in je neusmiljen kritik nacionalizma, konservatizma in liberalizma.

Ljubljana je dom znamenite glasbene skupine *Laibach*, ki briše meje med umetnostjo in popularno kulturo in ki politično angažirano ter vselej provokativno preizprašuje sedanost. Laibach nikoli ni bil in ne bo cona udobja.

Kaj ta tri lastna imena povedo o mestu, ki kandidira za naziv Evropska prestolnica kulture? Žižek, Laibach in Plečnik so vsak zase globalni kulturni fenomen, so natanko tisto, kar želimo doseči z LJ 2025. A obenem so vsa tri imena tudi imena treh kompleksnih programskih sklopov LJ 2025 <2.2>. Z njimi namreč dokazujemo, da je njihova dediščina živa v sedanosti, in raziskujemo, kako bo dediščina določala prihodnost.

Primeri

Najbolj inovativne programe postavljamo v kontekst dialoga med kulturno dediščino in sodobnimi umetniškimi praksami, med klasično recepcijo kulture in nagovori novih občinstev.

Ljubljana in regija sta podoba dediščine *par excellence*: na območju občine Ljubljana je razglašanih 365 enot kulturne dediščine, ki imajo status kulturnega spomenika lokalnega ali državnega pomena, vseh enot nepremične kulturne dediščine pa je v regiji 5471. Varstvo premične dediščine je zagotovljeno prek javnih zavodov: Muzeja in galerij mesta Ljubljane (64.563 inventariziranih enot, med katerimi je tudi 5.200 let staro in tehnološko dovršeno leseno kolo, ki je bilo del dvoosnega voza koliščarjev), Mednarodnega grafičnega likovnega centra in Lutkovnega muzeja. V regiji je to poslanstvo zaupano (med)občinskim muzejem.

Za podobo Ljubljane je izjemnega pomena Plečnikova arhitektura, ki ima status kulturnega spomenika državnega pomena. Leta 2018 so Muzej in galerije mesta Ljubljane za prenovu Plečnikove hiše prejeli nagrado *Europa Nostra Award*.

Imperativ ohranjanja preteklega stanja – v imenu varovanja dediščine – marsikje postavlja ovire spremembam. In prav na to točko trka med kanoniziranim in eksperimentalnim, med *des Anciens et des Modernes*, med preverjenim in tveganim, se pozicionira program LJ 2025. Iščemo subtilne povezave med kulturno dediščino in sodobnimi kulturnimi izrazi. Našli smo jih znotraj diskurzivnih in upravljavskih skupnih

imenovalcev: **znanje** (*medkulturni prevodi konceptov*), **živi arhiv** (*vezi, povezave in mreže*) in **interdisciplinarne infrastrukture** (*navzkrižja, sinergije, predelave*).

Dediščina znanja

Oddaljujemo se od predstav o samobitnosti kultur in vsiljenih (mnogokrat ideoloških) vrednostnih sistemov. Raziskujemo, kako se skupnosti spominjajo svoje preteklosti in kako sooblikujejo svojo družbeno sedanost.

Laibach: v vsaki njihovi potezi se skriva NAVZKRIŽJE in ustvarja nove kontekste. Laibach išče bolečino časa, ki ga živimo; **FOTO:** Jože Suhadolnik

Vzpostavljamo vključujočo refleksijo različnih pogledov in interpretacij kulturne dediščine:

- Vzpostavili bomo presečišče deležnikov kulturne dediščine in dediščinske znanosti v slovenskem prostoru (nosilec: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije).
- V takšno presečišče bomo vključili tudi zgodovinenje sodobnih umetniških praks ter oblikovali narativ povezovanja estetik preteklega in sedanjega časa.

- Nacionalni muzeji, skrbniki najpomembnejših dediščinskih zbirk v Sloveniji, bodo odprli svoja vrata kulturni diplomaciji in postali kulturne ambasade EPK. Muzejski prostori se bodo spremenili v ambasade znanj in odličnosti kulturne dediščine (nosilka: mreža nacionalnih muzejev).

LJ 2025 bo dokazal, da so sledi dediščine razumevanje sedanosti in napoved prihodnosti.

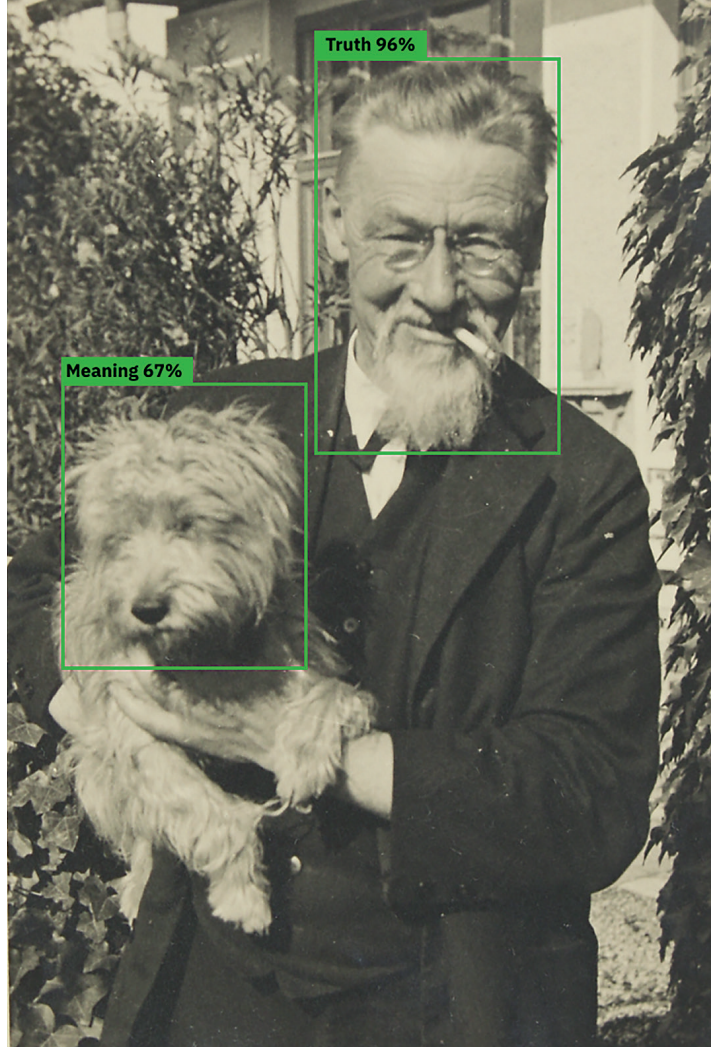
Živi arhiv

Spodbujali bomo tvorjenje arhivov umetnikov in organizacij/producentov ter vzpostavljane prakse odprtih izmenjav arhivskih vsebin.

- Skrbeli bomo za sistemsko varstvo arhivskega gradiva programov LJ 2025 v digitalni obliki (vzpostavili bomo metodologijo arhivskih standardov), kar bo poleg dostopnosti programov za kar najširše občinstvo tudi dolgoročna skrb za zapuščino LJ 2025.
- Prepoznali smo nekaj izjemnih primerov odprtih in živih arhivov: sodobni ples že razpolaga z začasnim slovenskim plesnim arhivom, ki je bil pionirsko vzpostavljen na osnovi zasebne zbirke ustanovitelja (Rok Vevar). To dragoceno kulturno dediščino bomo razširili v arhivsko bazo za zgodovinske in aktualne kontekste iz republik nekdanje Jugoslavije.
- Pionirsko bomo zastavili arhiviranje sodobne medijske umetnosti (Born Digital Art).
- *In-situ* živi arhivi tehnične dediščine bodo postale obrtne delavnice, ki so sledi razvoja cehovskih obrti. Dodana vrednost je povezovanje ustvarjalnega sektorja mlajše generacije z znanjem starejših mojstrov in povezovanje z občinami v regiji (nosilka: Minea Sončan Mihajlovič).
- Arhivsko raziskovanje bo ključno tudi pri obeležbi 80-letnice II. svetovne vojne. Poleg osrednje letne razstave načrtujemo tudi razstavo odporniške umetnosti in vključitev sodobnih umetnikov, ki jih zaznamuje družbena kritika (nosilec: Muzej in galerije mesta Ljubljane).

Inter-/multidisciplinarne infrastrukture

Najbolj ambiciozno bomo stkali vezi med kulturno dediščino in sodobnimi umetniškimi praksami v infrastrukturnih projektih. Sodobne uprizoritvene, vizualne in intermedijske umetnosti, glasba, ples idr. se med seboj vse bolj prepletajo; kulturnodediščinske institucije (muzeji, kulturni centri, gledališča, opere ...) odpirajo vrata interdisciplinarnim strategijam prezentacije. Zato se tudi načrtovani infrastrukturni projekti (Center Rog, Galerija Cukrarna) spreminjajo v dinamične produkcijske programe in v odprte sisteme za družbeno socializacijo. Ne zidovi, program ustvarja institucijo in občinstvo!

Plečnik: mojster arhitekturne govornice, ki izumlja edinstvene VEZI med preteklostjo in sedanostjo, da bi arhitektura vztrajala v prihodnosti; **FOTO:** MGML

Programska dinamičnost in sprega med kulturno dediščino in sodobnimi eksperimentalnimi izrazi bosta značilna:

- **Za že prenovljene prostore kulturne dediščine:** *Plečnikova hiša* postaja raziskovalno središče njegove nepremične, premične in nesnovne dediščine. Zelo pomembna je tudi artikulacija njegovega dela danes, saj je Jože Plečnik nedvomno ena največjih blagovnih znamk našega glavnega mesta.
- **Za prenove objektov industrijske in tehnične dediščine:** V *Galeriji Cukrarna* bo leto 2025 posvečeno razmisleku o razvoju občinstva v polju sodobne umetnosti; prenovljena *Pristava* pri Polhograjski graščini v Občini Dobrova – Polhov Gradec bo nadgradila obstoječe programe (Muzej pošte in telekomunikacij in lokalni muzej, knjižnične in kulturno-vzgojne vsebine) v nov kulturni in turistični potencial.
- **Za revitalizacijo sakralne dediščine:** *Mekinski samostan* v Občini Kamnik je neizkoriščen potencial za socialno-ekonomski razvoj regije. Z raznovrstno ponudbo umetniških vsebin želimo skrbeti za preobrazbo in nadaljnjo rabo objekta, da bi postal prostor za izobraževanje, spodbujanje ustvarjalnosti,

Slavoj Žižek: ne le trenutno najbolj PREVAJANI filozof na svetu, temveč filozof, ki PREVAJA filozofske pojme v diskurz vsakdanjika;

FOTO: Reiner Riedler/Anzenberger/Redux

za kulturni in kongresni turizem. Posebno vlogo bo imel tudi v rezidenčnih programih LJ 2025.

- **Za nove produkcijske centre sodobne umetnosti:** Šiška *Hub* bo dinamična programska in infrastrukturna platforma za umetnike in nevladne organizacije, ki bo dopolnjevala ponudbo Centra urbane kulture Kino Šiška; mednarodna produkcijska razstavna platforma VEGA bo vzpostavljena kot platforma, ki bo omogočala vznikanje neobičajnih umetniških projektov in iniciativ na presečišču umetnosti, znanosti in sodobnih tehnologij.
- **Za platformo kibernetike dediščine:** Ljubljana je tudi središče pionirskega računalniškega inženiringa in apropiacije novih tehnologij, za katero so zaslužni znanost (Inštitut Jožef Štefan), umetnost (Ljudmila, Kiberpipa, net.art gibanje), gospodarstvo (Iskra Delta), zanesenjaki (fenomen BBS-ov) in nove samoorganizirane skupnosti (startup generacije). Za mesto bo pomembna pridobitev odprtje zasebnega računalniškega muzeja v letu 2020.
- **Za ohranitev in prezentacijo naravne in kulturne dediščine:** Barjanska kolišča so od leta 2011 vpisana na Unescov seznam svetovne dediščine. V letu 2020 Ig dobiva nov center za prezentacijo kolišč. Čas je, da obiskovalcem omogočimo celovito izkušnjo

Ljubljanskega barja nekoč in danes. LJ 2025 bo vzpostavil muzej na prostem – koliščarsko vas, ki bo delovala po načelih eksperimentalne arheologije.

- **Za dediščino, ki se skriva pod gladino reke:** Izjemen potencial ima tudi reka Ljubljanica, ki v sebi skriva izjemno kulturno dediščino (prazgodovina, rimsko obdobje). Ljubljana ima izjemen potencial za podvodno arheologijo (gradnja deblakov), za plavajočo agoro in za prostor kritične refleksije eksperimentalnih umetniških izrazov, za povodni spektakel. A obenem je Ljubljana reka, ki je naredila Ljubljano in ki mestu daje vsakodnevni utrip.

Eden ključnih izzivov programa LJ 2025 je oblikovanje novih občinstev in večanje zadovoljstva občanov s kulturo [<več o tem v poglavju 4.3.>](#). Nemara so ti izzivi in cilji ključni, najzahtevnejši in najpomembnejši natanko v polju kulturne dediščine.

Zato potrebujemo nove pristope k prezentaciji kulturne dediščine, potrebujemo nove poti do občinstev, potrebujemo novo zavedanje o dediščini kot temelju sedanjosti in prihodnosti. In predvsem: potrebujemo iskreno veselje do odkrivanja dediščine in kulture nasploh! To spremembo percepcije kulture in dediščine iščemo s pomočjo LJ 2025.

Q2.4 Kako mesto vključuje ali kako namerava vključiti lokalne umetnike in kulturne organizacije v zasnovo in izvedbo kulturnega programa?

LJ 2025 je za Ljubljano in regijo prelomnica, katere najpomembnejša kulturnopolitična novost so novi načini vključevanja umetnikov, kulturnih producentov in ustanov tako v načrtovanje in oblikovanje kot kasneje tudi v izvajanje programov. Neposredno je v sklopu tematskih fokusnih skupin (za devet področij kulture), Programskega sveta LJ 2025, Častnega odbora LJ 2025, Regijskega odbora LJ 2025 in Delovne skupine LJ 2025 pri pripravi kandidature in programa sodelovalo več kot 100 uglednih akterjev s področja umetnosti, kulture in znanosti [<več v impresumu>](#). Lokalni umetniki so pri oblikovanju pomembnega dela programa sodelovali preko odprtega "Javnega povabila za programske ideje LJ 2025", nanj so se odzvali vsi ključni akterji v regiji, saj smo prejeli več kot 313 programskih predlogov. Te programske ideje bodo v drugi fazi kandidature razvite skupaj s prijavitelji, nekatere razširjene in mrežene z drugimi umetniki iz regije in Evrope.

Inovativen pristop k oblikovanju programa se kaže tudi v vključevanju in angažiranju kulturnih institucij, lokalnih in državnih javnih zavodov ter nevladnih organizacij, saj LJ 2025 s svojim povezovalnim delovanjem presega običajne omejitve možnosti pridobivanja financiranja, ki so sicer omejene bodisi na ustanoviteljstvo (občine ne financirajo državnih javnih zavodov) bodisi na mesto registriranja nevladnih organizacij (NVO ne more dobiti financiranja izven občine, v kateri deluje). Tudi zato je motivacija institucij in umetnikov za sodelovanje v LJ 2025 izjemna.

Mehanizme vključevanja akterjev sveta umetnosti, kulture in družbe bomo procesualno nadgrajevali tudi v skladu s konceptualnimi izhodišči programa LJ 2025: mesto Ljubljana (vključujoč ostalih 25 občin LUR) bo postalo odprta in participativna platforma za možnosti novih povezovanj in za (samo)kritično vrednotenje projektov, ki bodo kulminirali v slavnostnem letu 2025. Gradili bomo celosten ekosistem sodelavcev LJ 2025 in spodbujali argumentirano kritiko izvajanja projekta.

Že sam proces kandidature je prinesel povezovanje in mreženje institucij in posameznikov znotraj regije, saj smo prepričani, da lahko k decentralizaciji kulturne ponudbe prispevata tako periferija kot center (onkraj politik moči). Gre za izmenjavo programov, vstopa umetnikov iz glavnega mesta na obrobje in v občine LUR (ter obratno). Če je ponekod (regija) potencial umetniške kreativnosti še neodkrit (detekcija mladih umetnikov) ali pa potrebuje profesionalno spodbudo (ljubiteljska kultura), je drugod že v upadanju ali pa je ujet v obstoječe kroge institucij, producentov, umetnikov in njihovih podpornikov, občinstev, občudovalcev (glavno mesto). Nekje prepričujemo prepričane, druge smo brez pravih sogovornikov. Skupne umetniške produkcije, diseminacija kulturne ponudbe, mobilnost občinstev, razvoj prometnih strategij za lažje dostopanje občinstev iz LUR do kulture ter meščanov do kulture v LUR, vstop drugih področij delovanja v kulturo (socialni programi, vzgoja, izobraževanje, prostovoljstvo ...) nam bodo širili nabor protagonistov, s katerimi želimo razvijati program LJ 2025. Pri tem Ljubljana ne bo vzpostavljala pozicije moči, ampak bo vključevala presežke ustvarjalnosti ne glede na njihov izvor. Tesnejše regionalno, nacionalno in mednarodno povezovanje bomo gradili na že zdaj dobro omreženih javnih institucijah in nevladnih organizacijah (mednarodno vpete institucije, članstva v evropskih

mrežah, sodelovanja z drugimi EPK) ter na umetnikih-posameznikih, ki opravljajo vlogo kulturnih ambasadorjev.

Ker bomo z LJ 2025 naslavljali aktualno problematiko mest in družbe, bomo tako lažje motivirali in vključevali zainteresirane umetnike.

Tudi strategija prevajanja ustvarjalnih praks bo vodila v širjenje nabora sodelavcev v LJ 2025. Pri tem bomo ciljno usmerjeni v institucije in posameznike, ki bodo razvijali diskurzivne programe: kulturno-umetniško vzgojo, podperne programe za umetniško produkcijo, izobraževalne programe (kritika in refleksija), pospeševanje razvoja občinstva, delo z ranljivimi in marginaliziranimi skupinami. Že zdaj spremljamo in vključujemo takšne organizacije, saj smo prepričani, da kulture brez izkušenih posrednikov ne bomo pripeljali do občinstev, ki jih še ne dosegamo ali ne poznamo dobro. Pri tem bomo intenzivno mrežili izobraževalne institucije (šole, umetniške akademije, fakultete) v regiji, saj je naložba v razvoj razumevanja umetnosti tudi naložba v strpnejšo in bolj odprto družbo.

Mesta so mnogokrat izmuzljiva navzkrižja: med središčem in periferijo, med javnimi institucijami in nevladnimi organizacijami, med ljubiteljsko kulturo in sodobnimi umetniškimi praksami, med etabrirano in privilegirano umetnostjo in finančno podhranjenimi produkcijami, med strastjo do umetnosti in njenim zavračanjem. To velja tudi za Ljubljano. Takšnim navzkrižjem se ne bomo izogibali – še več, za nas bodo izziv, kako spregovoriti in razumeti isti jezik raznolikih dialektov. Spoštovali in upoštevali bomo kritiko tako priprave kot izvedbe LJ 2025; v ta namen imamo vzpostavljene mehanizme soočanj različnih mnenj (9 fokusnih skupin, člani Programskega in Regijskega sveta LJ 2025, skupina za strukturiran dialog z nevladnimi organizacijami in samozaposlenimi v kulturi, mreža Javnega sklada ljubiteljske kulture z območnimi izpostavami, zagovorniška mreža nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev v kulturi Asociacija, zveze društev in stanovske kulturne organizacije, sindikat direktorjev javnih zavodov, kolegij gledaliških direktorjev). Razvijali bomo koncentrične kontekste vključevanja, tako da bodo artikulirane in argumentirane vse akutne problematike LJ 2025: produkcijski pogoji, centralizacija kulturne ponudbe in povpraševanja, regionalna dostopnost kulture, gentrifikacija in zeleni turizem, diktat tehnologije, okoljska odgovornost, nacionalizmi in skupne evropske vrednote.

3. EVROPSKA RAZSEŽNOST

3.1 Navedite splošni pregled dejavnosti, predvidenih za:

- spodbujanje kulturne raznolikosti Evrope, medkulturnega dialoga in boljšega medsebojnega razumevanja med evropskimi državljani;
- poudarjanje skupnih vidikov evropskih kultur, dediščine in zgodovine ter evropske integracije in trenutnih evropskih tem;
- nastope evropskih umetnikov, sodelovanje z nosilci dejavnosti in mesti iz različnih držav ter nadnacionalna partnerstva.

LJ 2025 je priložnost za svež pristop k ustvarjanju novih mednarodnih kulturnih povezav in mobilnosti umetnikov!

LJ 2025 razvija lastno kulturno diplomacijo, kar je v skladu z našo dolgoročno vizijo, da se Ljubljana pozicionira kot eno vodilnih mest na svetu na področju kulture. Mednarodne kulturne povezave so bistvenega pomena, da bi se lahko razvijali kot odprto, svetovljansko in multikulturno mesta z vrhunsko kulturno ponudbo. Naša dosedanja prizadevanja za nenehno izboljševanje kakovosti življenja prebivalcev mesta se kažejo tudi v osvojenih mednarodnih nazivih: Evropski mesec kulture 1997, Svetovna prestolnica knjige 2010, Unescovo mesto literature 2015, Zelena prestolnica Evrope 2016 itn. V okviru mreže Zelenih prestolnic sodelujemo z 27 evropskimi mesti, v okviru mreže Unescovih mest literature pa z 38 mesti po vsem svetu.

Ljubljana ima s številnimi mesti že vzpostavljene kulturne povezave. Še posebej so močne vezi s 23 pobratenimi mesti in eno (Moskovsko) pokrajino. Ob tem je Ljubljana članica številnih mednarodnih organizacij in mrež: Eurocities, UCLG, CIVITAS, Cities for Mobility itn. Na področju kulture je članica Mreže evropskih mest in regij za kulturo LIKE (*LIKE European Cities and Regions for Culture*), Združenja kulturno pomembnih evropskih pokopališč (*Association of Significant Cemeteries in Europe*), Mreže secesijskih mest (*Art Nouveau Network*) in Mreže mest – zatočišč za preganjane pisatelje (*ICORN*). V slednjo smo se vključili leta 2011, še v času, ko je Ljubljana nosila Unescov naziv *Svetovna prestolnica knjige*. Od takrat zagotavljamo opremljeno bivalno namestitev za izbrane gostujoče pisatelje in njihove družine, ki so v svojem okolju politično preganjani.

Da so ljubljanski kulturni producenti že močno vpeti v mednarodne odnose, nazorno kaže tudi podatek, da je 47 kulturnih organizacij, tako javnih zavodov kot nevladnih organizacij, v letu 2018 prejelo podporo v okviru programa Ustvarjalna Evropa, kar pomeni, da so na produkcijski ravni vpeti v mreže mednarodnih akterjev. Glede na število sofinanciranih kulturnih projektov v okviru tega programa EU sodi Ljubljana že vrsto let med najuspešnejša evropska mesta.

Osrednji projekt, namenjen medkulturnemu dialogu in boljšemu medsebojnemu razumevanju med evropskimi državljani, je

REZIDENCE MEST: 27+27

Namen tega programa je z vzpostavitvijo mreže kulturnih predstavništev razviti dolgoročno sodelovanje z izbranimi mesti iz vseh držav članic EU. 1) V letu 2025 bomo 27 evropskim mestom zagotovili prostore za umetniško ustvarjanje in predstavitev. Izbranim mestom bomo tako omogočili, da za najmanj 365 dni v Ljubljani vzpostavijo lastne "kulturne ambasade". Te ne bodo zgolj umetniške rezidence v smislu bivalnih prostorov, kajti poleg stanovanj bodo imela izbrana mesta na razpolago tudi produkcijske, prireditvene, poslovne in druge prostore. Mesta bodo lahko samostojno predstavila svojo umetniško in drugo kulturno produkcijo. Ljubljana bo tako postala resnično žarišče vseh evropskih kultur. 2) Skladno z načelom vzajemnosti bo na podlagi partnerskih dogovorov v vseh izbranih mestih delovalo tudi 27 kulturnih ambasad LJ 2025, kjer bodo slovenski umetniki predstavljali svojo produkcijo in tkali vezi z evropskimi kolegi.

Rezidence bodo tako v Ljubljani kot v regiji (rezidenčni center Švicarija, Samostan Stična, Samostan Mekinje, Javni stanovanjski sklad MOL). Tako razvejana mreža kulturnih povezav, ki bo vključevala vse države članice EU, bo s svojimi prostorskimi, kadrovskimi in organizacijskimi zmogljivostmi omogočala večsmerni pretok številnih vsebin v okviru kulturnega programa LJ 2025. Čaka nas pravo vrvenje evropskih kultur!

Mednarodne kulturne povezave z mesti izven EU

Prek mednarodnih kulturnih povezav z mesti v državah, ki niso članice EU, promoviramo temeljne vrednote EU, kot so človekove pravice in temeljne svoboščine, vključno s svobodo izražanja in vladavino prava. Še posebej smo osredotočeni na izmenjave s kulturnimi ustanovami in drugimi organizacijami, vključno s predstavniki civilne družbe in nevladnega sektorja, ki podpirajo demokratične spremembe v svojih okoljih. Menimo, da lahko kultura, zlasti medkulturni dialog, prispeva k preprečevanju in reševanju etničnih in drugih konfliktov, ki so velik problem številnih mest izven EU. V tem kontekstu se osredotočamo na jugovzhodno Evropo kot potencialno konfliktno območje, kjer politični in socialni pretresi še vedno niso preseženi.

Jugovzhodna Evropa

Močne kulturne povezave, ki so nastale v času Jugoslavije, so se ohranile vse do danes. Takratni skupni kulturni prostor ohranjajo skupni spomini, ki so še vedno prisotni zlasti pri starejših generacijah. Podpiramo obstoječe platforme (npr. regionalno mrežo za sodobni ples *Nomad Dance Academy*), ki si prizadevajo vzpostaviti dolgoročne programe regionalnega sodelovanja. Znotraj območja jugovzhodne Evrope namenjamo še posebej veliko pozornosti kulturnemu sodelovanju z državami Zahodnega Balkana. Prepričani smo, da lahko kultura prispeva k izgradnji mostov med državljani držav članic in državljani vseh držav kandidatk. V letu 2020 bomo organizirali mednarodno konferenco z naslovom *Kultura kot vezni člen med državami Zahodnega Balkana in Evropsko unijo*. Verjamemo, da lahko Ljubljana s svojim znanjem in izkušnjami na področju kulturne politike in kulturnega menedžmenta nudi strokovno podporo prestolnicam in drugim mestom držav Zahodnega Balkana pri njihovem postopnem vključevanju v Unijo. Omenjena konferenca je zgolj prvi v nizu dogodkov, ki si bodo sledili do leta 2025, in sicer v okviru programa:

KULTURA ZA SKUPNE ZMOGLJIVOSTI

Namen tega programa je razviti dolgoročno sodelovanje med kulturnimi ustanovami, nevladnimi kulturnimi organizacijami in mestno administracijo. Poleg izmenjave umetnikov, strokovnjakov in vsebin med kulturnimi ustanovami in nevladnimi organizacijami bo regionalno sodelovanje vključevalo tudi soustvarjanje v obliki skupnih produkcij.

LJ 2025 bo čas, ko bomo polno začutili raznolikost evropskih in svetovnih kultur.

Poleg tega zagotavljamo logistično podporo za regionalno sodelovanje: podprli bomo vzpostavitev dveh neodvisnih regionalnih mrež, ki bodo povezale akterje na območju jugovzhodne Evrope: mrežo umetniških rezidenc in mrežo za kulturne in ustvarjalne industrije.

Medkulturni dialog je tudi v središču programa, ki ga zarisujemo in ki bo v letu 2020 razvit še širše.

KULTURNA RAZNOLIKOST NA BALKANSKI POTI

V okviru tega programa se bodo predstavili umetniki iz držav, iz katerih je po letu 2015 v EU prišlo največ beguncev in migrantov. Leta 2015 se je namreč odprla balkanska pot, ki je iz Sirije in drugih držav Bližnjega in Srednjega vzhoda preko Turčije vodila na Balkan in nato preko Hrvaške in Slovenije v druge države članice EU. Ljubljana, tudi s politično gesto, se je izkazala za solidarno in gostoljubno mesto. Z vrsto projektov na različnih lokacijah, vključno z mrežo Rezidenčnih mest 27+27, soočamo evropsko odprtost, solidarnost in strpnost s tradicionalnimi in sodobnimi umetniškimi praksami ljudi, ki so pobegnili pred vojno in nasiljem v Siriji, Afganistanu in drugih državah.

Afrika in Bližnji vzhod

Ljubljana je preko gibanja neuvrščenih zgodovinsko povezana z Afriko in Bližnjim vzhodom. Osnovni namen sodelovanja z afriškimi in bližnjezhodnimi mesti je prenos znanja in izkušenj na področju kulturnega menedžmenta in kulturne politike. V program sodelovanja bodo vključena naslednja mesta: Marakeš (Kulturna prestolnica Afrike 2020, Maroko), Dakar (Senegal), Yaoundé (Kamerun), Ramala (Palestina), Bejrut (Libanon), Adis Abeba (Etiopija), Akra (Gana) in Tel Aviv (Izrael). Posebna dodana vrednost bo v letu 2022 načrtovano gostovanje East West Diwana, orkestra mladih judovskih in arabskih klasičnih glasbenikov pod taktirko maestra Barenboima in misleca Edwarda Saida. Nosilca: Exodos Ljubljana in Ljubljana Festival.

Kitajska

S pobratenim mestom Chengdu razvijamo dolgoletni program sodelovanja na področju kulture, katerega cilj niso občasne kulturne izmenjave, temveč večletni skupni projekti. Ljubljana je Zelena prestolnica Evrope, Chengdu je vodilno kitajsko mesto v novih energijah. Mesti bosta posebej tesno sodelovali tudi pri obnovah kulturne dediščine. Chengdu je Unescovo mesto kulinarike, Ljubljana bo evropska kulinarčna destinacija. Nosilca: LJ 2025 in Exodos Ljubljana.

Greetings from **LJUBLJANA**
the Athens of Slovenia

Q3.2 Ali lahko pojasnite svojo splošno strategijo za pritegnitev zanimanja širše evropske in mednarodne javnosti?

Ljubljana je vse bolj priljubljena butična turistična destinacija, redno je navzoča v vodilnih svetovnih medijih in pogosto nagrajena kot zelena in varna ter bogata s kulinariko in kulturo. Kakovosten kulturni program LJ 2025 ima v kontekstu mednarodnega komuniciranja vlogo, da dodatno okrepi percepcijo ljubljanske regije kot izjemno odprtega prostora pomembnih kulturnih izmenjav v najširšem pomenu besede. Ljubljana bo z LJ 2025 postala evropska prestolnica kulturnega utripa, ki ga želi doživeti vsak evropski in svetovni državljanka oziroma državljanka. Postala bo mesto, v katerem sta umetnost in kultura prioriteta, ki se zarisujeta v vsaki potezi mesta ter na obrazih ljudi in se slišita v izrečenih besedah.

Strategija pritegnitve mednarodnih javnosti sloni na hibridnem pristopu, ki kombinira turistično in kulturno diplomacijo:

Aktivnosti v času do 2025

Sistematična in aktivna prisotnost LJ 2025 na ključnih kulturnih dogodkih v EU v času do 2025:

- Slovenija kot osrednja gostja na knjižnem sejmu v Bologni 2021;
- Slovenija kot osrednja gostja na knjižnem sejmu v Frankfurtu 2022;
- *v fokusu: Cinekid Amsterdam, Ars Electronica Linz, Lucca Comics, Sarajevo Film festival ...*);
- z blagovno znamko LJ 2025 zaznamovana udeležba na turističnih sejmih (ITB Berlin, Moskva idr.);
- ciljni kulturni in turistični dogodki v mestih, s katerimi imamo partnerstva;
- predsedovanje EU (druga polovica leta 2021);

- globalni in EU kulturni kongresi v Ljubljani v 2023 in 2024;
- finančna in komunikacijska podpora ljubljanskim kulturnim programom, ki sodelujejo na EPK od 2020 do 2024.

Projekti 2025

Switcheroo – analogno kuriranju Wesa Andersona v Kunsthistorisches Museum na Dunaju ali Žižkovemu libretu v HNK Zagreb želimo kulturnemu občinstvu v Evropi predstaviti Ljubljano kot svetovljansko prestolnico, v kateri se dogajajo nepričakovane produkcije. Angažirali bomo najboljše in najbolj vznemirljive umetnike in intelektualce, ki bodo postavljeni v nove, zanje neobičajne vloge.

Drzen, aktualen in angažiran program LJ 2025, ki bo nagovarjal univerzalno problematiko solidarnosti, skupno vsem državljanom EU, ob tem pa stavljal širok program, ki bo pokazal na raznoliko moč kulture v družbi, bo najboljša garancija za pritegnitev tujega občinstva.

Rezidence mest: 27+27 je projekt, ki prinaša doslej še nevideno globino izmenjav umetnosti in programov med mesti znotraj EU, s tem pa odlični material za pritegnitev mednarodne pozornosti.

Izvedba in partnerstva

Za izvedbo strategije mednarodnih odnosov bo izbrana ekipa sodelavcev v sektorju za mednarodno sodelovanje javne institucije LJ 2025 skupaj s partnerji.

Najprej je tu **zavod Turizem Ljubljana**, ki uspešno predstavlja Ljubljano na vseh relevantnih turističnih sejmih v tujini, kar je – skupaj z več kot 2200 izvedenimi projekti v zadnjem desetletju – prispevalo k pozitivnim turističnim

indikatorjem (138-odstotna rast obiska od 2010 do 2018, 159-odstotna rast nočitev v isti dobi [<več v 6.2.: zmožnost izvedbe>](#)).

Zavod Turizem Ljubljana, ki je sprva skrbel za promocijo in realizacijo turizma v samem mestu Ljubljana, je leta 2011 svoje področje delovanja razširil na celotno ljubljansko regijo, kar je še en odraz organske povezanosti celotnega prostora, ki se poteguje za naziv LJ 2025.

V Ljubljani imajo sedež naslednji mednarodni kulturni centri: Goethe inštitut, British Council, Francoski kulturni center Charles Nodier, Italijanski inštitut za kulturo, Balassijev inštitut (Madžarska), španski Inštitut Cervantes, Judovski kulturni center, Instituto Camões in Srpski kulturni center Danilo Kiš. Vsi navedeni centri so izrazili trdno namero sodelovati pri programu LJ 2025, z nekaterimi, denimo Goethe inštitut, pa imamo podpisane dogovore o sodelovanju tako pri LJ 2025 kot pri drugih dolgoročnih skupnih projektih.

Slovenski kulturni centri v tujini (Skica, Dunaj; Slovenski kulturni center Berlin) ter umetniške rezidence (Berlin, New York, London, Dunaj) bodo z LJ 2025 postali ambasade Evropske prestolnice kulture.

Pripravljenost za sodelovanje so že izrazile organizacije, ki se usmerjajo v promocijo slovenske kulture v tujini: Music Slovenia, Slovenski filmski center, Javna agencija RS za knjigo, SIGIC ...).

Q3.3 V kolikšni meri nameravate razviti povezave med svojim kulturnim programom in kulturnim programom drugih mest, ki nosijo naziv Evropska prestolnica kulture?

Leta 2025 bomo obeležili **40. obletnico** največjega programa Evropske unije na področju kulture – **Evropske prestolnice kulture**. Izkušnje mest, ki so nosila ta naziv, so za nas neprecenljive. Prepričani smo, da je njihova dediščina tako slovenskemu kot evropskemu občinstvu premalo poznana, zato nameravamo Evropski prestolnici kulture podeliti večjo vidnost v mednarodnem kontekstu. Temu bo namenjen obsežen in večleten sklop dejavnosti: **Evropske prestolnice kulture spreminjajo mesta**. Pripravili bomo pregled dosežkov preteklih prestolnic in obeležili 40-letnico v Ljubljani (1985–2025) (nosilec: Zavod Radio Študent).

Sodelovanje z mesti, ki so ali bodo nosila naziv Evropske prestolnice kulture

RIJEKA 2020
EUROPSKA PRIJESTOLNICA KULTURE

Z *Reko* (EPK 2020), ki je naše pobrateno mesto, je bil 22. oktobra 2019 podpisan sporazum o desetletnem sodelovanju na področju kulture in umetnosti. Ta med drugim določa, da mesti podpirata medsebojna prizadevanja in aktivnosti v zvezi s pobudo EPK, zlasti z oblikovanjem skupnih kulturnih projektov za kulturni program Reka EPK 2020 in kulturni program LJ 2025. V letu 2020 bo devet ljubljanskih kulturnih ustanov in umetniških skupin vključenih v program Reka EPK. Skupaj z reškimi kulturnimi producenti že razvijamo kulturne projekte, ki bodo vključeni v program LJ 2025.

23. novembra 2019 je v *Novem Sadu*, ki bo Evropska prestolnica kulture v letu 2021, župan Ljubljane Zoran Janković s tamkajšnjim županom Milošem Vučevićem podpisal sporazum o podpori kandidaturi Ljubljane za Evropsko prestolnico kulture 2025 in o kulturnem sodelovanju obeh mest ter izvedbi skupnih kulturnih dogodkov.

KOŠICE
INTERFACE2013
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

Župana Ljubljane in Košic (EPK 2013) sta decembra 2019 podpisala memorandum o sodelovanju obeh mest pri pripravi skupnih kulturnih projektov v okviru LJ 2025.

Na ravni mestnih oddelkov za kulturo in pisarn za pripravo kandidature za EPK 2025 smo 14. novembra 2019 z mestom Hildesheim, ki je tudi nemški kandidat za EPK 2025, podpisali pismo o nameri sodelovanja obeh mest.

Z *Leeuwardnom* (EPK 2018) bomo najpozneje do marca 2020 prav tako podpisali poseben sporazum o desetletnem sodelovanju na področju kulture in umetnosti. Sodelovanje z Leeuwardnom bo med drugim vključevalo izmenjavo umetnikov in umetniških skupin v okviru programov *Artists in Residence* – *Umetniki na delovnem obisku* ter ustvarjanje novih povezav med kulturnimi producenti z namenom oblikovanja skupnih

projektov. Še posebej smo osredotočeni na izmenjavo znanj in izkušenj v zvezi s trajnostnim urbanim razvojem, ki temelji na kulturi, ter kulturnim sodelovanjem na regionalni ravni.

V letu 2020 bomo podobna sporazuma o večletnem sodelovanju na področju kulture sklenili tudi z *Reykjavikom* (EPK 2000), s katerim že sodelujemo v okviru mreže Unescovih mest literature, kakor tudi z *Gradcem* (EPK 2003), ki je naše pobrateno mesto.

Druga mesta, ki so vključena v mrežo Unescovih mest literature in s katerimi razvijamo skupne projekte za program LJ 2025, so: *Dublin* (EPK 1999), *Krakov* (EPK 2000), *Praga* (2000) in *Vroclav* (EPK 2016). Poleg tega razvijamo skupne projekte z mesti, ki so vključena v mrežo Zelenih prestolnic Evrope: *København* (EPK 1996), *Stockholm* (EPK 1998) in *Essen* (EPK 2010).

Sodelovanje z drugimi Evropskimi prestolnicami kulture nas navdušuje že danes.

Gostovanje Rijeke 2020 v Kinu Šiška;

FOTO: Nejc Ketiš

Sodelovanje z mesti, ki se potegujejo za naziv Evropske prestolnice kulture

S pobratenim mestom *Chemnitz*, ki je nemški kandidat za EPK 2025, že vrsto let razvijamo prijateljske odnose na številnih področjih, vključno s področjem kulture. 11. novembra 2019 je bil podpisan sporazum o desetletnem sodelovanju na področju kulture in umetnosti, v katerem je med drugim zapisano, da mesti razvijata skupne kulturne projekte za pridobitev naziva EPK 2025, katerih namen je njihovo izvajanje ne glede na to, ali bosta izbrani za naziv EPK 2025. V novembru 2019 smo gostili dve umetniški skupini iz Chemnitza v sklopu programa Artists in Residence EPK 2025, ki smo ga že začeli izvajati v rezidenčnem centru Švicarija. Delovni skupini LJ 2025 in Chemnitz 2025 intenzivno sodelujeta pri razvoju skupnih projektov za leto 2025.

Z *Dresdnom*, nemškim, sicer neuspešnim kandidatom, smo v letu 2019 začeli sodelovati pri skupnostnem projektu, ki neposredno, preko osebnega stika med lokalnimi prebivalci, povezuje dve soseski. Je mogoče najti evropsko razsežnost v izmenjavi med dvema oddaljenima stanovanjskima skupnostma? Odgovor na to vprašanje bodo dali sami prebivalci dveh sosesk, ob strokovnem vodstvu in uporabi posebne igralske tehnike, ki sta jo razvili umetniški skupini KUD Ljud (Ljubljana) in Gledališče La Lune (Dresden). Začeti projekt bomo skupaj s partnerji iz Dresdna nadgrajevali vsako leto do leta 2025, ko bo prepletanje življenjskih zgodb in umetniških akcij doseglo vrhunec v skupni produkciji. Projekt, ki sloni na ideji srečevanja prebivalcev lokalnih skupnosti prek kulturnih povezav, se bo hkrati širil tudi na druga mesta, predvsem nemška.

#NUE
2025

Z *Nürnbergom*, ki je prav tako nemški kandidat za EPK, smo 12. avgusta 2019 podpisali Memorandum o soglasju, ki predvideva sodelovanje mest, če bosta izbrani za naziv LJ 2025.

SKOPJE
2028

S *Skopjem*, ki je mesto kandidat za EPK 2028, bomo marca 2020 podpisali poseben sporazum o desetletnem sodelovanju na področju kulture in umetnosti. Sporazum bo začrtal pripravo niza skupnih projektov LJ 2025 in Skopje EPK 2028.

LJ 2025 gradi mostove med evropskimi prestolnicami kulture! Snujemo programe, ki bodo te mostove naredili še bolj čvrste in prehodne.

4. DOSEG

Q4.1 Pojasnite, kako so lokalni prebivalci in vaša civilna družba vključeni v pripravo prijave in kako bodo sodelovali pri izvajanju leta.

Naš cilj je jasen: z LJ 2025 se bomo dotaknili prav vsakega prebivalca v regiji! Ta ambicija predpostavlja intenzivne in raznolike načine vključevanja prebivalcev in civilne družbe.

Povedano drugače, osrednja tema LJ 2025 – *solidarnost* – in iz nje izhajajoča intenca oblikovanja *skupnosti solidarnih* natanko v točki dosega terjata velik napor in delo na dolgi rok. Zato smo že skozi proces kandidature za LJ 2025 vpeljali inovativne prakse za aktivacijo kar največ deležnikov, najsi posameznikov najsi institucij. V analizo stanja, detektiranje problemov in izzivov ter snovanje programskih idej smo tako vključili deležnike s področij kulture in umetnosti, mladinskega dela, prostovoljske dejavnosti, prostorskega načrtovanja, sociale, izobraževanja, programov za starejše, zdravja in drugih.

Pri tem nas vodijo na eni strani umetniška vizija programa LJ 2025, na drugi pa vrednote, ki jih kultura in umetnost sooblikujeta v mestu, ki je pripravljeno na izzive sodobnosti, vrednote, ki se na koncu združijo pod skupnim imenovalcem solidarnosti:

• *vključujoča družba, družbena kohezija, dostopnost javnih dobrin • demokratizacija, sodelovanje in soustvarjanje • družbena in okoljska pravičnost • tehnološke in organizacijske inovacije, pametno državljanstvo • proaktivne kulturne politike.*

Učinkovito participatorno upravljanje mesta

Ljubljana ima dobro razvite prakse neposrednega vključevanja prebivalcev in civilne družbe v procese odločanja: **52 terenskih pisarn** deluje v 17 četrtih skupnostih, **pisarna Pobude meščanov** omogoča vsakemu občanu neposreden obisk, komunikacijo po telefonu ali elektronski pošti in oddajo pobude preko **spletnega GIS servisa** (od leta 2008 prejetih 31.825 pobud, odgovorjenih 31.596 (99 %)). Vse oddane pobude podpira interna aplikacija mestne uprave za izmenjavo informacij in pobud med oddelki. Župan ima za občane vsak mesec **dan odprtih vrat** (28.000 obiskov občanov v obdobju 2007–2019).

Za komunikacijo z meščani smo leta 2017 prejeli **nagrado dobre prakse URBACT** evropskega programa za trajnostni urbani razvoj.

Oddelki Mestne uprave imajo vzpostavljena dolgoročna **sodelovanja** z nevladnimi organizacijami (dialoške skupine, javnimi zavodi (kolegiji, šolami, vrtci, knjižnicami, muzeji)). Vse mestne strategije in akcijski načrti (npr. Celostna prometna strategija regije, Strategija kulture Ljubljane

2020–23, Občinski prostorski načrt, strategije na področju socialnega varstva in podlage za prihodnjo finančno perspektivo 2021–2027) nastajajo v odprtem sodelovanju z vsemi deležniki. Ob pomoči strokovnjakov za posamezna področja mestnega upravljanja smo v kandidaturi prevajali tudi pobude in interese občanov in občanov, ki so nastajali v aktualnih ali vzporednih participatornih procesih. Občine v regiji, velikosti in naravi dela primerno, prav tako izvajajo večino teh praks vključevanja občanov in občanov.

Vstop LJ 2025

Delo na kandidaturi za LJ 2025 je spodbudilo nove ciljne pristope k aktiviranju občanov:

- vzpostavitev 9 fokusnih skupin, med njimi Fokusne skupine za participacijo javnosti in Fokusne skupine za javni prostor (27 tematskih srečanj);
- serijo ciljnih tematskih srečanj z nevladnimi organizacijami in drugimi institucijami (29).

Rezultat: participatorni procesi so izpostavili ključne interese najširše javnosti, občanov in občanov: *1) sooblikovanje bližnjega okolja bivanja; 2) vzpostavitev skupnostnih prostorov v soseskah; in 3) večja distribucija kulturnih in socialnih programov izven mestnega središča.*

Oživimo soseske skupaj!

Občani si bolj kot formalno-organizacijske podpore želijo finančnih spodbud in strokovnih priporočil pri revitalizaciji sosesk ter urejanju skupnih javnih prostorov blizu doma. To so prostori, ki dajejo našemu mestu in prebivalcem identiteto, kulturnim projektom pa veliko dostopnost in vključenost. Leta 2019 smo pilotno izvedli projekt *Zunaj*, ki je finančno podprl 10 projektov ustvarjanja prostora (place-making). V soseskah so na participatorni osnovi nastale inovativne in raznolike rešitve, od pop-up kina do preurejenega lokalnega parka.

Te pobude bomo krepili: dodatne rešitve za podporo skupnosti uvajamo v programih **Zelena prestolnica 2.0** in **Četrtna 17**.

Kultura dela mesto – mesto dela kulturo!

Rezultat bo večja integracija participativnega urejanja prostora v sistem upravljanja mesta, kakovostnejše bivalno okolje in večja socialna kohezija v soseskah. Projekta *Zelena prestolnica 2.0* in *Četrtna 17* neposredno odgovarjata na izraženi interes občanov, da krepimo revitalizacijo v vseh delih mesta.

Odnos državljana do politika v uličnem gledališču Ana Desetnica 2016

FOTO: Luka Dakskobler

LJ 2025 bo participatorne prakse povzdignil na novo raven, tako po količini kot po kakovosti!

Vkrncanje LJ 2025 – A si zraven?

Septembra 2019 smo objavili odprto povabilo k oddaji programskih idej za LJ 2025. Naslovili smo ga na vse ustvarjalce, institucije in posameznike iz Ljubljane, regije, države, Evrope in sveta. Prejeli smo 313 predlogov. Namen povabila je bil privabiti najširši krog ustvarjalcev h kreiranju programskih idej na teme: a) umetniški preboji; b) kultura v odnosu do okolja; c) kultura v Ljubljanski urbani regiji. Ob najavi povabila smo organizirali 4 velike posvete: z mladimi, koordinatorji za kulturno-umetnostno vzgojo v šolah, z nevladnimi organizacijami in javnimi zavodi s področja kulture. Dva posveta smo namenili oblikovanju programa LJ 2025 v regiji. Posebej smo se posvetili aktiviranju pobud v 17 četrtnih skupnostih. Poskrbeli smo tudi za ustrezno promocijo povabila občanom in organizacijam k sooblikovanju programa LJ 2025, saj smo v nacionalnih in lokalnih medijih zabeležili skupaj 53 objav, aktivni pa smo bili tudi na družbenih omrežjih.

Izstopajoče in kakovostne predloge (50 jih je izbral Programski svet LJ 2025) smo vključili v neposredno oblikovanje programa. Predlagatelje drugih predlogov, v katerih smo zaznali potencial za izboljšave in smiselno medsebojno povezovanje, bomo v letu 2020 vključili v tematske skupine za razvoj programov LJ 2025.

S programi LJ 2025 in participacijo želimo doseči delovno aktivne in preobremenjene, a tudi nezainteresirane, nenagovorjene občanke in občane.

LJ 2025 gradi nove medčloveške odnose

Vemo, kje smo s participatornimi praksami v mestu in regiji, in se zavedamo, da z njimi nikoli ne smemo biti zadovoljni, temveč moramo vsak dan iskati nove in drugačne. Pametni državljani in pametni občani, angažirani prebivalci mest so tisti, ki tvorijo občutek pripadnosti mestu. Pripadnosti prihodnosti mesta. Zato smo v načrtovanju aktivnosti LJ 2025 konkretni in smo zasnovali naslednje programske sklope na tem področju:

- *Novo znanje za novo delovno mesto bo naloga koordinatorja participacije*, pomembnega povezovalnega delovnega mesta v pisarni LJ 2025.
- *Spletni servis za pobude občanov* bomo nadgradili z dodatnim namenskim uporabniškim vmesnikom za okrepitev priložnosti neposredne participacije na področju kulture in *culture-driven* aktivnosti v mestu.
- *Prilagojene finančne podpore* bodo s praktičnimi preveritvami vzpostavile stabilnejše sistemske rešitve, tudi različne oblike participatornega proračuna.
- *Vrnitev v šolo!* Z vzpostavitvijo stalne pisarne in delavnic kulturnega menedžmenta bomo oblikovali mehanizem usposabljanja in vključevanja mladih in neveljavljenih kreativcev v umetnostni in izobraževalni sistem.
- *Uspešnost* bomo spremljali z neformalnimi refleksijami *panela sogovornikov LJ 2025*. Vanj bodo vključeni naključno izbrani občani in predstavniki ciljnih javnosti, ki bodo vsakih nekaj mesecev komentirali aktivnosti LJ 2025. Za spremljanje učinkov bomo vpeljali kulturno občutljive sestavljene indekse [<več v poglavju 1.5.>](#).

Q4.2 Pojasnite, kako nameravate ustvariti priložnosti za udeležbo marginaliziranih in prikrajšanih skupin.

LJ 2025 se bo dotaknil vsakega prebivalca in prebivalke regije. Marginalizirane in prikrajšane skupine pri doseganju tega cilja zahtevajo posebno pozornost in trud. Kot družba bomo lahko uspešni zgolj z njimi. Z LJ 2025 gradimo skupnost solidarnih!

Skupaj z marginaliziranimi in prikrajšanimi skupinami za LJ 2025 razvijamo programe, ki preko umetnosti in kulture nagovarjajo celotno mesto in regijo o akutnih temah sodobne družbe: nestrpnost in diskriminacija, enakopravnost žensk, pravice oseb z oviranostmi, brezposelnost in ekonomska nepravilnost, težave otrok in mladostnikov, begunska problematika, brezdomstvo, zdrava in varna starost idr. Delamo *skupaj* z marginaliziranimi in prikrajšanimi skupinami (in ne zanje!). Ustvarjamo vključujoče prostore na ravni mestnih četrti, sosesk in medgeneracijskih centrov. Povezujemo se s projekti Evropskega socialnega sklada, ki kulturo vključujejo v opolnomočenje prikrajšanih skupin.

LJ 2025 daje globalni robnosti glas in moč za izgradnjo enakopravne in kohezivne skupnosti solidarnih kot učinkovitega odgovora na politike delitev.

Z LJ 2025 gradimo **solidarnostno in participativno shemo kulturne udeležbe**, ki odgovarja na socialno vključenost marginaliziranih in prikrajšanih skupin. Že danes Ljubljana ponuja prebivalcem in obiskovalcem celo serijo brezplačno dostopnih vrhunskih dogodkov na velikih festivalih: festival kulturno-umetnostne vzgoje Bobri, festival umetnosti na prostem Junij v Ljubljani, glasbeni festival Noči v stari Ljubljani, Mednarodni festival kratkega filma, Letni Kinodvor na Kongresnem trgu ter mnogi drugi.

Z LJ 2025 postavljamo cilje višje:

- **povečati dostopnost** kulture in umetnosti za marginalizirane in prikrajšane skupine v mestu,
- **vzgajati in izobraževati** vse občane in občanke, zlasti otroke in mlade, o pravicah marginaliziranih skupin in o potrebah prikrajšanih skupin,
- **okrepiti tovrstne programe** in vzpostaviti smiselne povezave s kulturnimi institucijami in občinami,
- **usposabljanje strokovne delavce** za povezovanje kulture in pedagoških, socialnih in zdravstvenih programov. Odločno zagovarjamo načelo enakih možnosti in obravnavanja ter odsotnost neposredne in posredne diskriminacije zaradi katerekoli osebne okoliščine.
- občane in občanke **osveščati o drugačnosti** in **graditi toleranco**,
- skupaj z marginaliziranimi in prikrajšanimi skupinami ostro **nastopiti zoper sovražni javni govor**,

Kultura je vključena v aktivnosti, strategije in akcijske načrte socialnega varstva: *Akcijski načrt Ljubljana – občina po meri invalidov*, *Akcijski načrt Enakost spolov v Mestni občini Ljubljana* in *Akcijski načrt Starosti prijazna Ljubljana*.

Ljubljana – proaktivno mesto! Prejemnica listine *Občina po meri invalidov* (2009), ki jo podeljuje Zveza delovnih invalidov Slovenije; članica *Globalne mreže starosti prijaznih mest* Svetovne zdravstvene organizacije (2011); članica *mednarodne Mreže mavričnih mest* (2014), prejemnica srebrne nagrade *Access City Award* (2018) Evropske komisije. Vzpostavili smo certifikat *LGBT prijazno mesto* (2014), *Varno točko za žrtve nasilja v družini in nasilja zaradi spola*, mrežo Dnevnihih centrov za starejše in mrežo *Demenci prijaznih točk*.

Navzkrižja sodobnosti!

Ljubljana je kot prestolnica države tradicionalno svobodomiseln prostor, ki pa ga je treba vedno znova braniti pred vsemi oblikami diskriminacije in nasilja. Nazadnje smo bili priča napadu na gejevski Klub Tiffany v AKC Metelkova mesto 1. 11. 2019. Naš odgovor na porast nestrpnosti so družbena kohezivnost, decentraliziran dostop do skupnostnih dobrin, gradnja zavezništva med različnimi skupinami prebivalstva in **ustvarjanje mesta kot prostora skupnega**. Kot inovacijo LJ 2025 uvajamo participatorni proračun s pravico samoodločanja, ki bo pilotno preizkušen na eni od ranljivih skupin (izdelava protokola financiranja, izbor, sooblikovanje, izvedba, kontrola in evalvacija). Sicer pa Ljubljana že vrsto let pomemben del proračuna namenja Četrnim skupostim, ki same odločajo o njegovi realizaciji.

LJ 2025: Vezi, inkluzija, refleksija!

Z odprtim javnim povabilom za programske ideje LJ 2025 smo preverili potrebe organizacij s programi za marginalizirane skupnosti. Prejeli smo programske ideje na temo mladih, enakosti spolov, LGBTIQ+, starostnikov, brezposelnih, oseb z oviranostmi in beguncev. Do neorganiziranih ali nepovezanih skupin (brezdomci, osebe z duševnimi stiskami, prikrite marginalizirane skupine) bomo pristopili kasneje s pomočjo posrednikov in z bolj neposrednim nagovorom, saj želimo detektirati tudi nove prikrajšane skupine.

Mladi: Mlade spodbujamo k aktivni družbeni udeležbi: vključevanje v procese odločanja, zagotavljanje prostorskih pogojev za delovanje, širitev Mreže mladinskih centrov v Ljubljani in regiji (program participativnih prostorov za mlade *Kreativen.sem*, nosilec: Občina Dobrova – Polhov Gradec). Tudi pri mladih spodbujamo okoljsko ozaveščenost (*Zelena prestolnica 2.0*). Krepimo zagovornišvo mladinskega dela, prostovoljstvo mladih in mednarodno povezovanje. Posebno pozornost namenjamo zaposlitvenim možnostim za mlade: neformalni učni programi za mlade kreativce *Umetnik naj bo* (nosilec: Javni zavod Mladi zmaji), izboljšanje možnosti zaposlovanja mladih v ustvarjalnem sektorju (*Center Rog*).

Enakost spolov: Ljubljana je edina slovenska občina, ki ima sprejeto strategijo enakosti spolov in načrtno promovira *gender equality* načela, tudi preko dveh v upravi zaposlenih zastopnikov enakih možnosti. Opozarjamo na družbeno nevidnost žensk in nasilje nad ženskami (telesno, psihično, ekonomsko, spolno nasilje) ter na stereotipno vlogo žensk in moških. Mesto žensk in Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani bosta v letu 2020 izvedli raziskavo z naslovom "Vpliv spola v umetnosti in kulturi v Sloveniji". Raziskava bo med drugim pokazala, kakšen je danes položaj umetnic tako v javnem kot v nevladnem sektorju. Izsledki raziskave bodo podlaga za strateške kulturnopolitične ukrepe z namenom izboljšanja položaja umetnic. Problematiko enakosti spolov v kulturi bomo v okviru LJ 2025 tematizirali skozi umetniške projekte in pogovore, posvečene vprašanju zastopanosti spolov v kulturi (nosilec: Društvo Mesto žensk).

LGBTIQ+: Podpiramo vsebine (samo)organiziranja in opolnomočenja LGBTIQ+ skupnosti. Že v letu 2020 bomo s podporo obeležju dvajsetletnice parade ponosa v Ljubljani podprli projekt *Paradno mesto* (nosilec: Društvo Parada ponosa) in skupaj senzibilizirali javnost o LGBTIQ+ skupnostih in njihovi kulturi. Kot zanimivost dodajmo, da je Mestna občina Ljubljana kot edina prestolnica v Evropi, ki v Mestni hiši oddaja v najem prostore LGBTIQ+ lokalu *Pritličje*.

Starostniki: Večamo dostopnost kulturnih prireditev za starejše: matineeje, *pomoč prostovoljcev starejšim pri obisku kina in prevoz do kina za oskrbovance domov za starejše občane* (nosilec: Kinodvor). Upokojene občane in občanke vključujemo v gledališko dejavnost (*Presek generacij – Starci*, nosilec: Gledališče Glej), starejše izobražujemo o sodobni umetnosti (*Muzej na recept: med mladostjo in zrelostjo, med danes in jutri*, nosilec: Mednarodni grafični likovni center), gradimo *Kulturno četrt Soteska* (nosilec: Gledališče Glej). Podpiramo programe in aktivnosti prostovoljcev, ki jih Ljubljana že nudi v okviru sedmih dnevnih centrov aktivnosti za starejše. Povezujemo se s programi pomoči na domu in mrežo bivalnih skupnosti (delavnice, bralni krožki, izvajanje prilagojenih dejavnosti za bolnike z demenco in njihove sorce).

Osebe z oviranostmi: *Informacijska točka MOL za starejše 65+ in osebe z oviranostmi* obvešča o programu LJ 2025. Spodbujamo producente, da svoje spletne strani prilagodijo standardom za dostopnost osebam z oviranostmi. Dostopnost javnih institucij in prostorov za gibalno ovirane ni brezhibna.

LJ 2025 prinaša konkretne projekte za izboljšavo tega stanja. Izdelana sta že zemljevid in brezplačna aplikacija *Ljubljana by Wheelchair* za potrebe gibalno oviranih. Mestni avtobusi so prilagojeni gibalno oviranim. Izboljšali bomo tudi dostopnost večine lokacij/objektov, v katerih delujejo četrtne skupnosti in javni kulturni zavodi, vsi novonastajajoči imajo glede tega postavljene visoke standarde. Kulturne dogodke že zdaj prilagajamo osebam z oviranostmi (program *Gledališki tolmač* v Mestnem gledališču ljubljanskem, zvočni vodniki in taktilni elementi po razstavah, vodstva v znakovnem jeziku, indukcijske zanke, nadnapisi na predstavah ...). Kulturne producente bomo izobraževali o pristopih do oseb z oviranostmi. Eden večjih prebojev bo projekt *Lahko branje* s širokim naborom literature, ki bo prilagojena ljudem z bralnimi težavami, uporabna pa tudi za starejše in osebe z disleksijo.

Osamljeni, brezposelni: S projektom *Kultura – naše zdravilo* in z medgeneracijskim povezovanjem naslavljamo problem osamljenosti (pri starostnikih in mladih, ujetih v digitalnem svetu) in problem socialne izključenosti (zaradi izgube službe ali delovnega okolja). Gradimo solidarnost, druženje in soustvarjanje. Pri mladih krepimo empatijo kot sposobnost sočutne obravnave drugega (nosilci: kulturni producenti, knjižnice, gledališča, muzeji, mestni zdravstveni domovi, Zavod za zaposlovanje RS, Zavod za oskrbo na domu, dnevni centri aktivnosti za starejše, centri za socialno delo, mladinski centri).

Begunci: Problematiko beguncev naslavljamo kot humanitarno temo, ne pa kot problem državne varnosti in postavljanja vaških straž in žice na meji. Spodbujamo skupnostno usmerjene in vključujoče programe: projekt *Ambasadi – dialog dveh sosesk* (nosilec: KUD Ljud) bo povezal socialistični soseski iz sedemdesetih let, BS7 (Ljubljana) in Prohlis (Dresden), ki se danes soočata z novimi izzivi (staranje prebivalstva, begunci, osamljenost, odtujenost).

Brezdomci in ekonomsko ogroženi: Velik del programa LJ 2025 bo za obiskovalce brezplačen in dostopen ekonomsko ogroženim občanom in občankam.

Destigmatizacija: Razvijali bomo skupnostne akcije in programe nevladnih organizacij, katerih temeljni vodili sta destigmatizacija duševne stiske in pravica oseb z duševnimi stiskami do običajnega življenja v skupnosti.

Parada ponosa 2018

FOTO: Maja Gojič

Q4.3 Pojasnite svojo splošno strategijo za oblikovanje občinstva ter zlasti povezavo z izobraževanjem in udeležbo šol.

LJ 2025 nastaja kot platforma za nadgradnjo načinov prezentacije kulturnih vsebin raznolikim občinstvom in oblikovanje novih občinstev. Zavedamo se, da imamo tu največje izzive, ki terjajo dolgoročen in sistematičen pristop.

LJ 2025 razvija strategijo razvoja občinstev, v kateri občinstva razumemo kot raznolika in segmentirana. Zato je ukvarjanje z njimi usmerjeno tako v širjenje ciljnih skupin in dostopnosti kulture kot tudi onkraj kvantitativnega merjenja števila udeležencev, obiskovalcev, prodanih vstopnic, dogodkov. Poudarek LJ 2025 bo torej večplasten: tako na pridobivanju novih občinstev in širjenju veselja do kulture in umetnosti kot na kultiviranju in razvoju občinstev, ki v kulturi in umetnosti zahtevajo več. Nič manj pomembna kot kulturno-umetniška vsebina nista zato niti prezentacija kulturno-umetniških vsebin in pa kakovost kulturne izkušnje gledalca-obiskovalca-poslušalca-bralca.

Z LJ 2025 razvoj občinstev temelji na metodološkem obratu, ki prestavlja angažma z uporabnika kulture in umetnosti (*user*) na udeleženca (*participant*). Pri tem sledimo naslednji metodologiji definiranja občinstev:

1) Občinstvo, ki ima utečene navade (audience by habit): Kulturne organizacije imajo že dobro vzpostavljene stike s svojim rednim/zvestim občinstvom. S tem potencialom bomo krepili povezovanje institucij in izmenjavo produkcij (povezovanje ustanov v in ob parku Tivoli v Ljubljani, v kulturni četrti Tabor in AKC Metelkova mesto; z *Mikrogostovalno mrežo Ljubljanske urbane regije*, ki obsega aktivacijo vsaj enega odra v vsaki občini za izmenjavo predstav; pomembna bo reorganizacija javnega prevoza za večjo mobilnost občinstev; povečali bomo vključenost prostovoljcev v izvedbo in delo z občinstvi).

2) Občinstvo, ki izbira (audience by choice): Kako identificirati in nagovoriti občinstvo, ki prostega časa zaradi osebnih (ekonomskih) okoliščin ne namenja kulturi? Vzpostavili bomo strateška partnerstva z javnimi in nevladnimi organizacijami, ki bodo prečila generacije, vsem pa bo skupno, da se ukvarjajo z ekonomsko prikrajšanimi skupinami in da znajo te skupine detektirati in nagovoriti.

3) Nepredvidljivo občinstvo (audience by surprise): S skupinami, ki so do kulture ravnodušne ali celo sovražne, se strateško ali dolgoročno ne ukvarja nobena institucija. Ta občinstva so težko dostopna, poleg tega ne poznamo njihovih značilnosti. Tu so izzivi največje, do rešitev se bomo morali še dokopati.

Merljivi kazalniki pri razvoju občinstva bodo osredotočeni na kvalitativno merjenje z vprašalniki, odziv posebnih skupin občinstva, vključevanje občinstva v projekte, samostojne projekti mladega občinstva, projekte kulturno-umetnostne vzgoje. Razvijali bomo

pristop, ki v razvoj občinstva vnaša kakovost osebne izkušnje, intenziteto občutkov in misli, ki jih obiskovalec želi deliti z drugimi obiskovalci kulturnega dogodka, s svojimi vrstniki, družino, prijatelji, znanci, sosedi, someščani. To je edini način, da kultura postane pomembna družbena tema, da se dotakne posameznika in ga spodbudi k premisleku oziroma angažmaju.

Šola je ključ za kulturno-umetnostno vzgojo in kultiviranje posameznika!

Vemo, da na posameznikov odnos do kulture vpliva predvsem socialno okolje (družina, socialni status, mikrobivajnsko okolje), v enaki meri pa tudi šola. Z LJ 2025 smo pozorni na oba dejavnika, zato k oblikovanju občinstev pristopamo celovito [<glej tudi poglavji 1. in 2.>](#). A dejansko bomo z LJ 2025 velike premike naredili ravno na področju izobraževanja in predšolske vzgoje.

Ljubljana – mesto otrok in mladih! Od leta 2009 prirejamo festival kulturno-umetnostne vzgoje *Bobri*, ki letno okoli 17.000 otrokom, staršem, vzgojiteljem in učiteljem omogoča brezplačen ogled gledaliških, filmskih in glasbenih prireditev ter obisk delavnic v knjižnicah, muzejih in galerijah. Tudi javni zavodi razvijajo uspešne programe za mlade: abonmaji za mlado publiko (*KUL abonma*, *Transferzala*, programi *Šiškafreestayle* in *Šiškafejest* Kina Šiška); *Kinobalon* in projekt *MOL generacije* v Kinodvoru, festival *Lutke* v Lutkovnem gledališču Ljubljana, program *Muzej v malem* v Muzeju in galerijah mesta Ljubljana, programi Pionirskega doma – Centra za kulturo mladih in Mednarodnega in grafičnega likovnega centra, Mestne knjižnice Ljubljana ... Številni kulturno-izobraževalni programi nevladnih organizacij pa prispevajo zlasti k razumevanju in dostopnosti sodobne umetnosti.

V zasledovanju ciljev na obeh ravneh bo LJ 2025 omogočal kakovostno in strokovno izvajanje tako neformalnih kot formalnih oblik kulturno-umetnostne vzgoje. Zlasti slednje, ki se odvijajo v šolskem času in sledijo ciljem šolskega kurikulumu (so strukturirane, ciljno in časovno načrtovane) ter potekajo v vzgojno izobraževalnih ustanovah ali pa v obliki organizirane šolske dejavnosti zunaj njih, temeljijo na kontinuiranem dolgoročnem sodelovanju z izobraževalnim sektorjem. Na podlagi več kot desetletnega systemskega izvajanja kulturno-umetnostno-vzgojnih programov ima Ljubljana dobro razvito mrežo kulturnih koordinatorjev v šolah, ki se zavedajo, da kulturno-umetnostna vzgoja ni le učenje o ali poučevanje umetnosti, temveč tudi njeno doživetje in refleksija.

Pomemben cilj LJ 2025 je krepitev povezovanja in uresničevanje skupnih ciljev na področju izobraževanja in kulture. Cilji izvajanja kulturno-umetnostne vzgoje so tako umetnostni kot širše družbeni, pa tudi vezani na *celostni razvoj posameznika v vsakem življenjskem obdobju*.

Kulturno-umetnostna vzgoja denimo krepi vrsto otrokovih veščin in kompetenc. Prav čustveni, moralni, osebnostni in družbeni razvoj otrok pa je tisti, za katerega po besedah učiteljev in vzgojiteljev v sodobni šoli zmanjka prostora in časa.

Ambicija LJ 2025 je, da skozi kulturo in umetnost razvija arhitekturo človeških odnosov (*architecture of human relationships*) v mestu in regiji. Razvoj občinstev je najprej ustrezna priprava konteksta, mentalnega in fizičnega prostora, v katerem se bo naš obiskovalec počutil dobrodošlega in kamor se bo vedno znova vračal. Kulturno-umetnostna vzgoja zahteva ne le angažirane kulturne ustanove v povezovanju z izobraževalnimi institucijami, temveč tudi opolnomočenje in izobraževanje učiteljev ter vzgojiteljev v kulturno-umetnostno-vzgojnem procesu, ki vključuje pripravo, doživetje in refleksijo občinstva, udeleženega v kulturno-umetniškem dogodku. Prav subjektivni razlogi pomanjkanja samozavesti ter slabega poznavanja in odnosa izobraževalcev do umetnosti namreč pogosto botrujejo pomanjkanju kulturno-umetnostne vzgoje z udeležbo šol. Pri tem pa ne gre zanemariti raznolikih razlogov, zaradi katerih se strokovni delavci v izobraževalnem sektorju odločajo za izbiro kulturno-umetnostno-vzgojnih dejavnosti – primer spodnji prikaz.

Po besedah učiteljev in vzgojiteljev v sodobni šoli zmanjka prostora in časa za kulturo in umetnost. Na vključevanje kulturno-umetnostne vzgoje vpliva poleg objektivnih razlogov (zahtevnost in prilagodljivost učnih načrtov dopolnilnim/dodatnim programom) tudi subjektivnost pedagoških delavcev (osebni interes, poznavanje in razumevanje umetnosti, vpliv staršev). Razloge pedagoških delavcev za kulturno vzgojo nazorno prikazuje raziskava mestnega Kinodvora (Kinobalon – MOL generacije, Poročilo ob desetletnici izvajanja programa filmske vzgoje v Mestni občini Ljubljana, 2009–2019):

Kinobalon – program za mlada občinstva v Kinodvoru odlikuje svojstven filmsko-vzgojni pristop, ki ne temelji na poučevanju, pač pa na dialogu in ustvarjalnem izražanju otrok; FOTO: Nada Žgank

Kako pomembni so bili spodnji razlogi pri vaši odločitvi za program filmske vzgoje?	% (zelo) pomembno
ker želim v šolsko delo vključiti film	75 %
ker je brezplačen	73 %
zaradi želje/zanimanja učencev	65 %
ker mi je blizu filmska umetnost	53 %
zaradi teme, ki jo obravnavamo v šoli	49 %
zaradi radovednosti	47 %
o filmu sem bral/a (v šolskem katalogu, na spletu, v medijih ...)	45 %
po priporočilu drugih sodelavcev, učiteljev, vzgojiteljev	41 %
ker sem si film že prej ogledal/a in sem ga želel/a pokazati učencem	39 %
po priporočilu kulturnega koordinatorja	22 %
na željo staršev	2 %
število odgovorov	51

Vloga kulturnega koordinatorja je na predzadnjem mestu (le 22 % anketirancev jim pripisuje pomembno vlogo). Prav zato bomo okrepili njihovo vlogo v vzgojnem procesu. Povezali bomo kulturne ustanove (javni zavodi, nevladne organizacije) z izobraževalnimi institucijami; povečali dostopnost kulture šolajočim se otrokom in mladini; približali učiteljem in vzgojiteljem sodobno umetnost;

osveščali starše o pomenu in učinkih kulture in umetnosti za otroke.

LJ 2025 se bo zato osredotočil na projekte in programe, ki razvijajo dostopnost kulturnih vsebin v kulturno-umetnostno-vzgojnem procesu in krepijo mrežo ter opolnomočijo in izobražujejo učitelje in vzgojitelje za kulturno-umetnostne dejavnosti.

Razvoj občinstev se nanaša tudi na doseg, doživljanje in razumevanje kulturno-umetniških vsebin. Zaradi širine in ambicioznosti pristopa se ne usmerjamo v "občinstvo", temveč v "občinstva" in upoštevamo, da se preko razvoja odnosa in sodelovanja razkrivajo posebnosti posameznih družbenih skupin. Ustvarjalci z občinstvom spoznavamo umetnost, kulturo in družbo!

Kateri bodo preboji LJ 2025 na področju oblikovanja občinstev?

Kinodvor bo v *Minipleksu mestnega kina* začrtal serijo novih programov za razvoj široke palete občinstev. Tu odpiramo prostor za vzpostavljanje novih poti do občinstva in prenašanje dobrih praks na druga področja. Kinodvor je sicer leta 2010 prejel nagrado Europa Cinemas za najboljši program za mlada občinstva s filmsko vzgojo. Drugi večgeneracijski projekt oblikovanja občinstev je *Muzej na recepi* nosilca Mednarodni grafični in likovni center, ki različne generacije na mehak način vpelje v svet sodobnih umetnosti.

Z LJ 2025 bomo občinstvu dali prostor za angažirano in argumentirano refleksijo. Zato bomo spodbujali tiste participatorne umetniške prakse, ki bodo željo po preobrazbi odnosa med ustvarjalcem in obiskovalcem izumljale vedno znova in znova.

Z roko v roki (Hand in Hand) se ne po naključju navezuje na najmlajše, zlasti na osnovnošolsko populacijo, saj smo prepričani, da je dolgoročno kulturno-umetnostna vzgoja mladih naložba v prihodnost družbe. Splošni cilj je jasen in odločen: LJ 2025 se mora dotakniti prav vsake šole v regiji in prav vsakega učenca in stakati vezi med kulturo in

umetnostjo, ki bodo trajno prispevale h kvaliteti pedagoških procesov.

Ustvarjali bomo dolgoročno partnerska sodelovanja med šolami in kulturnimi ustanovami znotraj celotne regije, z izredno uspešnim *Festivalom kulturno-umetnostne vzgoje Bobri* bomo širili to platformo in do leta 2025 s programom nagovorili vse otroke med 4. in 9. letom iz vseh 26 občinah. Prav tu bo imel eno odločilnih vlog tudi projekt EPK BUS, saj je prav mobilnost v regiji velikokrat prepreka za obiskovanje kulturnih prireditev. Kultura mora biti dostopna vsem, in Bobri bodo z LJ 2025 to šolam in vrtcem v regiji tudi omogočili.

Mladi: Naš poglobitveni cilj je aktivna vloga mladih (14–29 let) pri soustvarjanju kulturnega programa. V projektih *Prosto ustvarjanje* in *Odrpte šole, odrpoto znanje* (nosilec Atol) bodo osnovnošolski otroci sami določili svoj kurikulum in umetniške teme, ki jih zanimajo in jih želijo raziskati. Otroška ustvarjalnost ne bo omejena z učiteljskim pristopom, temveč bodo mladi sami določili vrsto in obseg aktivnosti. Usmerjeni smo tudi v razvoj aktivnega kritičnega občinstva skozi obravnavo okoljskih in drugih družbenih tem. Spodbujamo aktivizem in družbenokritično vzgojo skozi izražanje na različnih umetniških področjih.

Splošne knjižnice so v Sloveniji izredno razvite in sodijo med najboljše v Evropi, njihova vloga knjižnih, kulturnih, izobraževalnih in socialnih središč jih postavlja v središče vsakega lokalnega dogajanja. Na izzive *Mladi in knjižnice* bo odgovarjala mednarodna konferenca, katere prvi del bo izveden na Sejmu otroških knjig v Bologni leta 2021, kjer bo Slovenija nastopila kot osrednja gostja (nosilca: Javna agencija RS za knjigo, Mestna knjižnica Ljubljana).

Posebno pozornost bomo namenili zadnji triadi osnovne šole, ko zanimanje mladih za kulturo drastično upade. Projekt *Kult-ura na ulici* (nosilca: JZ Mala ulica in JZ Mladi zmaji) bo v večjih blokovskih naseljih z mladimi razvijal projekte za javni prostor. Otroci, mladi in družine se bodo preko aktivne udeležbe učili večšin sodelovanja in

razumevanja aktualnih družbenih pojavov. V produkcijski proces ne bodo vstopili kot obiskovalci, ampak kot soustvarjalci. Dostopnost kulture vsem bo vodilo, zato bomo pomemben del programa LJ 2025 namenili otrokom in mladim iz družin, ki imajo ekonomske ali socialne težave.

Ti – Mesto

Umetnost in kulturo želimo približati vsem, tudi tistim, ki jih zanimata malo ali pa sploh ne. Umetnost v javnem prostoru, kulturne soseske, *Plavajoča agora: miselni čoln na Ljubljani* (nosilec: Zavod Aksioma) ipd. bodo programi, ki bodo meščane in meščanke v njihovem vsakdanu nevsiljivo spremenili v obiskovalce kulturnega dogodka. Želimo, da meščani in meščanke preko kulture in umetnosti aktivno sooblikujejo kulturno podobo mesta.

Mesto pa je tudi identiteta svojih prebivalcev – posebno pozornost zato namenjam vprašanju razvoja osebne identitete pri mladih v povezavi z umetniškim izražanjem in kulturnim udejstvovanjem. Zanimanje za umetniške in druge kulturne vsebine je tesno povezano z vzgajanjem za občje kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije. Namen projekta *Becoming Europeans* je empirično ugotavljanje vpliva udeležbe v kulturnem življenju na občutek identitete: lokalne, nacionalne, evropske itn. Vsi otroci, ki bodo v šolskem letu 2021/2022 vpisani v peti razred osnovne šole, bodo v naslednjih petih letih vključeni v empirično raziskavo o evropski kulturni identiteti. V projekt bodo vključene vse osnovne šole v regiji.

Učinek bližine

Posebne skupine občinstva (zlasti ranljive in tiste z manj priložnostmi) potrebujejo zelo neposreden pristop. Zato jim v LJ 2025 ponujamo programe dostopnosti za starostnike (med drugim prevoz do kina za oskrbovance domov za starejše občane, programi knjižnice ipd.), za otroke v bolnišničnem zdravljenju (spletna filmska platforma; nosilca: Mestni kino Kinodvor, Mestna knjižnica Ljubljana). Bližina pa je vodilna vrednota tistih programov, v katerih se o umetnosti pogovarjamo v jeziku, ki ga razumemo vsi sodelujoči.

5. UPRAVLJANJE

Ljubljana se zaveda, kako pomembno je vlagati v kulturo. Materialni dokaz za to je visok delež, ki ga mesto iz svojega proračuna namenja za kulturo. Proračun za kulturo v občini Ljubljana od leta 2015 do leta 2019 beleži indeksacijo 154,47. Finančna konstrukcija LJ 2025 pa potrjuje, da so ambicije razvoja kulture z LJ 2025 postavljene zelo visoko. Ljubljana želi biti mesto skupnosti solidarnih, zato je njena naložba v kulturo naložba v mesto prihodnosti. Naložba v ljudi in nove človeške odnose.

- 5a1
- Finance
- Mestni proračun za kulturo
- Kakšen je bil letni proračun za kulturo v mestu v zadnjih petih letih (brez izdatkov za sedanjo prijavo za Evropsko prestolnico kulture)?

- Če mesto za financiranje projekta evropske prestolnice kulture načrtuje uporabo sredstev iz svojega letnega proračuna za kulturo, prosimo, navedite ta znesek, od leta prijave na razpis do leta Evropske prestolnice kulture.

Leto	Letni mestni proračun za kulturo v mestu (v evrih)	Letni proračun za kulturo v mestu (v % skupnega letnega proračuna za mesto)
2015	23.952.609	7,51 %
2016	25.288.179	9,36 %
2017	28.569.650	10,8 %
2018	33.529.140	10,61 %
2019	37.021.122	11,1 %

Leto	Letni mestni proračun za kulturo v mestu (v evrih)	Letni proračuni za kulturo 25 občin (v evrih)	V %
2019	300.000	100.000	1
2020	600.000	200.000	2
2021	1.500.000	500.000	5
2022	2.400.000	800.000	8
2023	4.500.000	1.500.000	15
2024	6.000.000	2.000.000	20
2025	13.500.000	4.500.000	45
2026	1.200.000	400.000	4
Skupaj	30.000.000	10.000.000	100

V tabeli navajamo sredstva, ki so namenjena izključno izvajanju programa LJ 2025, njegovi promociji in administriranju projekta v delu, ki se nanaša na vložek mesta Ljubljana in ločeno 25 občin Ljubljanske urbane regije.

- Kolikšen je skupni letni proračun, ki ga mesto namerava porabiti za kulturo po letu naziva Evropska prestolnica kulture (v evrih in v % skupnega letnega proračuna)?

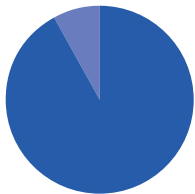
LJ 2025 bo zelo pozoren na trajno dediščino projekta, nove investicije in novi programi, ki bodo nastali v okviru projekta, bodo prešli na redno financiranje iz državnega in občinskih proračunov. V letu 2026 nameravamo nameniti 4 % vrednosti za program LJ 2025, medtem ko bo predvideni delež za kulturo še naprej presegal 10 %.

Izvedbo LJ 2025 načrtujemo realno, zavezujoče in odgovorno. Pa čeprav imamo radi oblake in sanje ...

FOTO: Tilen Sepič, Cloud Light

Prihodki za kritje odhodkov iz poslovanja:

- Pojasnite skupni operativni proračun (tj. sredstva, namenjena posebej za kritje odhodkov iz poslovanja). Proračun zajema fazo priprave, leto naziva, oceno in ukrepe glede dejavnosti s trajnostnimi učinki.

92 %	●
8 %	●

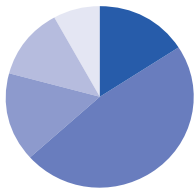
Skupni prihodek za kritje odhodkov iz poslovanja (v evrih)	Skupni prihodek za kritje odhodkov iz poslovanja iz javnega sektorja (v evrih)	Iz javnega sektorja (v %)	Iz zasebnega sektorja (v evrih)	Iz zasebnega sektorja (v %)
63.000.000	58.000.000	92 %	5.000.000	8 %

LJ 2025 združuje 26 občin in več kot četrtno prebivalcev Slovenije (535.000), njegovi učinki zajemajo lokalno, regijsko in državno raven. Velika je osredotočenost na trajne učinke

programa, tako investicijske kot programske, pozorni smo na trajanje projekta od leta 2021 do 2026. Temu primeren je tudi načrtovani proračun 26 občin, države, EU, zasebnega sektorja.

Prihodki iz javnega sektorja:

- Kakšna je razčlenitev prihodkov, prejetih iz javnega sektorja, za kritje odhodkov iz poslovanja?

15,9 %	●
47,6 %	●
15,9 %	●
12,7 %	●
7,9 %	●

Prihodki iz javnega sektorja za kritje odhodkov iz poslovanja	V evrih	V %
Vlada	10.000.000	15,9 %
Mesto	30.000.000	47,6 %
Regija (25 občin LUR)	10.000.000	15,9 %
EU (brez nagrade Meline Mercouri)	8.000.000	12,7 %
Drugo	5.000.000	7,9 %
Skupaj	63.000.000	100 %

Operativni proračun LJ 2025 se nanaša na stroške programa, promocije in administriranja projekta za obdobje 2021 do 2026. Stroški investicij bodo prikazani posebej. Izhajamo iz dejstva, da so slovenski kulturni izvajalci med najuspešnejšimi v EU pri pridobivanju EU projektov, zato bo LJ 2025 tudi zanje dodatna priložnost in motiv za uresničevanje ambicioznih idej. V sredstvih regije so zajeta sredstva 25 občin, sredstva mesta Ljubljana so prikazana ločeno. Pod drugo so zajeta sredstva sponzorjev in donatorjev, tj. sredstva zasebnega sektorja. Sredstva vlade so predvidena sorazmerno vložku mesta, po analogiji z letom 2012, ko je bil Evropska prestolnica kulture Maribor, pri čemer je bil tedaj delež financiranja države 60,9 %. LJ 2025 je mestni, regijski in državni projekt, zato Ljubljana prevzema znaten delež financiranja in se k njemu v vsakem primeru zavezuje.

- Ali so organi javnih financ (mesta, regije, države) že glasovali o finančni zavezi za kritje odhodkov iz poslovanja oziroma ali so te finančne zaveze že sprejeli? Če ne, kdaj bodo to storili?

O finančnih zavezah bodo organi vseh 26 občin odločali v letu 2020 in po potrditvi kandidature, Ministrstvo za kulturo je sklep o sofinanciranju projekta Evropske prestolnice

kulture objavilo 12. 12. 2019. Formalne regijske ravni v Sloveniji nimamo, imamo zgolj 12 statističnih regij, zato morajo tu odločitve sprejeti organi 26 občin in Ministrstvo za kulturo.

Prihodki iz zasebnega sektorja:

- Kakšna je strategija za zbiranje sredstev pri iskanju podpore zasebnih pokroviteljev? Kakšen je načrt za vključitev pokroviteljev v dogodek?

Program LJ 2025 je osredotočen na vzpostavljanje nove zavesti o pomenu kulture za posameznika in družbo, kar vključuje tudi poskuse predružačenja odnosa do podpore kulture s strani zasebnih pokroviteljev in

podjetij. To je toliko pomembnejše, ker je slovenska kultura v velikem delu (preveč) odvisna od javnega financiranja.

Lahko tu LJ 2025 vzpostavi neko razliko, vpelje nove prakse? Mora, ker verjamemo, da ima kultura vpliv na vsa področja življenja in je razvojna kategorija!

Enega od konkretnih korakov v to smer bo LJ 2025 storil z osnovanjem Poslovnega kluba LJ 2025, katerega vodja bo župan Mestne občine Ljubljana in ki bo združeval širok krog oseb iz gospodarstva z dvema ciljema:

- pridobivanje sponzorskih sredstev za kulturne projekte;
- oblikovanje vsebinskih partnerstev med kulturo in gospodarstvom, v katerih je slednje aktivni deležnik pri oblikovanju programa, kjer lahko kultura prinaša dodano vrednost poslovanju, razvoju ali promociji zasebnega sektorja.

Druga aktivnost LJ 2025 pa bo usmerjena v motiviranje zasebnih lastnikov prostorov za

nudnje infrastrukture za kulturne dejavnosti, predvsem pa za vključevanje zasebnega sektorja v načrtovanje in izvajanje projektov, zlasti v segmentu ustvarjalnega sektorja.

LJ 2025 bo s kulturo in umetnostjo prodiral v različne segmente življenja: okolje in ekologija, zdravje, izobraževanje, znanost, sociala, urbanistični razvoj idr., zato bo to tudi dodaten argument, da bo zasebni sektor v večji meri kot sedaj motiviran k vlaganju v kulturo.

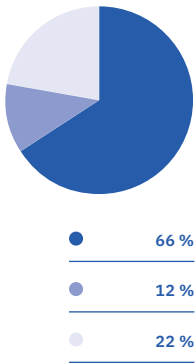
Odhodki iz poslovanja:

- Prosimo, navedite razčlenitev odhodkov iz poslovanja.

Odhodki iz programa (v mio evrov)	Odhodki iz programa (v %)	Promocija in trženje (v mio evrih)	Promocija in trženje (v %)	Plače, režijski stroški in upravljanje (v mio evrov)	Plače, režijski stroški in upravljanje (v %)	Odhodki iz poslovanja skupaj
41,58	66	7,56	12	13,86	22	63.000.000

Glede vseh programskih stroškov projekta, njegove promocije in stroškov upravljanja je načrtovana razdelitev odhodkov iz poslovanja takšna, da zagotavlja uspešno izvedbo ciljev programa. Ker LJ 2025 veliko pozornost

namenja oblikovanju občinstev in ustvarjanju nove zavesti o pomenu kulture za posameznika in družbo, bodo tudi promocijske aktivnosti programa zasnovane izrazito inovativno.

5a3

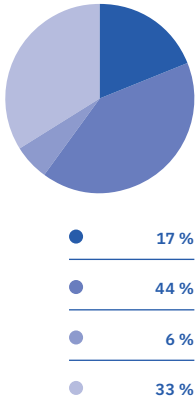
Finance
Proračun za investicijske izdatke

- Kakšna je razčlenitev prihodkov iz javnega sektorja za pokritje stroškov investicijskih izdatkov v povezavi z letom naziva?

Prihodki iz javnega sektorja za kritje investicijskih izdatkov	v evrih	v %
Vlada	23.000.000	17
Mesto	50.000.000	44
Regija (občine)	7.200.000	6
EU (brez nagrade Meline Mercouri)	41.000.000	33
Drugo	0	0
Skupaj	121.200.000	100

Program LJ 2025 večidel pade v nov cikel investicij, ki jih bo spodbudila nova evropska finančna perspektiva. Ker so navedeni investicijski projekti dobro načrtovani in ker so njihovi učinki širše družbeni ter izrazito razvojno

naravnani ter povezani z ustvarjanjem novih delovnih mest, so pričakovanja financiranja s strani EU in države realna. Ljubljana in občine si bodo prizadevali sredstva pridobiti iz različnih evropskih in državnih finančnih virov.

- Ali so organi javnih financ (mesta, regije, države) že glasovali o finančnih zavezah za kritje investicijskih izdatkov oziroma ali so te finančne zaveze že sprejeli? Če ne, kdaj bodo to storili?

- Če je ustrezno, prosimo, da tu vstavite tabelo, ki opredeljuje, kakšni zneski bodo porabljeni za novo kulturno infrastrukturo, ki se bo uporabila v letu naziva.

Investicija v Galerijo Cukrarna je finančno pokrita tako s sredstvi mesta in države kot z EU sredstvi, investicije mesta Ljubljana (Center Rog, Minipleks mestnega kina in Palača Cukrarna) so potrjene v proračunih in razvojnih programih občine. Investicije v Šiška Hub, Križanke in Baragovo semenišče bodo s strani Mestnega sveta MOL potrjene v v letih 2020 in 2021. Enako velja za investicije občin v regiji, ki so v fazi potrjevanja.

Vse navedene investicije so del razvojnih strategij mesta in občin.

- Kakšna je vaša strategija za pridobivanje finančne podpore iz programov Unije / sredstev za pokritje investicijskih izdatkov?

Investicijski projekti, ki so del programa LJ 2025, vsi jasno odražajo izrazito razvojno naravnost in imajo široke učinke na razvoj kulturnega in ustvarjalnega sektorja v regiji, na kakovost življenja v lokalnih okoljih, vsi pa prinašajo v javni prostor tudi nove kakovostne vsebine. Vsi so povezani tudi z novimi zaposlitvami, zato se bo del finančne konstrukcije nedvomno vezal na pridobivanje EU investicijskih sredstev iz različnih mehanizmov: od Centralnih teritorialnih naložb do Interreg programov in drugih. Investicija v Kulturno središče Grosuplje denimo pomeni ne le novo kulturno infrastrukturo, temveč ustvarjanje novega mestnega središča tega kraja, ki se je v zadnjem desetletju izredno razvil in močno povečal število prebivalcev. Enako velja denimo za Minipleks mestnega kina, Šiška Hub in Center Rog, ki so projekti s širokimi učinki revitalizacije urbanih delov mesta. LJ 2025 je priložnost, da se delo na teh investicijah intenzivira in da se jih realizira v zgoščenem časovnem obdobju, kar bo privedlo do izjemnega kvalitativnega oziroma razvojnega preboja v mestu in regiji. Še bolj pomembno pa je, da bo pričetek izvajanja njihovih programov pridal ključen utrip Evropski prestolnici kulture in porajanju nove kulturne identitete v regiji, z njimi pa se bo trajno vplivalo na kakovost življenja v regiji. To pa so tisti atributi, ki jih pri podpori infrastrukturnim projektom pričakuje tudi Evropska unija. LJ 2025 je za vse te načrtovane investicije priložnost, da še bistveno močnejše, celoviteje in strateško domišljeno razvijejo programe – namen namreč ni zgolj gradnja stavb in zidov, temveč so cilj programi, ki bodo nastali na novo in prispevali k razvoju mesta. LJ 2025 je čas in prostor celovitega strateškega razvoja mesta prihodnosti, zato bo regija uspešnejša tudi pri pridobivanju EU sredstev: ker bo programsko močnejša in strateško povezana. Ker bo z LJ 2025 vsak od teh projektov še boljši.

Naj dodamo, da je bila doslej Ljubljana sicer zelo uspešna pri črpanju EU sredstev. V aktualni finančni perspektivi 2014–2020 smo doslej uspešno kandidirali za projekte, skupaj vredne 148 milijonov evrov, in prejeli pravico do črpanja približno 88 milijonov evrov evropskih in 15 milijonov evrov državnih sredstev.

Investicije LJ 2025	v evrih
Galerija Cukrarna (investicija od 2018)	23.000.000
Center Rog	27.600.000
Minipleks mestnega kina	8.000.000
Šiška Hub	7.000.000
Palača Cukrarna	5.200.000
Baragovo semenišče	30.000.000
Križanke	8.000.000
Kulturno središče Grosuplje	9.000.000
Kulturni center Ivančna Gorica	2.300.000
Pristava v Polhovem Gradcu	1.100.000
SKUPAJ	121.200.000

Galerija Cukrarna s Palačo Cukrarno bosta predvidoma dokončani v letu 2021 in bosta svoja vrata umetnikom, razstavljalcem in obiskovalcem odprli v letu 2021. Vsekakor bosta skupaj s Centrom Rog prostor za izvajanje velikega, pravzaprav največjega dela novih programov, ki nastajajo z LJ 2025. V obdobju LJ 2025 načrtujemo tudi obnovo enega najpomembnejših spomenikov v Ljubljani, Plečnikovih Tržnic. Nadalje v zgornjo finančno konstrukcijo ne vključujemo nekaterih investicij, ki jih bo v prestolnici izvedla država, pri čemer imamo v mislih načrtovano obnovo Slovenskega narodnega gledališča Drama (Ministrstvo za kulturo) in investicijo v Hišo znanosti, *hands-on* muzej za prezentacijo in promocijo znanosti (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport). Prav tako računamo, da se bo v tem obdobju zgodila zasebna investicija v prenovno Plečnikovega stadiona. Vsekakor pa je jasno, da bodo vse našete investicije pomemben del programa LJ 2025, naj gre za najzahtevnejše projekte sodobne umetnosti in za iskanje stikov in sinergij med umetnostjo, kulturo in znanostjo.

5b Organizacijska struktura

Prosimo, na kratko opišite predvideno strukturo upravljanja in izvedbe za izvajanje aktivnosti Evropske prestolnice kulture.

Ljubljana je že v času priprave kandidature za Evropsko prestolnico kulture 2025 razvijala inovativne oblike participacije deležnikov pri oblikovanju programa LJ 2025 na način, da se bo to odražalo tudi v bodoči strukturi upravljanja. Posebej je bila pozorna na to, da se program oblikuje pluralno, vključujoče, zato se sestavlja in se bo izvajal na več ravneh. Tako je denimo **Programski svet** izbral pomemben del programa bodoče prestolnice kulture izmed predlogov programskih idej, izbranih na odprtem javnem povabilu, na katerem so lahko sodelovali predlagatelji iz Ljubljane, regije, države, Evrope in sveta. S tem pa se vloga Programskega sveta ne konča, saj bo sodeloval pri razvijanju teh idej v letu 2020, v času realizacije programa pa tudi pri izboru konkretnih akcij ter določitvi njihovega financiranja. Prav tako bo imel za drugi del programa avtonomno vlogo **Umetniški vodja** programa LJ 2025, ki se bo osredotočal na konceptualna jedra programa. Glede na raznoliko in izrazito interdisciplinarno naravo programa LJ 2025 bodo objavljeni številni ciljni razpisi (javni prostor, kulturno-umetniška vzgoja, mladi, kulturne in kreativne industrije), na katerih bodo najboljše programe izbirale **strokovne komisije neodvisnih ekspertov**, imenovane za posamezna področja razpisov, s čimer se bo uspešno sledilo zastavljenim ciljem programa.

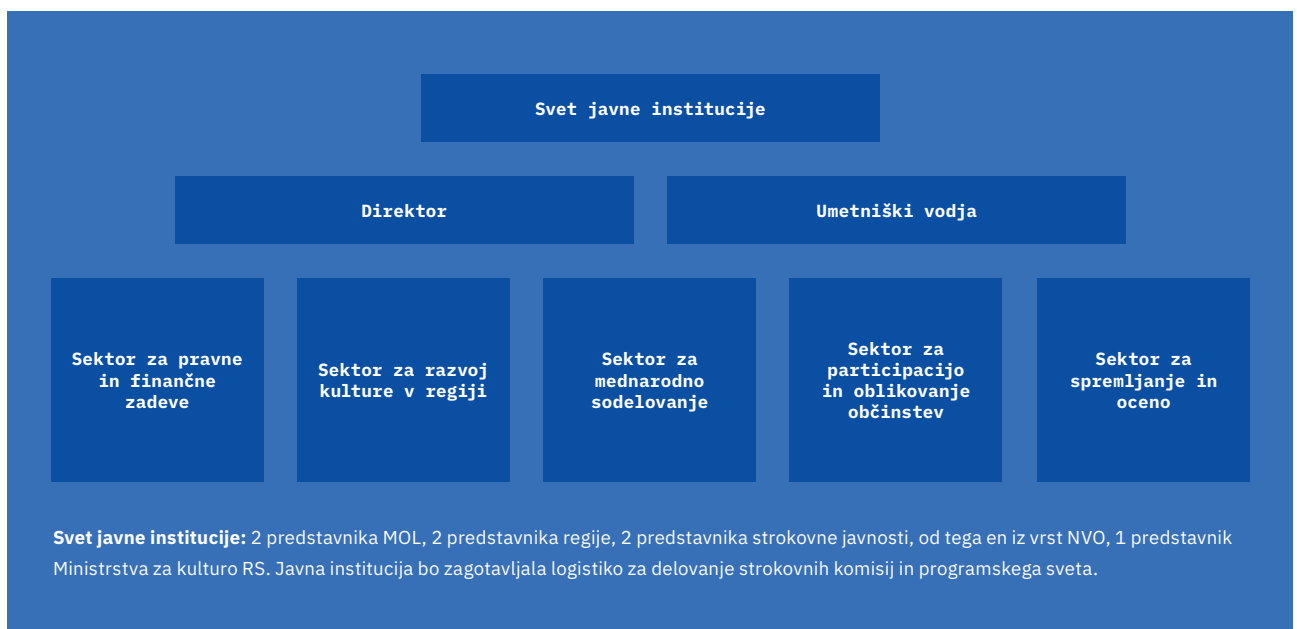
Organizacijsko, logistično in promocijsko bo projekt LJ 2025 vodila javna institucija, ki jo bomo podrobneje definirali v letu 2020. Vsekakor bo šlo za dinamično in odzivno javno institucijo, ki bo poskrbela za vodenje celotnega projekta. Ta odločitev je sprejeta kot najboljša oblika z ozirom na transparentnost izvajanja postopkov javnega financiranja in avtonomnost delovanja javne institucije, ki je zakonsko zagotovljena. Javna institucija kot organizacijska oblika je prav tako veliko bolj primerna za pridobivanje evropskih ter sponzorskih in donatorskih

sredstev. Javna institucija je z vidika javnega interesa najboljša možnost, bo pa v svojem delovanju glede na specifičnost projekta morala biti dinamična in prilagodljiva.

Obenem z novo javno institucijo glede na dolgoročne cilje Ljubljane in regije postavljamo temelje njenemu kasnejšemu delovanju po letu 2026. Javna institucija ne bo ustanovljena le za obdobje Evropske prestolnice kulture, temveč bo tudi po tem obdobju skrbela za policentrični kulturni in ustvarjalni razvoj regije ter za razvoj dediščine LJ 2025. Javna institucija bo torej poskrbela za uspešno izvedbo LJ 2025 v organizacijskem in promocijskem smislu, leta 2026 pa se bo njeno poslanstvo osredotočilo na tri segmente:

- ohranjanje trajne dediščine LJ 2025,
- kulturni razvoj regije,
- mednarodno sodelovanje.

Temu primerno bo takrat tudi organizacijsko preoblikovana. Del nalog bo institucija opravljala še naprej, del nalog bo prenesenih na NVO in javne zavode. Institucija bo imela svoje prostore v novoobnovljeni Palači Cukrarna oziroma v Centru Rog.

Program LJ 2025 je ambiciozen in vključuje številne deležnike vseh statusov, 26 občin, različne institucije od javnih zavodov do nevladnih organizacij, posameznikov, gospodarskih družb, univerze, raziskovalnih organizacij ipd. Ta razsežnost daje programu močno težo in zagotavlja široke in trajne učinke projekta. Obenem pa predstavlja vključenost številnih akterjev tudi tveganje, ki zahteva natančno načrtovanje in pravočasno izvedbo programov, zato je uspešnost izvedbe programa odvisna od ažurnosti in odzivnosti partnerjev. Izpostavljamo tudi politično stabilno okolje v mestu in občinah, ki zagotavlja uresničevanje dolgoročnih ciljev in ki je Ljubljani v zadnjem desetletju tudi omogočilo uresničiti vidne spremembe. Seveda se to lahko tudi spremeni, saj je vsaka od 26 občin samostojen politični subjekt. Ravno zato poskušamo program LJ 2025 graditi na kar najširšem vključevanju deležnikov in akterjev ter na kar največjem konsenzu, ki ga tudi morebitni politični pretresi v občinah ali državi ne bodo bistveno okrnili.

Ker program LJ 2025 vključuje tudi nekatere zahtevne investicijske projekte, bo posebej občutljivo njihovo dobro načrtovanje in pravočasna izvedba. Že sedaj smo bili v prijavi kandidature zelo pozorni na moment izvedljivost vseh programov, ki so del LJ 2025, v drugi fazi kandidature pa bomo še bolj zahtevni in bomo od vseh programskih deležnikov terjali maksimalna zagotovila glede uresničevanja vseh segmentov programa, ki ga pripravljamo za LJ 2025. Posebej izpostavljamo, da se projekt Evropske prestolnice kulture za nas že pričel in da se konča konec leta 2026, zato so ključni in dolgoročni stebri programa LJ 2025 postavljeni zelo realno. Kulturne institucije v Ljubljani imajo veliko izkušenj, zato ne dvomimo, da bo breme uspešne izvedbe LJ 2025 uspešno nosila tudi nova institucija, ki bo na podlagi odličnega sodelovanja med kulturnimi akterji lahko kos tej zahtevni nalogi. Posebno vlogo bo imel pri tem umetniški vodja LJ 2025, ki bo skrbel tudi za vrednostno sporočilo celotnega programa.

- **Prosimo, na kratko opišite predvideno strategijo trženja in komuniciranja, ki jo ima mesto za leto Evropske prestolnice kulture.**

Cilji

Strateški cilj Ljubljane in regije je postati eno vodilnih svetovnih mest na področju kulture. Temu cilju sledita program in komuniciranje LJ 2025. Strategija trženja in komuniciranja LJ 2025 v središče pozornosti postavlja mesto – zgled. Na vprašanje zakaj in kako si odgovarja skozi poglede in dialoge: poglede v ogledalo, poglede okrog sebe in poglede v prihodnost.

Ljubljana se je v svoji zgodovini ponosno dvigovala na nekaj valovih entuziazma, kot so: razsvetljenstvo 1800, Ilirske province 1809, nacionalna zavest 1850, jugoslovanstvo 1900, antifašizem 1945, samostojnost 1990. Komunikacijska ambicija LJ 2025 je ustvariti naslednji tovrstni val samozavesti, ki pa ga postavljamo v kontekst intenzivnih okoljskih in tehnoloških

sprememb. In seveda: skozi nosilno temo LJ 2025, solidarnost, temeljito premisliti vrednote, ki jih v mestu živimo danes in ki jih bomo živeli jutri.

Diverzifikacija ciljnih skupin predstavlja velik izziv za linearno komuniciranje, zato je pomemben strateški cilj LJ 2025 segmentirano komuniciranje in vzpostavitev operativno učinkovite mreže tržnega komuniciranja na ravni regije: *LUR communications*. Pogled v prihodnost je delovanje "zelenega mesta" na vseh ravneh človekovega obstoja. Zato je pomemben imperativ tržno-komunikacijske strategije "manj onesnaževanja in več sledi". Kaj je zeleno komuniciranje onkraj digitalnega? Katera sporočila dosežejo naslovnik in katera se izgubijo v prevodu? Kdo zaupa naši besedi in komu zaupamo mi?

LJ 2025 bo kultiviral polje oglaševanja in promocije: Ulična galerija Tam-Tam je primer avtohtonega križanca med oglaševanjem in umetnostjo; **FOTO:** Anita Pavlič

Ta ambicija vpliva na stanje duha in je odvisna od treh imperativov:

Prvi imperativ je vzpostavitev resne strateške, konceptualne in tudi vsebinske sinergije med pogosto ločenimi aktivnostmi realizacije kulturnega programa in njegovega promoviranja.

Drugi imperativ je takojšnji začetek tržnega komuniciranja LJ 2025, ki obsega strateško, kreativno in operativno mrežno delovanje ter začetek javnih aktivnosti od leta 2021 dalje, saj je v današnji hiperkomunikacijski dobi nemogoče vklopiti občinstvo samo takrat, ko ga potrebujemo, in ga spet izklopiti, ko nam postane odveč.

Tretji imperativ je mobilizacija in usposabljanje kulturne in splošne javnosti v smeri ideala kakovostnejšega javnega dialoga kot nujnega protistrupa v dobi alternativnih dejstev, ko je na dlani, da demokracija zahteva intenzivno nego.

Instrumenti

Mestna občina Ljubljana že vrsto let izdaja tiskano *glasilo Ljubljana*, ki je distribuirano v vseh 124.000 gospodinjstev. V kontekstu kandidature se bosta od leta 2021 del vsebine in distribucije glasila razširila na prostor sosednjih 25 občin, se povezala z drugimi občinskimi glasili v regiji in tako vzpostavila relevantno informacijsko platformo.

Pomemben faktor realizacije bo *in-house redakcija LJ 2025* s primernimi produkcijskimi zmogljivostmi, saj bomo edino tako lahko pokrili vse potrebe po ustreznem medijskem poročanju in angažiranju občinstev. Lastni spletni medij bomo ustanovili in od začetka vodili kot dediščino LJ 2025. Do leta 2026 bo razvil svojo tržno vzdržnost in v nadaljevanju tvoril pomemben del javnega dialoga o kulturi.

Širše gledano bo digitalno komuniciranje sprva organizirano na temeljih obstoječega spletnega mesta in bo postalo ne le glavna platforma za distribucijo informacij,

temveč tudi prizorišče dogajanja LJ 2025 in delovno okolje za številne participativne projekte (od predlaganja preko razvoja projektov do monitoringa uresničitve). Vsaka od teh projektnih enot bo imela svoj domicil, ki bo sledil življenjskemu ciklu in bo po koncu projekta služil kot trajna dokumentacija (kar je največja pomanjkljivost praktično vseh spletnih mest dosedanjih Evropskih prestolnic kulture).

Del načrta komuniciranja je fiksiranje široke palete predvidljivih *medijskih partnerstev z različnimi* medijskimi organizacijami, hkrati pa tudi z netradicionalnimi mediji. V današnjem času ima vsaka organizacija dober dostop do profilirane skupnosti sogovornikov in občasno tudi dialog z njo. Ta komunikacija poteka skozi številne stične točke in v njih vidimo priložnost za delovanje EPK onkraj običajnih kulturnih prizorišč. V tem duhu nas intrigirajo video umetnost na bankomatih, kratka proza na računih v supermarketih in podobna križanja idej.

Javni prostor Ljubljane in regije bo posebej obravnavan v programsko-komunikacijskih aktivnostih. LJ 2025 bo sprožilec obsežne kampanje umetnosti v javnem prostoru, ki bo imela umetniške cilje (kot so lokacijska preobrazba, kreiranje prostora za skupnostne dejavnosti in podobno), pa tudi komunikacijske, ker bodo profilirale mestne vedute in spreminjale identiteto mesta, v nekaj primerih pa zagotovo delovale še kot info točke oziroma usmerjevalci.

Ob vseh razpoložljivih komunikacijskih kanalih vemo, da vsak posameznik mnenja in odločitve za akcijo še vedno najraje ustvarja na podlagi priporočil prijateljev ali ljudi, s katerimi se identificira. Zaradi tega načrtujemo razvejano obliko ambasadorstva po celi vertikalni osi: od znanih oseb preko vidnih kulturnih akterjev do aktivistov v skupnostih.

Skladno s cilji LJ 2025, ki so usmerjeni v izgradnjo skupnosti solidarnih, bo imela posebno vlogo komunikacijska kampanja *A si zraven?*, s katero bomo v program LJ 2025 vključili čim večje število prebivalcev regije.

• Kako namerava mesto poudariti, da je Evropska prestolnica kulture aktivnost Evropske unije?

Ponavljamo: Slovenija potrebuje uspešno Evropsko prestolnico kulture. Evropa potrebuje uspešno Evropsko prestolnico kulture. Vemo, da se bosta razvoj Ljubljane in regije intenzivno odvijala tudi v primeru, da naslova za leto 2025 ne pridobimo. Zavedamo pa se, da bomo v primeru, če naziv pridobimo, z LJ 2025 v Ljubljani ustvarili razvojni preboj, ki bo po letu naziva pustil prepoznavne sledi v mestu, regiji, državi in Evropi.

Križanje med kulturnim programom, aktivnostmi razvoja občinstva in medijskim delovanjem bo po definiciji naslavljano kot aktivnost EU, od označevanja preko logike mreženja in participacije do same vsebine.

Ljubljana bo desetletja po letu naziva s ponosom poudarjala, da je bila (in je) Evropska prestolnica kulture.

V letu 2020 ali 2021 načrtujemo izvedbo večdnednega umetniškega in diskurzivnega festivala z namenom predstavitve "največjih uspešnic" dosedanjih Evropskih prestolnic kulture, poseben del programa pa je *posvečen 40-letnici programa Evropska prestolnica kulture*

(1985–2025). V poglavjih o evropski dimenziji projekta smo podrobneje predstavili konkretne povezave in programe, ki nastajajo v sodelovanju z dosedanjimi Evropskimi prestolnicami kulture [<3.1.1.>](#).

V prvi vrsti izpostavljamo projekt **Rezidence mest: 27+27**, 27 kulturnih rezidenc v Ljubljani in 27 rezidenc LJ 2025 v 27 evropskih državah [<2.2.>](#) Poudarjamo še samo vizijo projekta LJ 2025 [<2.1.>](#), ki gradi na vrednotah Evropske unije in krepí povezanost kultur znotraj EU. Mobilnost umetnikov je del praktično vseh programskih sklopov LJ 2025. Mobilnost je predpostavka, skorajda samoumevna premisa našega programa in načina delovanja.

6. ZMOŽNOST IZVEDBE

Q6.1 Prosimo, potrdite in predložite dokazila, da imate široko in močno politično podporo in trdno zavezo ustreznih lokalnih, regionalnih in državnih javnih organov.

21. 3. 2016 je Mestni svet Mestne občine Ljubljana soglasno sprejel *Strategijo razvoja kulture MOL 2016–2019*, v kateri je pridobitev naziva LJ 2025 zapisana kot eden od ključnih strateških ciljev.

16. 4. 2018 je Mestni svet Mestne občine Ljubljana soglasno sprejel sklep o kandidaturi.

11. 7. 2019 je Svet Ljubljanske urbane regije (LUR) soglasno sprejel sklep o podpori h kandidaturi

13. 9. 2019 so župani 26 občin LUR podpisali sporazum o sodelovanju in znotraj svojih uprav določili lokalne koordinatorje. LJ 2025 je tako skupni projekt naslednjih občin Ljubljanske urbane regije: Borovnica, Brezovica, Dobropolje, Dobrova – Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Domžale, Grosuplje, Horjul, Ig, Ivančna Gorica, Kamnik, Komenda, Litija, Ljubljana, Log – Dragomer,

Logatec, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trzin, Velike Lašče, Vodice, Vrhnika.

S tem so se v kandidaturo vključili tudi občinski oddelki za kulturo oziroma družbene dejavnosti in tamkajšnji deležniki.

V kandidaturo LJ 2025 so se vključile številne državne institucije, ki so sooblikovale del predlaganega programa – Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, nacionalni muzeji, Javna agencija RS za knjigo, Javni sklad za kulturne dejavnosti RS, Cankarjev dom, Zavod za varstvo kulturne dediščine RS in drugi – ter tako izrazile jasen interes za sodelovanje v programu, ki je pomemben za celotno državo.

LJ 2025 je vizija razvoja Ljubljane in 25 občin. Zavezuje se k ustvarjanju sledi prihodnosti v mestu, regiji, državi in Evropi.

6.2 Prosimo, potrdite in predložite dokazila, da vaše mesto ima ali bo imelo ustrezno in delujočo infrastrukturo, da bo nosilo naziv. V ta namen, prosimo, odgovorite na naslednja vprašanja:

- Na kratko pojasnite, kako bo Evropska prestolnica kulture uporabila in razvila kulturno infrastrukturo mesta.
- Katere so prednosti mesta v smislu dostopnosti (regionalni, domači in mednarodni prevoz)?
- Kolikšna je zmogljivost mesta v smislu nastanitve turistov?

V Ljubljani in regiji obstaja vsa potrebna infrastruktura za izvedbo projekta LJ 2025. Ljubljana je gostila velike mednarodne dogodke, tako politične, športne, znanstvene kot kulturne. V poglavju 0.2. je podrobno opisan kulturni profil, vključno z delujočimi javnimi zavodi in nevladnimi organizacijami, v poglavju 6.3. pa izpostavljamo novo infrastrukturo, ki bo dokončana do leta 2025 in bo pomemben prostor izvajanja programov prestolnice.

Strateška lega Ljubljane je izjemna in omogoča odlično dostopnost tako po cesti kot po železnici ali zraku.

Zadnje desetletje smo v Ljubljani spremljali izredno hitro rast turizma. Po podatkih Turizma Ljubljana je bilo v letu 2018 v Ljubljani na voljo 2727 hotelskih sob, do leta 2025 pa se bo ta kapaciteta po zaslugi gradnje treh novih hotelov povečala na okoli 4700 sob. Pomemben je podatek, da je večina teh kapacitet v krogu 3 km od historičnega središča mesta. Med letoma 2006 in 2016 se je v Ljubljani

število turistov podvojilo. V letu 2011 sta hitrejšo rast nočitev beležili le dve evropski prestolnici, Berlin in Stockholm. Pa vendar Ljubljana te trende in nevarnosti gentrifikacije za zdaj obvladuje, je pa nanje zelo pozorna. V 2018 se je število prihodov obiskovalcev v Ljubljani v primerjavi z letom 2017 povečalo za 17,89 %. Skupaj je bilo po podatkih Javnega zavoda Turizem Ljubljana zabeleženih 991.861 prihodov turistov in 2.390.142 nočitev. Širša slika zmogljivosti, vezana na izhodiščno leto 2018, je naslednja:

- rast števila nočitev za 5 % povprečno letno;
- rast števila prihodov turistov za 3,5 % povprečno letno; do konca leta 2018 je bilo 991.861 prihodov;
- rast povprečne dobe bivanja 1,5 % povprečno letno (povprečno 2,4 dneva). To je eden večjih izzivov za 2020, saj je leta 2015, 2016 in 2017

Prešernov trg, pesnik in njegova muza, Plečnikovo Tromostovje in Ljubljana. Radi imamo svoje mesto! FOTO: Dunja Wedam

povprečna doba bivanja znašala 1,8 dneva, kar je manj kot leta 2012, 2013 in 2014.

V letu 2015 je bila povprečna letna stopnja zasedenosti sob v Ljubljani 62,4 %, leta 2016 67,6 %, leta 2017 72,5 % ter leta 2018 povprečno 76,2 %. Kar pomeni, da Ljubljana v turističnem smislu raste. Turistične kapacitete se še povečujejo, gradijo se nove hotelske kapacitete, do leta 2025 bo tako v Ljubljani na voljo okoli 2000 novih prenočitvenih enot. Tudi regija ponuja kar nekaj nastanitvenih kapacitet.

LJ 2025 bo zelen in bo mislil na prihodnost okolja, k temu bomo sistematično in kontinuirano spodbujali vse obiskovalce in sodelujoče pri programu!

Komunikacijsko sta Ljubljana in regija dobro povezani tako z javnim prevozom (železnica, avtobusni prevoz, Letališče Jožeta Pučnika) kot s cestno infrastrukturo. Bližina letališč v Trstu (1 ura), Zagreb (1,5 ure), Benetke in Treviso (oba 2,5 ure) odpirajo še dodatne možnosti dobre dostopnosti. Je pa zlasti v kontekstu trajnostne mobilnosti in dediščine Ljubljane kot Zelene prestolnice Evrope 2016 pomemben cilj LJ 2025 okrepitev javnega prevoza znotraj regije v vzpostavitev dodatnih linij avtobusnega in železniškega prevoza ter neposredno povezavo med nakupom vstopnic za program LJ 2025 in ugodnejšo ceno javnega prevoza. Ne le obiskovalci iz tujine, predvsem prebivalci osrednjeslovenske regije morajo biti deležni čim več trajnih učinkov kulturne prestolnice.

Q6.3 Katere kulturne, mestne in turistične infrastrukturne projekte (vključno s projekti obnove) namerava vaše mesto izvesti v zvezi z aktivnostjo Evropske prestolnice kulture od zdaj do leta naziva?

LJ 2025 je čas za ambiciozne investicije v kulturo, ki zagotavljajo razvoj mesta in regije, prinašajo nove zaposlitve in odpirajo kulturo novim občinstvom! Prav vseh 10 velikih investicij spreminja podobo mest in krajev ter neposredno vpliva na kultiviranje javnih prostorov ter kakovost življenja občanov in občanov.

A. Ključni projekt na področju razvoja kulturnega in ustvarjalnega sektorja je vzpostavitev **Centra Rog**, novega produkcijskega prostora s 5500 m² uporabnih površin, visokotehnološko opremljenega in namenjenega povezovanju kulture, umetnosti, znanosti, gospodarstva in izobraževanja. Center Rog je absolutna razvojna prioriteta mesta. Center Rog bo nudil predvsem ustvarjalno podporno okolje za razvoj projektov, ki bodo prispevali k trajnostnemu in družbeno odgovornemu razvoju. Center Rog bo predvidoma nudil produkcijske prostore cca 300 ustvarjalcem, bo izrazito mednarodno orientiran, poleg novega programa pa bo kot kompleksen urbanistično-arhitekturni projekt redefiniral kakovost življenja v tem delu Ljubljane, ki je trenutno degradiran.

B. Drugi projekt, ki bo redefiniral kulturno ponudbo v samem središču mesta Ljubljana in programsko oživil vstop v peš cono, je **Minipleks mestnega kina**. S 6 novimi dvoranami s približno 560 sedeži bo postavil temelje novemu razvojnemu preskoku filmske kulture v mestu in kultiviral socialno življenje v tem urbanem predelu, ki je sedaj nekako brez ustrezne identitete in vsebine.

C. Tretji projekt, ki bo dolgoročno prinesel povsem nove možnosti na področju galerijske dejavnosti, pa je **Galerija Cukrarna** skupaj s **Palačo Cukrarno**. Dolga leta degradirano območje nekdanje tovarne sladkorja, ki je pomembna industrijska dediščina, bo s prenovljenimi 5863 m² odprtega prostora in 11.337 m² novih stavbnih površin postalo eden največjih razstavnih prostorov v tem delu Evrope, ki bo posebej zanimiv zaradi izjemnega volumna. Prenova je v teku od leta 2018 in bo zaključena že v letu 2021, zato bo Galerija Cukrarna eden pomembnejših prostorov izvajanja programov v celotnem obdobju LJ 2025. Prostori prenovljene Cukrarne, zapuščene tovarne in skladišča sladkorja, bodo namenjeni novim prostorom za predstavitev sodobne umetnosti. Podobnih velikih razstavnih prostorov Ljubljana do sedaj ni imela na voljo. Pomembna je lokacija stavbe, saj pomeni premik kulturne in umetniške ponudbe iz strogega centra mesta proti njegovemu vzhodu. Pomeni udejanjanje širitve kulturnih četrti, ki bo prispevala k razpršitvi kulturne ponudbe po zemljevidu mesta. Prostor stare, zapuščene tovarne bo nadomestila "Tovarna umetnosti in kulture". Z Galerijo Cukrarno daje Ljubljana vizualni umetnosti novo priložnost in povsem novo vidnost, Ljubljana z njo postaja še bolj kozmopolitska. Poslanstvo Cukrarne je zato tudi refleksija o evropskih dimenzijah pomena umetnosti, saj bodo lahko

njeni gabariti pomembna osnova za sodelovanje z vsemi podobnimi institucijami v evropskem in svetovnem merilu.

Č. Šiška Hub (Vozlišče Šiška) nastaja v sklopu širše revitalizacije Četrtna skupnosti Šiška, največje na območju Ljubljane. Gre za investicijo v obnovo in revitalizacijo stavb bivše Občine Šiška na naslovu Trg prekomorskih brigad 3 v neposredni bližini Centra urbane kulture Kino Šiška, največjega urbanega umetniškega središča v Sloveniji. Šiška Hub odgovarja na najbolj pereče potrebe po produkcijskih prostorih kulturnega sektorja: rezidenčni prostori za umetnike, studii in ateljeji, laboratoriji, projektne pisarne za nevladne kulturne organizacije z domicilom v Ljubljani, galerijski prostori, nastanitveni prostori za izvajalce, družabni prostori s kavarniškim sistemom, produkcijski in prireditveni prostor v nekdanji nadgrajeni občinski dvorani (črna škatla) ter klubski, skladiščni in arhivski prostori. Revitalizacija je povezana s prostorsko ureditvijo edinega šišenskega trga in njegove okolice. Projekt je sestavni del strateških prioritet mesta in torej širši arhitekturni in urbanistični podvig drznega programskega predruženja urbanega območja. *Z nadgrajenimi arhitekturnimi in vsebinskimi rešitvami bo Šiška Hub omogočil prostore za 19 ateljejev in studiev, 3 galerije, 20 rezidenčnih in nastanitvenih prostorov (50 postelj), 50 projektnih pisarn za nevladne kulturne organizacije in produkcijsko-prireditveni prostor za uprizarjanje sodobnih umetniških del.*

D. V obdobje LJ 2025 bosta umeščeni še dve veliki investiciji: dograditev **Baragovega semenišča**, kjer bodo nastali nov center uprizoritvenih umetnosti, center za povezovanje z nevladnimi organizacijami in center za razvoj kulturno-umetnostnih vsebin za otroke in mlade. Baragovo semenišče bo zagotovilo 120 novih stanovanj, ciljno namenjenih mladim ustvarjalcem, ki jih želi Ljubljana privabiti in zadržati. S tem bomo z LJ 2025 odgovorili na pereče stanovanjske probleme v Ljubljani, predvsem glede pomanjkanja neprofitnih stanovanj za mlade. Dvojno vlogo pa ima obnova **Križank**: najprej kot obnova kulturnega spomenika, drugič

pa kot dokončna vzpostavitev velikega prireditvenega prostora sredi mesta z vso potrebno infrastrukturo.

E. A tudi regija z LJ 2025 ustvarja nove prostore in z njimi nove programe, ki bodo zanjo pomenili novo dobo kulturnega razvoja in dostopnosti kulturnih vsebin: nov **Kulturni center v Grosupljem** z 8000 m² površin, **Kulturno središče v Ivančni Gorici**, pomembna obnova kulturne dediščine Pristave v kompleksu **Polhograjske graščine** napovedujejo velik kulturni zagon in trajne pridobitve LJ 2025.

F. Razvijale se bodo nove ustvarjalne četrti v Kamniku (Kreativna četrt Barutana) in Občini Dobrova-Polhov Gradec. V obeh primerih bo šlo za novo podporno okolje za kulturni in ustvarjalni sektor. S tem se bo spodbujalo lokalne grozde kreativnih industrij z namenom razvoja lokalnih sodelovanj in novih delovnih mest.

Investicijsko gledano je Ljubljanska urbana regija izredno živahna, nenehno se posodablja cestna infrastruktura, ki postaja vse bolj prijazna tudi kolesarjem

in pešcem. Tako program LJ 2025 kot načrtovane investicije pričajo o veliki ambicioznosti Ljubljane in regije. Te ambicije lahko uresničimo z LJ 2025. To nam bo uspelo v korist razvoja kulture in njene večje vloge v družbi. LJ 2025 napoveduje, da bo kultura v Ljubljani trajno zvišala kakovost bivanja in življenja vseh prebivalcev. Solidarnost kot srce programa LJ 2025 in kot vrednota mest prihodnosti pa je tisto vezivo, ki bo tkalo prihodnje človeške odnose.

Galerija Cukrarna na poti preobrazbe od nekdanje rafinerije sladkorja do najbolj "rafinirane" umetnosti. LJ 2025 bo stari tovarni vdahnil novo življenje, dal ji bo duha sodobne evropske kulture!

FOTO: Stane Jeršič

Avtorji besedil: Delovna skupina LJ 2025: Nina Peče Grilc (vodja), Davor Buinjac, dr. Aidan Cerar, Vuk Ćosić, Dušan Dovč, dr. Uroš Grilc, Simon Kardum, Marko Maršičević, Blaž Peršin, dr. Sabina Popit

Pisarna LJ 2025: Davor Buinjac, Ksenja Šoštarič Ferkulj, Petra Gorenc Kaplan

Programski svet LJ 2025: Nevenka Koprivšek (vodja), Igor Bašin, dr. Andrej Blatnik, dr. Petra Černe Oven, dr. Aleš Črnič, mag. Mateja Demšič, dr. Tanja Roženberger

Regijski svet LJ 2025: Urban Acman (Brezovica), Mojca Cerar (Lukovica), Matej Černetič (Vrhnika), Rado Čuk (Vodice), mag. Dušan Hočevar (Grosuplje), Lililjana Juhar Mastikosa (Kamnik), Maja Keber Furlan (Trzin), mag. Ivan Kenda (Moravče), Andrej Klemenc (Borovnica), Marko Kocjan (Mengeš), Mira Koritnik (Komenda), Sara Košir (Velike Lašče), Maja Lampret (Ivančna Gorica), Liljana Lovše (Litija), Andreja Majnik (Log – Dragomer), Aleksandra Nartnik (Dobrova – Polhov Gradec), Živa Novak (Dobropolje), Alenka Petelin (Škofljica), Urša Remškar (Horjul), Karmen Sadar (Šmartno pri Litiji), Polona Skledar (Ig), Sabina Spanjol (Medvode), Gregor Turel (Domžale), Marija Turk (Logatec), Eva Vovk (Dol pri Ljubljani)

Častni odbor LJ 2025: Zoran Janković, Karpo Godina, Tjaša Ficko, Lučka Kajfež Bogataj, dr. Matjaž Kmecl, prof. Janez Koželj, Marta Kos, Vlado Kreslin, Svetlana Makarovič, dr. Oto Luthar, prof. dr. Igor Papič, dr. Iztok Simoniti, Nejc Smole, dr. Peter Verlič.

Fokusna skupina za razvoj občinstev: Andreja Čeligoj, dr. Maja Gojkovič, Urška Jež, Bjanka Kršmanc, Alma Selimović, Petra Slatinšek, Lili Šturm, Staša Tome

Fokusna skupina za participacijo občanov in vključevanje ranljivih družbenih skupin: Amir Crnojevič, dr. Jure Gombač, Katarina Gorenc, dr. Marta Gregorčič, Tanja Hodnik, Tereza Novak, Ksenja Perko, Andreja Repar, Yasmin Vodopivec

Fokusna skupina za kulturne in kreativne industrije: Nik Drozg, Sandra Hlebš, mag. Lilijana Madjar, Eva Matjaž, Zmago Novak, Aleksandar Peković, Meta Štular, Anja Zorko

Fokusna skupina za javni prostor: Martin Bricelj Baraga, dr. Aidan Cerar, Nataša Jazbinšek Seršen, Urška Jurman, Alenka Korenjak, Miloš Kosec, dr. Matej Nikšič, Anja Planišček, Ivan Stanič, dr. Matjaž Uršič, Maruša Zorec

Fokusna skupina za digitalno preobrazbo v kulturi: Vuk Ćosić, Filip Dobranič, Željko Gudžulić, Lenart Kučič, Luka Mali, Miha Turšič, Uroš Veber

Fokusna skupina za mednarodno kulturno sodelovanje: Klement Čepon, Alenka Gregorič, Goran Injac, Petra Kežman, Janja Klasinc, Anja Kovač, Matjaž Manček, Igor Prassel, Nataša Zavolovšek

Fokusna skupina za nove upravljalске modele v kulturi: Mirna Berberović, Mitja Bravhar, Dušan Dovč, Mateja Lazar

Fokusna skupina za evalvacijo, analize in statistiko: dr. Damjan Kavaš, dr. Nika Murovec, dr. Sabina Popit, dr. Aljoša Pužar

Fokusna skupina za komuniciranje: Aljoša Bagola, Sania Huskić Hočevar, Petra Stušek, Petra Škofic, Karmen Žirovnik

Skupina za koordinacijo z deležniki: dr. Maja Gojkovič, Tanja Hodnik, Saša Ogrizek, Karolina Pavčič, Ksenja Perko, Karmen Žirovnik

Zahvale: Tjaša Ficko, Mateja Demšič, prof. Janez Koželj, Janez Pipan, Karmen Žirovnik, Tjaša Pureber, Meta Štular, Jerneja Batič, Saša Ogrizek, Eva-Maria Gräfer, Semira Osmanagić, Petra Stušek, Nataša Jazbinšek Seršen, Tilka Klančar, Marija Fabčič, Marta Gregorčič, Mateja Vodeb, Tamara Deu Ošlak, Urša Otoničar, Meta Gabron, Miran Gajšek, Simona Remih, Vojko Grunfeld, Robert Kus, Marko Kolenc, David Polutnik, Nina Šibič, Lev Manovič, Jodi Dean, Gunter Demnig, Freddie Rokem, Amado Alfadni, Ibrahim Ahmed, Marianne Fahmy, Shatha Al-Deghady, Pavel Braila, Christina Kubisch, Julie Aldridge, Elke Krasny, Slavs & Tatars, Peter Kirn, Josipa Lisac, She She Pop, Daphne Dragona, Kiriaki Goni, Florentina Holtzinger, Vit Havranek, Ingebrigt Håker Flaten

*Povprečna telefonska številka članov
delovne skupine: (039) 425 703,5*

*Najbolj frekventno ime med vsemi
 vključenimi strokovnjaki: Petra*

Ljubljčan, ki nas je navdihoval pri pisanju: Luuuuuuuuuka Dončić!!!

Kava, sok, vroča čokolada, toast: Boštjan, Slavica in Mihaela

Pavze: Pritličje

Tehnika: Matej

Digital: Inovatif, Startup Marketing

Digital video in foto: Avguštin Solce in Manja Gatalo – YOY Production, Nik Rován – MOL

Lektura: Jernej Županič

Prevod v angleščino: Jernej Županič

Oblikovanje: Nenad Cizl

Fotografije: Andrej Peunik, Anita Pavlič, Ivan Kotar, Jože Suhadolnik, Luka Dakskobler, Maja Gojič, Manuel Vason, Matej Perko, Miha Frás, Nea Culpa, Nejc Ketiš, Nejc Trampuž, Nik Rován, Primož Korošec, Tilen Sepič, Dunja Wedam, Borut Peterlin, Stane Jeršič, Nada Žgank, Janez Klenovšek

Zemljevid: Marko Plahuta Virostatiq

Uporabljene pisave: Stonewall 50 in IBM Plex

Tisk: Maruji

Naklada: 50

Izdala: Mestna občina Ljubljana; zanjo župan Zoran Janković

Ljubljana, december 2019.

EPK.LJUBLJANA.SI

Mestna občina
Ljubljana

LJUBLJANA:
MESTO/CITY
OF/LITERA-
TURE ...
Designated
UNESCO Creative City
in 2015

LJUBLJANA.
Zate.